

ЎЗБЕКИСТОН
RESPUBLIKASI
MILLIY KİTÖB PALATASI
INV.M

Kuch - bilim va tafakkurda

Ma'rifat

МАЪРИФАТ • ХАЛҚ ЗИЁЛИЛАРИ ГАЗЕТАСИ •

1931 йилдан чиқа бошлаган 2000 йил 29 апрель, шанба Баҳоси сотувда эркин нархда № 34 (7229)

Утаётган Вақтнинг ҳар бир дақиқа, лаҳзаларига ҳисоб-китоби бор. Ҳаммаси ўтади — яхши ҳам, ёмон ҳам. Ўтгани сари сараланиб, тиникиб ўрнашади сабоқлар — хотира.

Яхши амаллар хотирадан мустаҳкам жой олади. Бугун Ўзбекистонда эзгу амаллар

кўпаймоқда. Бугунги ишларимиз ҳам, бугунги кунимиз ҳам қачонлардир хотирага айланажак. Гўзал хотирага. Айтишади-ку: Хотира уйғонса гўзалдир...

Бурхон РИЗОКУЛОВ олган суратлар.

**Юксалиш
мезони
3-бет**

**Навоий
сабоқлари
9-бет**

**Янги
дарсликлар
билан танишинг
11-бет**

ФАРМОН

Ўзбекистон Республикаси Президентининг "Ўзбекистон Республикасида архитектура ва шаҳар қурилишини янада такомиллаштириш чоратадбирлари тўғрисида"ги Фармони эълон қилинди.

ҚАРОР

Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси Кенгаши Иккинчи чақириқ Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлисининг иккинчи сессиясини 2000 йил 25 май куни Тошкент шаҳрида чақириш тўғрисида Қарор қабул қилди.

СЎНГГИ УЧ КУН МУЖДАЛАРИ

ДАВЛАТ ТАШРИФИ БИЛАН

Ҳиндистон Республикаси Президенти Кочерил Раман Нараяннинг таклифига биноан Ўзбекистон

Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг ҚАРОРИ

Иккинчи жаҳон уруши қатнашчиларини рағбатлантириш тўғрисида

Умумхалқ байрами — 9 май — Хотира ва Қадрлаш куни ўтказилиши, шунингдек, 1941-1945 йиллардаги Иккинчи жаҳон урушида фашизм устидан қозонилган Ғалабанинг 55 йиллиги муносабати билан ва уруш қатнашчиларини моддий рағбатлантириш мақсадида Вазирлар Маҳкамаси **ҚАРОР ҚИЛАДИ:**

1. Иккинчи жаҳон уруши ногиронлари ва қатнашчиларига 5000 (беш минг) сўм миқдорида бир йўла бериладиган пул мукофоти белгилансин.

2. Ушбу қарорни рўёбга чиқариш билан боғлиқ сарф-харажатлар республика бюджетидан маблағлари ҳисобидан амалга оширилсин.

3. Ўзбекистон Республикаси Молия вазирлиги, Марказий банки, Ижтимоий таъминот вазирлиги, Мудофаа вазирлиги, Ички ишлар вазирлиги ва Миллий хавфсизлик хизмати мазкур пул мукофотларининг тантанали ва байрамона вазиятда тўланишини таъминласинлар.

4. Қорақалпоғистон Республикаси Вазирлар Кенгашига, вилоятлар ва Тошкент шаҳар ҳокимликларига Маданият ишлари вазирлиги, Мудофаа вазирлиги, Фанлар академияси, Бадий академия, Хотин-қизлар кўмитаси, "Маънавият ва маърифат" жамоатчиликлари, "Нуроний", "Маҳалла", "Қамолот" жамғармалари ҳамда бошқа жамоат ташкилотлари билан биргаликда Ватанимиз эркинлиги ва шаъни ҳимоячиларини шарафлашга бағишланган махсус учрашувлар, маърифий-бадий кечалар ўтказишни ташкил этиш топширилсин.

Вазирлар Маҳкамасининг Раиси
И. КАРИМОВ

Тошкент шаҳри,
2000 йил 26 апрел.

ЖАДИДЛАРНИНГ ПОҚ НОМИНИ АРДОҚЛАЙЛИК

Халқаро "Олтин мерос" ва "Шаҳидлар хотираси" жамғармалари "Жадидларнинг олтин мероси" мавзuida анжуман ўтказди.

— Жадидчиликни ўрганишнинг эътиборли томони шундаки, у баркамол инсонни тарбиялаш, истиқлолни ҳимоялаш йўлидаги кўламли маънавий меросимиздир, — деди "Шаҳидлар хотираси" жамғармаси раиси Наим Каримов.

Ҳужжатларнинг муайян тайинқ остида сохталаштирилганлиги 130 йил давом этган мустақиллик давридаги тарихимизни ўрганишни мураккаблаштиради. Жадидлар ҳаракати оид ҳужжатларни ўрганиш асл ҳақиқатни ойдинлаштиришга кўмаклашади. Масалга чуқур ёндашувгина XX аср бошидаги ўзбек зиёлиларининг Ватан озодлиги йўлидаги мардонавор

курашига ҳолис баҳо беришга ёрдамлашади, мустақиллик мафкурасини яратишдаги ўрни ва аҳамиятини кўрсатиб беради. Биргина мисол: жадидлар ўз фаолиятлари давомида барча миллат вакиллари аҳилликка, тинч-тотув яшашга даъват этганлар. Бу масала бутунги кун учун ҳам катта аҳамиятга молик бўлиб турибди.

— Адабиётимизга, маънавий меросимизга бағишланган катта-кичик йиғинларда жадидчилик ҳақида кўп гапиряпмиз. У катта ижтимоий ҳодиса бўлган эди деяпмиз-у, аммо мазкур ҳаракат ҳақида ҳамон кўламли тадқиқот яратганимизча йўқ, — таъкидлади пиروвардида Наим Каримов. — Адабиётшунослар, тарихчи олимлар бу кемтикни имкони борича тезроқ тўлдиришлари керак.

"Туркистон-пресс"

Республикаси Президенти Ислам Каримов 1-3 май кунлари давлат ташрифи билан Ҳиндистон Республикасида бўлади.

ТАНЛОВ

"Ўзбеккино" компаниясининг Ўзбекистон Республикаси илмий-оммабоп ва ҳужжатли фильмлар студияси шеърят мулкнинг султони, буюк мутафаккир ва давлат арбоби Алишер Навоий таваллудининг 560 йиллиги муносабати билан шоирнинг ҳаёти ва ижоди ҳақида ҳикоя қилувчи энг яхши кино ва видеофильмлар ҳамда Ўзбекистон Республикаси мустақиллигининг 10 йиллиги муносабати билан мустақиллик мавзуга бағишланган энг яхши ҳужжатли кино ва видеофильмлар сценарийси учун танлов эълон қилди.

НАЗАРИЯ ВА АМАЛИЁТ БИРЛИГИ – МУВАФФАҚИЯТ ГАРОВИ

Бугунги кунда мамлакатимиз таълим тизимида руй бераётган кенг қамровли ислохотлар ушбу соҳа мутахассислари, олимлар, педагогларнинг мунтазам меҳнат қилиб, ҳар томонлама изланиб, ижодий фаолият юритишларини тақозо этмоқда. Таълим жараёнига ўқитишнинг янги техник воситалари, энг сунгги русумдаги компьютерлар, видеонигоҳ, мультимедиа тизимлари, ахборот ва педагогик технологияларнинг кириб келиши нафақат таълим олувчилар, балки таълим берувчиларнинг ҳам уз устида мунтазам ишлаши, уз педагогик билим савияси, малака ва куникmalarини доимий равишда ошириб бориши зарурлигини кўрсатмоқда. Таълим мазмунини янгилаш, хилма-хил дарс турларидан фойдаланиш, шахсни ривожлантиришга имкон берадиган технологияларни қўллаш, ҳамкорлик педагогикасига амал қилиш ҳам давр талабидир.

Айни пайтда амалиётда қўлланилиб келаётган "илгор педагогик технология", "оммалашган педагогик технология", "янги педагогик технология" тушунчалари ҳар бир педагогни қизиқтириши табиийдир. Зеро, ушбу тушунчаларнинг назарий асослари, амалиётда қўллаш мезонлари, улар орасидаги узвий боғлиқликни англаш ўқитувчилар олдидаги долзарб вазифалардан ҳисобланади.

Пойтахтимиздаги 1-Тошкент педагогика билим юртида урта махсус педагогика билим юртлири ўқитувчиларнинг икки кунлик республика семинар-ўқиши ҳам айнан ана шу "Янги педагогик технология назарияси ва амалиёти" мавзусига бағишланди.

Халқ таълими вазирлиги, республика Таълим маркази ташкил этган ушбу семинар-ўқишнинг дастлабки кун олимлар, мутахассисларнинг мавзуга оид илмий-назарий маърузалари, амалиётчи ўқитувчиларнинг қўшимча чиқишлари бўйича тадбир иштирокчиларининг баҳс-мунозараларига бой бўлди.

Тадбир аввалида ХТВнинг педагогик таълим, фан ва малака ошириш бош бошқармаси бошлигининг муовини Қудрат Муминхужаев бугунги кунда педагоглар олдида турган долзарб вазифалар ҳусусида сўз юритди. Сунг асосий мав-

зу — "Таълимни ривожлантиришнинг янги босқичида педагогик технология" мавзусида ЎзПФИТИ "Янги педагогик технология илмий асослари" лабораторияси мудири, профессор Н. Сайидахмедов, "Янги педагогик технология: муаммолар, ечимлар" мавзусида ХТВнинг бош мутахассиси, педагогика фанлари номзоди Ж.Толиповлар маъруза қилдилар. Тошкент вилояти Давлат педагогика институти доцентлари У.Абдиев ва Х.Сарибоевлар таълимга технологик ёндашиш, уларни булажак ўқитувчиларни таълим услублари билан қуроллантиришда қўллаш зарурлиги тўғрисида гапирдилар. Амалиётчи педагоглардан 1-Тошкент педагогика билим юрти ўқитувчиси М.Мирҳусанова, Марғилон ПБЮ ўқитувчилари Т.Абдужабборов ва Н.Расуловлар таълим самарадорлигини оширишда ўқитишнинг ноанъанавий шакллари билан фойдаланиш ҳусусида уз иш тажрибаларидан намуналар кўрсатдилар. Ана шундай амалий иш тажрибасини Тошкент шаҳар ўқитувчилар малакасини ошириш институти услубчиси С.Толипова ҳам мактабгача таълим жараёнида ЯПТИни амалиётда жорий этиш йўллари бича тарбияланувчилари иштирокида Монтегессори усули билан ойдинлаштириб берди. Ушбу институтнинг кутубхона мудири Г.Логинова эса кутубхонани ЯПТИга доир адабиётлар билан бойитиш йўллари ҳақида кўрсатмалар берди.

Сунг қатнашчилар республика Таълим марказига ташриф буюриб, бу ердаги "Илгор педагогик технологияларни аниқлаш ва оммалаштириш" марказининг иш фаолияти билимларни баҳолашда рейтинг технологияси, ўқитишнинг ахборот технологияси бўйича интернет тизимини қўллаш билан танишишди.

Семинар-ўқишнинг иккинчи кунини янги педагогик технологияни муҳассам этган 7 та дарс кузатилди ва давра суҳбати ўтказилди. Дарсларни ташкил этишнинг узига хос хусусиятлари, тахлиллари, мазкур ўқув юртида янги педагогик технология борасида олиб борилаётган ишлар ҳамда ўтказилган давра суҳбати материалларини газетамизнинг келгуси сонларида ўқийсиз.

Нурлан УСМОНОВ,
"Маърифат" мухбири

Yil tarbiyachisi — 2000

Ўзбекистон Республикаси Байналминал марказида шаҳар мактабгача таълим муассасалари тарбиячиларининг "Йил тарбиячиси", шаҳар кўрик-танлови бўлиб ўтди. Танловда Акмал Икромов туманидаги 361, Бектемир туманидаги 571, Миробод туманидаги 32, Мирзо Улуғбек туманидаги 131, Сергели туманидаги 589, Собир Раҳимов туманидаги 551, Ҳамза туманидаги 370, Чилонзор туманидаги 200, Шайхонтоҳур туманидаги 343, Юнусобод туманидаги 560, Яккасарой туманидаги 227-болалар боғчаларининг тарбиячилари иштирок этдилар.

Анжуманда тарбиячилар

САРАЛАРНИНГ САРАСИ

кўрик-танловнинг тест саволлари, "Келинг, танишайлик", "Менда гоё бор", "Бола тили билан" шартлари бўйича баҳолашиб, ўз маҳоратларини намойиш қилдилар. Ҳаёт қизиқарли, мазмунли ўтган танловда 370-болалар боғчаси тарбиячиси Раъно Абдурахмонова кўрик-танлов ғолиби деб топилди. 32-болалар боғчаси тарбиячиси Лилия Каналина II, 200-болалар боғчаси тарбиячиси Гулнора Темурова III ўринни олишга муваффақ бўлдилар.

"Йил тарбиячиси" кўрик-танловининг барча иштирокчилари Тошкент шаҳар халқ таълими Бош бошқармасининг "Халқ таълими фидойиси" кўрак нишони ҳамда фахрий ёрлиғи, шаҳар таълим ва фан ходимлари касаба уюшмаси, шаҳар ўқитувчилар малака ошириш институти, Мирзо Улуғбек тумани халқ таълими бўлими, "Умарали" фирмаси томонидан қимматбаҳо эсдалик совғалари билан тақдирландилар.

МУХБИРИМИЗ

РИВОЖЛАНТИРУВЧИ МУҲИТ ЯРАТАЙЛИК

Яқинда Ўзбекистон Республикаси Халқ таълими вазирлиги ва Республика Таълим маркази ҳамкорлигида "Илгор педагогик технология — ютуқлар омили" мавзусида республика мактабгача таълим ходимларининг икки кунлик амалий семинари бўлди.

Анжуманининг биринчи кунини иштирокчилар Тошкент шаҳар Юнусобод туманидаги болалар боғчаларида қўлланилаётган илгор педагогик технология услублари билан танишишди.

"Мониторинг" хонаси ҳамда "Соғлом авлод" боғининг очилиш тақдиротида қатнашдилар.

Шундан сунг республика Таълим марказида "Мактабгача таълим"да янги педагогик технологиялар мавзусида очик мулоқот бўлди. Мулоқотда "Болаларни ривожлантириш ва мактабга тайёрлаш" дастури жойларда 2 йилдан буён тажриба-синовдан утаётгани, нодавлат таълим муассасалари, "АКЕЛ", "Саводхонлик", "Кичкинтой" сингари марказлар мавжуд бўлиб, уларни меъёрий ҳужжатлар билан таъминлаш кераклиги ва ягона таянч дастурини ҳаётга татбиқ этиш жараёнида доимо изланиб, бойитиб бориш, дастурга саломатлик алифбоси, миллий гоё, миллий мафкура (болаларнинг ёшига мос равишда) қиритилиши зарурлиги ҳақида фикр юритилди.

Мулоқот жараёнида таянч дастур асосида олиб борилаётган тажриба-синов ишлари, хонадон боғчалари, қисқа муддатли боғчалар ташкил қилингани, янги педагогик технологияни таълимга татбиқ қилишда тест синовлари, "Ақлий ҳужум" уйинлари орқали амалга оширилаётгани, тиббий ахборот марказлари, махсус боғчалар ва махсус гуруҳлар ташкил қилинаётгани каби ютуқлар билан бирга болаларнинг эркин фикрлаш қобилиятини ривожлантиришга ёрдам берадиган болалар адабиёти ва уйинчоқлар етишмаслиги ҳақида тўхталиб утилди.

Семинарнинг иккинчи кунини республика Таълим марказида бўлиб ўтган ялпи йиғилишда

халқ таълими вазири Ж. Йулдошев шундай деди:

— Янгилашган таълим мазмунига янгича ёндашиш лозим. Кейинги вақтларда янги педагогик технология, рейтинг, мониторинг каби иборалар киритилди. Булар бир бутун бўлиб, уларни бир-биридан айрича тасаввур қилиб бўлмайди. Бизга тарбиячи-муҳандис ёки тарбиячи-технолог зарур бўлиб қолди. Демак, мазмун узгаргандан кейин шакл ҳам узгариши, ишни лойиҳалаштириш керак. Миллий гоё, миллий мафкуранинг илк алифбосини боғча болалари ёшига хос, мос тарзда даражалаб, соддалаштириб тушунтириш лозим. Бунинг учун болаларни қизиқтирадиган, фикрлатадиган, уйлатадиган уйинлар бўлиши, бунда эса миллий шарқона тарбияга алоҳида эътибор бериш зарур.

ХТВ мактабгача таълим бошқармаси бошлиғи Ҳамида Аҳмедова "Мактабгача ёндашиш болалар таълим-тарбиясига қўйилган давлат талабларини татбиқ этишда янги педагогик технология" мавзусидаги маърузасида дастури мукамаллаштириш, машғулотларни фақат уйин орқали мужассам тарзда ташкил этиш, ривожлантирувчи муҳит яратиш, яъни уз фикрини мустақил баён қила оладиган ёшларни тарбиялаб, вояга етказиш, тарбиячилар, услубчилар ва мутахассисларнинг маҳоратини ошириш зарур деган фикрни илгари сурди.

ТШХТББ мактабгача таълим бўлим бошлиғи Феруза Ваҳובה "Тошкент шаҳрида янги педагогик технологияни жорий этиш механизми" ҳақида қилган маърузаси семинар иштирокчиларида яхши таассурот қолдирди. Йиғилишда катталар ва болалар уртасида "Оз-оз урганмак ила ҳар нарсани билур" мусобақа уйини ўтказилди. Мирзо Улуғбек туманидаги 426-болалар боғчаси тарбияланувчилари иштирокидаги "Дикқат! Болалар гапиради" руқни остида видеоларча намойиш қилинди.

Дилбар ХЎЖАЕВА.

Европа ҳамжамиятининг Темпус-Тасис лойиҳаси ўқув маркази юқори малакали алоқа тармоғи мутахассисларини тайёрлаш ва телекоммуникация йўналишидаги аспирантларни ўқитишда ўз ҳамкорлигини аямаётди. Тошкент электротехника алоқа институтидида аспирантларни ўқитишга доир янги дастурлар ишлаб чиқилди. Дастур, лойиҳаларни амалга оширишда ва йўлга қўйишда 100 нафар ўқитувчи ҳамда аспирантлар қатнашдилар. Бу жaxon талабларига жавоб берадиган мутахассисларни тайёрлаш кафолатига эга. Европа ҳамжамиятидаги Hogeschool Antwerpen (Бельгия) ва Пат-

ТЕМПУС-ТАСИС ЛОЙИҲАСИ

рос Университет(Греция)лари ҳамкорлигида бўлди.

Лойиҳага кўра, 13 та маҳаллий алоқа тармоғи Интернетга ўтиш имконига эга бўлди. Замонавий компьютерлардан тўпланган мультимедиа аспирантурани янги дастурларда ўқитишнинг амалиётдаги илк кўринишларидан бири бўлди.

Ҳар йили Европага илмий ишларини тайёрлашга 12 нафар аспирант так-

Oliy o'quv yurtlarida

лиф этилапти. Институтнинг 50 нафардан ортиқ ўқитувчилари Европа давлатларида ўз малакаларини ошириб қайтишди. Замонавий телекоммуникация тизимларига оид 250 дан ортиқ видео CDролар, китоб ва ойномалар институт кутубхонасига келтирилди.

Европа ҳамдўстлик комиссиясининг аспирантлар маркази мутахассислари йиғинида лойиҳа координатори Люк Питерс шундай деди:

— Бизнинг ташкилот Ўзбекистон Почта ва телекоммуникация агентлиги раҳбарияти таклифига биноан иш олиб бормоқда. Тошкент электротехника алоқа институти қошида ўқув алоқа тизимларини таъмирлаб, тиклаш ишлари жaxon андозаларига мос равишда йўлга қўйилганлиги мени, жуда қувонтирди. Келгусида ҳамкорлигимиз давом этади.

Тажриба алмашувда сўзга чиққан "Бўстон" уяли алоқа тармоғи директори Р.Шариповнинг фикр-мулоҳазалари йиғиланларга манзур бўлди.

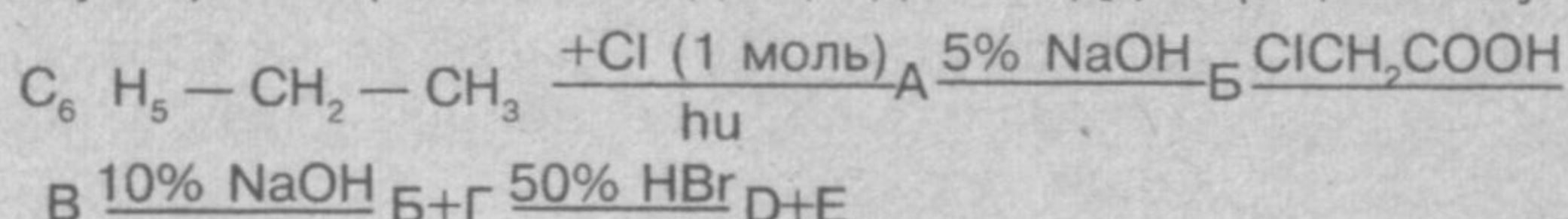
Маърузаларда шу соҳа мутахассислари О.Калачинская, Ш.Пўлатов ва бошқалар ҳам сўзга чиқиб, Ўзбекистонда телекоммуникацияни ривожлантиришда муҳим аҳамиятга молик бўлган аниқ таклиф ва мулоҳазалар билдиришди.

Насриддин БОТИР,
"Маърифат" мухбири

ТУЗАТИШ

Газетамизнинг 2000 йил 26 апрель сониди эълон қилинган сиртқи телевизион мусобақанинг кимё фани бўйича 10-11-синфлар учун берилган 2-масаласи қуйидагича ўқилсин:

«Қуйидаги ўзгаришлар натижасида қандай моддалар ҳосил бўлади?»

Навоий вилояти ҳокимлиги, халқ таълими бошқармаси, Соғлиқни сақлаш бошқармаси, Спорт қўмитаси ва "Соғлом авлод учун" жамғармаси ҳамкорлигида 26-27 апрель кунлари "Соғлом авлод истиқлол таянчи" мавзусига бағишланган хайрия марафони ва илмий-амалий анжуман ниятда кўтаринки руҳда Навоий шаҳридаги "Ширин" маданият саройида ўтказилди. Шу кунги байрамонга безалган маданият саройи "Соғлом авлод истиқлол таянчи" мавзусига бағишланган хайрия марафонининг меҳмон ва

ЯХШИЛАРНИ БИРЛАШТИРГАН МАРАФОН

меҳмонларини карнай-сурнай, доира садолари остида тантанали равишда кутиб олди.

Вилоятдаги меҳрибонлик уйларида тарбияланаётган ва кам даромадли оила фарзандлари учун турли дарсликлар ва ўқув қуроллари сотиб олишда қўмаклашиш мақсадида ўтказилган хайрия марафонида қатнашган ҳомийлар 2 миллион сўм атрофидаги маблағни вилоят халқ таълими бошқармаси ҳузуридаги "Таълим" жамғармаси ҳисоб рақамига ўтказишди.

Жумладан, Хатирчи тумани халқ таълими бўлими 300 минг сўм, Учқудук тумани халқ таълими бўлими 250 минг сўм, Навоий тумани халқ таълими бўлими 224 минг сўм, Конимех тумани халқ таълими бўлими 200 минг сўм, Нурота

Tashabbus

туман халқ таълими бўлими 200 минг сўм, Навоий шаҳар халқ таълими бўлими 150 минг сўм, "Соғлом авлод учун" вилоят жамғармаси 100 минг сўм, Зарафшон шаҳар халқ таълими бўлими 65 минг сўм, "Камолот" жамғармаси 50 минг сўм, шунингдек, бошқа ўқув муассасаларидан ҳамда вилоятнинг барча ҳудудларидан марафонга иштирок этиш учун келган саховатли инсонлар ўзларининг хайр-эҳсонлари билан қатнашди.

Марафон сўнггида меҳмонлар ва мезбонлар Навоий шаҳридаги 8-ўрта мактаб қошидаги "Соғлом авлод маркази"нинг очилишига ва Навоий шаҳридаги 6- ҳамда 26-болалар боғчаси ва 1-БЎСМнинг иш тажрибалари билан яқиндан танишдилар.

27 апрель кунини меҳмон ва мезбонларни Навоий шаҳридаги Фарҳод номи маданият саройи ўз бағрига чорлаб, "Президент фарзанди — истиқлол таянчи" мавзусига бағишланган "Ёшлар, сизда қандай гоё бор?", "Чекмасдан ёшлик гаштини сур", "Биз Президент фарзандларимиз", "Қизлар ҳаёт бўсағасида" мавзуларида суҳбат ва мулоқот давраси ўтказилди.

Анжуманда сўзга чиққан вилоят ҳокими Ф. Дилов "Президентимиз И.Каримовнинг ёш авлодга бўлган ғам-хўрлиги туфайли янги авлодни миллий гоёмиз ва Шарқ педагогикаси, тарбиясини уйғунлаштирилган ҳолда уларни комил инсон қилиб тарбиялашга барча мураббий-устозларга омадлар тилаймиз", деди.

Ўткир ПЎЛАТОВ
Навоий вилояти

**ЭЛТУРУШХОН
ОРЗУСИНИНГ
УШАЛИШИ ЁХУД ОТА
ҚўЛЛАГАН ТАДБИР**

... Ватаннинг мустақил бўлиш онлари яқинлашаётганини ҳис қилган сари унинг ҳажжони ортар, аммо дилидаги бу орзу-ниятларни бир ноқис ва пул гадоси билиб қолмадимикан, деган ташвиш Элтурушхонга тинчлик бермасди. У бу ташвиши ўринли эканини билар, чунки ёғий айғокчилари ҳар томонда изғиб юрганини сезар, бироқ отаси айтган сирни ҳали ҳеч кимга ошкор қилмаганидан кўнгли тўқ эди. Тушимда ҳам сирни ошкор этмай, дея ҳар доим чала уйкуда тонг орттирар, уфқнинг қизариб келаётганини кўриб руҳи тетиклашар, Тангрига минг шукроналар айтарди. Тангри ҳам унинг тилак ва истагини билгандай тоғ тарафдан енгилгина шабада юборар, Элтурушхон эса бу салқин ва ёқимли елдан тўйиб-тўйиб нафас олгач, бедор ўтган туннинг чарқоқларини танасидан чиқариб ташларди-да, қушдай енгил бўлиб, юз-қўлини юварди. Қани энди шу шабада кучлироқ бўлсаю, Элтурушхон осмонга кўтарилса-да, йигитлар машқини товуш етмас баландликдан, ҳув анави булутларга бурканиб олиб кузатса... Аммо у бунинг иложи йўқлигини билар, бироқ руҳи кучини туширмасдан шахдам қадамлар билан саман отига миниб, тоғ дараси тарафга ошиқиб кетарди.

Дара ичида тошдан-тошга сакраб, гоҳида ялангликда, гоҳ тошли жойда от миниб қиличлашаётган, бир-бирига найза отаётган, гоҳ камон ипини шиддат билан тортиб тош устига қўйилган кичиккина нишонни чирпирак қилаётган абжир йигитларнинг машқини кўриб кўнгли Хон Тангри тоғдай баланд кўтариларди. Ҳа, бу йигитларнинг ҳар бири ўттизта ёғийдан ҳам кучлироқдир, дея уларнинг чаққонлигию, билагининг кучига обдон тан берарди. Элтурушхон: "Яна икки йил муддат керак. Бу пайтда йигитларнинг олди 40 га, охириларикининг ёши эса 18 га боради. Яна икки йил! Икки йил-а! Икки йилдан кейин Ватан озод ва Мустақил бўлади! Отамнинг орзуси, нияти ушалади!" — деб ўйлашдан чарчамасди. Элтурушхон шулар ҳақида ўйлар экан, отасининг ўлим олдида, хонадан барчани чиқариб юбориб, фақат унинг ўзига, фақат ўзига шивирлаб айтган гапларини эслади: "Ўғлим, — деган эди отаси, — мен Ватан озодлигини кўра олмаيمان. Илло, сен буни кўргайсан. Чунки мен бунга замин яратдим. Сен юртимиздаги 10 ёшли болаларга бир разм сол, эътибор қил. Уларнинг барчаси бақувват, билаклари заранг. Кўкраклари кенг, кўзлари тийрак, сўзлари мағрур, ўзлари забардаст, ҳар бирининг гавдасидан шундоққина гурур уфуриб турибди. Гавдасини силкитсанг, Ватанга садоқат марваридлари ёғилур. Уларда 10 ёшли эмас, балки 18-20 ёшли йигитларнинг кучи бор. Нега шундай, ота, деб сўрарсан. Ватанни озод қилмоқ учун алл йигитлар керак. Мен бу ниятни амалга оширмоқ учун бир тадбир ишлатдим. Янги туғилган чақалоқ қизларни 5-6 кундан кейин ўз оналаридан ажратиб, ўғил бола туққан оналарга бердим. Уларга шу киза-

локларни ўз сутлари билан боқиб катта қилишни буюрдим. Мен бундай оналарни рағбатлантирдим, мукофотладим. Бу қонидани бутун Турон бўйича одат тусига киритдим. Ўғил бола туққан оналар сутини эмган кизалоқларда йигитларга хос жўшқинлик, ғайрат, шиддат, бардамлик, кўркмас ботирлик пайдо бўлди. Қизалоқлар она бўлишди. Ана шу оналардан туғилган фарзандлар ёши 10 га етди.

Сен ҳам менинг бу амалимни сақла. Яна 30 йил ўтгандан сўнг аскарининг олди ёши 40 га етди. Аммо уларнинг 16 яшарлари ҳам 10 ёғийга бас келар даражада ҳайбатли бўлади. Ана шунда сен уларни Ватан озодлиги учун хуррият жангига бошла! Йиномим комил, Хон Тангри ўзи сени қўллагай, сен ғалаба нашидасини суриб, Ватаннинг мустақил, бахтиёр онларини кўргайсан!

... Мустақил Ватаннинг бахтиёр онларини кўргайсан, деган пайтда отасининг кўзларида аллақандай тиниқ нур порлаганини сезганди ўшанда Элтурушхон. Балки у меҳр нуридир, балким севинч нуридир, бироқ нима бўлганда ҳам отаси кўзларида порлаган бу нур ҳали-ҳали Элтурушхон юрагини ҳапқиртириб, кўнглига аллақандай куч ато этарди. Мана шу кучдан қувват олган Элтурушхон юрт кезиб, Ватаннинг кунчиқарида ҳам, кунботарида ҳам шердай кўркмас, бўридек абжир, беркут шижоатли йигитлар ўсиб келаётганини кўрди. Ҳаммасининг мағрур қиёфасини,

уни узоқ йиллар тургун бўлмасдан, балки юксалиб бораверишини таъминлаш ўз-ўзидан рўй берадиган осон иш эмас. Бунинг учун энг аввало мустаҳкам пойдевор яратмоқ лозим. Бу пойдевор эса икки омил устига қурилсагина мустаҳкам бўлади. Бу омиллардан бири юксак маънавиятли, маърифатли, ўз Ватанининг буюк бўлиши учун чин дилдан қайғуриб ва шунга мувофиқ ҳаракат қилиб яшайдиган онани шакллантириш, иккинчиси эса ақлан ва жисмонан баркамол онанинг ҳамда отанинг буюк келажакни таъминлашга лаёқатли, имконан ва фикран кенг қамровли ва юксак онгли, билимли болани юзага келтириши ва тарбиялаб вояга етказиши. Албатта, бу икки омил бир-бири билан қаттиқ ва пишиқ занжир билан боғланганки, уларни бир-биридан ажратиш мутлақо мумкин эмас. Келинг, юқоридагиларни тасдиқлаш учун тиббиёт қонунлари нуқтаи-назаридан фикр юритайлик.

Она қиз ёки ўғил болага ҳомиладор бўлганда она организмиде ўзига хос фаол биокимёвий жараёнлар бошланади, бироқ у бир хил бўлмайди. Агар ҳомила қиз бўлса, она организмиде катта ва кескин ўзгаришлар вужудга келмайди. Она қорнида ўғил бола ривожланаётган бўлса, онанинг эндокрин, яъни ички секреция безлари фаолиятида жуда катта микдорий ва сифатий ўзгаришлар бошланади. Чунки она қорнида унинг жинсига бутунлай тескари жинс, вужуд пайдо

зарур. 2-3 ёшга кирган ўғил болага ҳеч ҳам қўғирчоқ ўйната олмайсиз. Қўғирчоқ ўрнига хивич беринг, уни силкитиб-силкитиб, сакраб-сакраб ўйнайдики, ўзининг ҳам ҳавасингиз келади. Қизалоқ қўлига қўғирчоқ тутқазинг, завқланиб қўғирчоқни аллалаётганини кўриб, ўзингиз ҳам қойил қоласиз. Аммо, ўйлаб кўринг, шундай қилмоқликни бу болакайларга ҳеч ким ўргатгани йўқ-ку! Сен ўғил боласан, сен қиз боласан, дея ҳеч ким бир неча бор такрорлаб, уларнинг қайси жинсга тааллуқли эканлигини қулоғига қуйгани йўқ. Аниғи, бу сифатлар уларга наслий калит воситасида она организмидан ва она сути орқали ўтган. Билвосита эса, она сути орқали бола организмига ўтган ўта фаол моддаларнинг қизалоқ ёки ўғилнинг марказий нерв системасига кўрсатган таъсири туфайли.

**ТАБИАТ
МУВОЗАНАТИНИНГ
БУЗИЛИШИ**

Ҳа, оналик муҳаббати, оналик меҳри, она бўлиш лаззати ва қувончи она сути орқали қизалоқ организмга берилади. Мана шу муайян пайтда она ўзининг Оллоҳ томонидан берилган шу хусусиятларини қисман ёки бутунлай унутиб қўйиши оқибатида шундай вазият рўй бермоқдаки, бунга тўхталмасдан илож йўқ. Алалхусус, шу нарсани қайд этмоқ лозимки, ҳозирги замон

Болани очлик билан каттартариб бўлмаслиги аниқ. Бундан қутулишнинг бирдан-бир йўли сунъий овқатлантиришга ўтиш. Ана шу тариқа сунъий сутларнинг бозори янада чаққонлашди. Ишнинг қўзини билган тадбиркорлар орасида сунъий овқатлантириш маҳсулотлари ишлаб чиқаришга боғлиқ миллионерлар, миллиардерлар пайдо бўлди. Улар сони ошган сари болалар ўртасида ҳар хил касалликлар, жумладан диатезлар, камқонлик, рахит хасталиклари ҳам кескин равишда кўпая бошлади. Шу касалликларни даволаш учун дорилар ишлаб чиқарадиган фирмаларнинг ҳам кунни туғиб қолди. Бу фирмаларнинг мақтаган дорилари ер юзи бўйлаб ўзининг солибона юришини бошладилар.

Бугунга келиб маълум бўлдики, сунъий сут билан овқатлантирилган болалар катта бўлганларидан кейин юрак, қон-томир касалликлари, гипертония, склероз, қанд касаллигининг инсулинга тобе шакли, кўриш ўткирлигининг камайиши, руҳий касалликларга дучор бўлиши она сути билан тўйдириб боқилган ўз тенгдошларига нисбатан 30-40 марта кўпроқ оғриши қайд этилмоқдаки, бу ҳолат тиббиётнинг энг долзарб муаммоларидан бирига айланди. Ана энди мулоҳаза қилайлик: ушбу касалликлар бошқа мамлакатларга қараганда 20-30, борики 10 баравар кўпроқ бўлган заминда буюк давлат барпо этиш мумкинми?! Ахир унинг ҳазинасидаги маблағ асосан шу касалликларни бартараф этиш учун сарфланади-ку! Ўз навбатида, бу беморлар ўз мамлакатининг ижтимоий ва моддий бойлигини оширишга, соғлом ақл ва соғлом тан эгалари қўлайишга хизмат қила олмайдилар-ку?!

Сунъий сут билан овқатлантирилган қизлар балогатга етиб она бўлганларида уларнинг 70 фоиздан ортироғида меъёрий массасидан анча кам болалар туғилади ва уларнинг барчасида камқонлик аниқланади. Маълумки, дунёда ҳар йили 12 миллион бола ўлаётган бўлса, уларнинг 55 % ининг массаси кам, 20-25 фоизда эса камқонлик кузатилади. Агар бола 2,5 кг бўлса (меъёрида 3250 г), бундай болаларнинг нобуд бўлиши эҳтимоли 4-5 баравар ортади.

Бу маълумотлар ҳам она сутининг қадри қанчалик баланд эканлигини, сунъий овқатлантиришга зўр бериш, уни ташвиқот қилиш, оналарни ўз сути билан боласини боқишдан бездириш қандай оқибатларга олиб келиши, агар бу аҳвол шу тарзда давом этарекса бундан ҳам даҳшатли оқибатлар келиб чиқишига бир мисолдир, холос. Бу ҳам ҳали ҳолва. Америка олимларининг тан олиб айтишича, сунъий сут билан озиқлантирилиб катта бўлган оналарнинг қизларида бепуштлик 4 баравар кўпроқ учраб экан. Бироқ бундай бепуштликни даволашнинг ҳеч қандай иложи йўқ. Ҳозирги пайтда сунъий сут билан бола улғайтиришга ружۇ қўйилган мамлакатларда бепуштлик то 15 фоизгача қайд этилмоқда. Бунинг устига, бу қизлар ўзларининг келажакда она бўлиш хусусиятининг йўқлигини эшитганларида ҳеч қайғуга, ташвишга тушмаганлар, ҳам чекмаганлар. Мана буни катта даҳшат! Мана табиат мувозанатини алдашга уринишнинг фожиали оқибати!

(Давоми бор)

Жуманазар БЕКНАЗАР

ЮКСАЛИШ МЕЗОНИ

Ватан озодлиги учун бел боғлаб курашмоқ ўзларининг муқаддас бурчлари эканлигини гурур билан таъкидлаганликларининг шохиди бўлди. Элтурушхон бу пайтларда тўлқинланиб кетиб, "Ватан озодлиги учун Қутли ва Улуғ Туғ остига тўпланинглари!", деб юборишига озгина қолар, аммо бундай қилишдан ўзини зўрга тияр эди. Чунки бунга ҳали озгина муддат борлигини бутун қалби билан сезиб турарди.

Бир куни Элтурушхоннинг тушига Кўкал Бури кирди. Кўкал Бури Элтурушхоннинг олдида келиб, бироз эгиб турган бошини кескин кўтариб, шиддат билан кунчиқар тарафга силкитди. Кейин эса бошини мағрур кўтариб, ёғий замин тараф илдам юриб кетди. Элтурушхон ниҳоят ориқиқ кутилган кун етиб келганини англади. Қутли ва Улуғ Туғни баланд кўтариб, Озодлик сари юриш қилди. Худди отаси айтганидек, Турон йигитлари ҳайбат ва ғайрат билан ёғийга ёпирилиб хужум қилиб, юртни ёғийдан тозалаб, хуррият байроғини баланд кўтардилар. Шу тариқа Ватан озод бўлди! Ватан мустақил бўлди! Элтурушхон эса буюк Элтурушхон Қутлуғ деган ном олиб, тарих саҳифаларида ўзининг ёрқин номини қолдирди!

Балки сиз бу ёзилганлар бир афсона ёки бир ривоятдир деб ўйларсиз. Аммо бу аини ҳақиқат! Бу она сутининг қудрати! Шунинг учун ҳам Ватан сўзининг ёнига Она калимаси қўшилади.

**ИККИ ЭНГ МУҲИМ
ОМИЛ**

Ҳа, Ватан буюк бўлмоғи учун шу заминда яшовчилар ақлан ва жисмонан соғлом бўлишлари шарт. Соғлом ақл ва соғлом жисмни бутун Ватан бўйича шакллантириш, қарор топтириш ва

бўлди. У дақиқа сайин ўсаяпти. Натижада она боши қоронғилик пайтида ҳар хил нордон ёки ачиқ, ёхуд ширин нарсаларни кўнгли тусайди, юзларига тошма тошади, кўнгли айниши, қушиш каби белгилар пайдо бўлиб, юрак уришида, нафас олишида ўзгаришлар қайд этилади. Бу белгиларнинг барчаси она организмнинг ўғил болани ўғил қилиб ривожлантириш учун фаол ҳаракатининг натижасидир. Мана шу ўзгаришлар оқибатида ўғил бола организмга онадан жуда фаол биокимёвий моддалар ўтади. Худди мана шу моддалар ўғил бола организмиде жасурлик, қатъиятлик, чопқирлик, абжирлик, мардлик, борики, дostonларда куйланган Гўрўғли, Алпомиш ва бошқа алпларга хос сифатларнинг пойдеворини яратди. Ўғил болалар мана шу пойдевор билан туғилдилар. Ана энди мана шу сифатларни рўёбга чиқариш, ҳаётда бор қилиш, ривожлантириш, шакллантириш учун йўналтирилган тарбия талаб қилинади, холос.

Ўғил бола организмга юқорида ёзилган сифатларни ато этувчи жуда фаол биокимёвий моддалар она сутига ҳам ўтади. Мана шу моддалар она сути билан ўғил бола организмга эмас, балки қиз бола организмга ўтган тақдирда бўлажак алп сифат белгилар: жасурлик, чаққонлик, чопқирлик, эпчиллик қиз бола организмиде ҳам ривожланади. Энг асосий қонуният шундаки, мана шу белгилар қиз боладан улар она бўлганларида келгуси авлодга ҳам ўтади.

Ўғил боланинг келажакда ҳақиқий ўғил бола, қиз боланинг қиз болага хос бўлган хусусиятларини тўлиқ намоён қилиши учун энг аввало қиз болада оналик сифатларини шакллантириш

аёлининг "ўта замонавийлашгани" оқибатида ривожланган мамлакатларда ОНА ўзининг наслий мажбуриятини анча унутиб қўйди. У ўз сути билан бола боқиши ҳар хил фабрикалар, корхоналар, фирмалар ихтиёрига ташлаб қўйиб, ўзининг цивилизациялашганлигидан мақтана бошлади. Ҳатто бунга ўзига берилган катта имтиёз ўрнида қабул қилиб, ўзгача мағрурлик билан уни бутун дунёга намойиш қилаверди. Бу мағрурликка ҳавас қилганлар ҳам тез кўпая бошлади. Натижада она сутининг ўрнини босишга мўлжалланган сунъий сут ишлаб чиқариш корхоналари, фирмалари бунёд этилди. Сунъий сутнинг таркибини она сути таркибига яқинлаштириш ёки айнан ўзидай қилиш учун кимёвий лабораториялар ташкил қилинди ва улар ўзаро мусобақага астойдил киришиб кетдилар. Кимёвий корхоналар сунъий сутга таклиф қўпчилигидан кеча-кундуз зўриқиб ишлаб бошладилар. Улар ишлаб чиқарган сунъий сут эса мақтовлар ичида тоблани, харидори янада кўпайди, ҳали цивилизациялашиб улгурмаган оналар кўзини ўйната бошладилар. Оқибатда болани сунъий овқатлантириш маҳсулотлари афзал саналиб, она сутидан бенасиб болалар сони ҳам тобора кўпая бошлади. Сунъий сути борлиги туфайли хотиржам оналар ўртасида гипоплакия (она сутининг камайиши) ёки кўкрак безидан сутнинг мутлақо ажралмай қўйиши ҳоллари ҳам геометрик прогрессия бўйича ортиб бораверди. Ана шу оналарнинг қизлари вояга етиб она бўлганларида (оналарнинг иккинчи авлоди) боласи 2-3 ойликка етганидаёқ кўкрак безидан сут ажралиши камая берилайди, орадан кўп ўтмай сут келиши йўқ бўлади.

Ўзбекистон Республикасининг "Қадрлар тайёрлаш миллий дастури" ҳамда Вазирлар Маҳкамасининг 1998 йил 13-майдаги 203-сонли "Ўзбекистон Республикасида умумий ўрта таълимни ташкил этиш тўғрисида"ги қарорининг амалдаги ижроси сифатида ўқувчиларнинг билим даражаларини назорат қилишнинг рейтинг тизими Халқ таълими вазирлиги томонидан 1999-2000 ўқув йилидан бошлаб умумий ўрта таълим мактабларининг 1-9-синфлари учун Низом лойиҳаси тажриба-синов майдонларида қўллашга тавсия этилган эди. Айни кунда тажриба-синов якунларига бағишланган семинарни май ойининг учинчи ўн кунлигида ўтказиш мўлжалланилаётди. Хўш, бу тадбирга тайёргарлик тажриба-синов масканлари сифатида белгиланган мактабларда қай даражада бўлаётди. Янгилик қандай қабул қилинди ва у амалиётчи ўқитувчиларга маъқул тушаётми? Тавсия этилган вариантларнинг афзалликлари нима-лардан иборат? Мухбиримиз Тошкент вилояти Ўрта Чирчиқ туманидаги 1-мактабнинг олий тоифали биология фани ўқитувчиси, экспериментатор ўқитувчи Шукур ака Юсупова ана шу каби саволлар билан мурожаат қилди:

— Албатта, янгиликни ҳамма бирдай қабул қилиши мушкул. Амалдаги ўқув йилидан бошлаб Низом лойиҳасида келтирилган рейтинг тизими мактабимизда синовдан ўтмоқда, 6-«Г» синфда рейтинг тизимининг 1 варианты, 6-«Д» синфда эса 2 варианты қўлланилмоқда. Иккала вариант юзасидан ҳар чоракда ҳулосаларимизни бериб бораёмиз. Яқинда мактабимизда тажриба-синов ишлари бўйича вилоят семинари ҳам ўтказилди. Семинар иштирокчиларига 6-«Г» ва 7-«Г» синфларида янгиликлар асосида очик дарслар ўтказдим. Уларга бир соатлик дарс жараёнида хилма-хил сўров вариантларини қўлаганим ҳамда ўқувчиларнинг тушунчаларга ижодий ёндашганликлари жуда маъқул бўлди.

Семинар давомида дарс ва рейтинг тизими вариантлари юзасидан қизгин мунозаралар бўлди. Бахсларда ҳар бир иштирокчи ўз фикр - мулоҳазаларини баён қилишди.

Мен, аввало, синов олиб бораётган ўқитувчи сифатида баъзи мулоҳазаларимни айтиб ўтсам, фойдадан холи бўлмайди. Ўқувчилар билим даражасини назорат қилишнинг рейтинг тизими тўғрисидаги Низом лойиҳаси бўйича назоратнинг 3 та тури (жорий, оралик, якуний) тавсия этилган. Шунга мувофиқ 1 вариантда жорий назорат учун максимал балл 10 балл, ўқувчининг ижодкорлиги учун 10 балл — жами 20 балл белгиланган. Бу усулнинг афзаллиги шуки, жорий назоратда олинган ижодий ишлар ўқувчини эркин

Tajriba-sinov maydonchalarida

ЯНГИЛИК ҚАНДАЙ ЎЗЛАШТИРИЛМОҚДА?

фикрлашга чорлайди, мустақил изланишга йўл очади. Чораклик баҳо чиқаришда эса ҳар бир назорат тури бўйича баҳоларнинг ўртаси олинди, айниқса, ўқитувчи юмушини осонлаштиради. Барча ўқув фанларидан чорак баҳолар бир хил 100 балли тизимда чиқарилади, бу ўз навбатида ўқувчиларга ҳам, ота-оналарга ҳам рейтинг тизими моҳиятини тезроқ аниқлашга ёрдам беради.

Янгиликнинг муаммоси 1-вариантнинг жорий назорати учун жуда кам балл ажратилганлигидир. Зеро, Давлат таълим стандарти талабларига кўра, ўқувчиларга билим ва кўникмалар кундалик жараёнда бериб борилиши лозим. Шунингдек, оралик назорат (40 балл) чорак давомида бир ёки икки марта ўтказилади, бунда ўқувчи шеригидан кўчириб ёзиши ёки тасодифан максимал балл олиши мумкин. Натижада жорий назоратда доимо фаол ишлаган ўқувчи оралик ёки якуний назоратда айрим сабаблар билан кам балл олиб қолиши ҳоллари ҳам учраётди...

Рейтинг тизимининг 2-вариантда ЖНга 50%, ОНга 30%, ЯНга 20% берилган. Назаримда, шу вариант мактаб ўқувчиларига жуда мос. Чунки ўқувчилар балл йиғиш

учун дарсга ҳар кун фаол қатнашишга ҳаракат қилади, кўпроқ изланади ва ижодий ишлашга ўтади. Шу қаторда ЖН ўқитувчини турли услубларни қўллашга ундайди. Дарсларнинг бирида ўқувчиларга мустақил иш топширса, бошқа кун уларнинг оғзаки нутқини ўстириш билан боғлиқ машғулотлар ўтказилади. Мухими, ўқувчилар реферат ёзишди, улар ижодий изланади, кўшимча адабиётлардан фойдаланади.

Биз 6-«Д» синфда мазкур вариантни қўллаш орқали ижобий натижаларга эришяпмиз. Ўғил-қизлар балл йиғиш учун жуда кўп кроссвордлар, ребуслар, тестлар тузиб келишлари натижа-сида уларнинг фикрлаш қобилиятлари ортиб бораётди. Баъзи ўқувчилар эса ҳатто белгиланган максимал баллдан юқори кўрсаткичларга эришаётгани ҳам қувонарлидир.

Фикримизча, рейтинг тизимидаги якуний назоратни ҳисобдан чиқариб, соддалаштириш керак. Якуний назорат ўрнига эса имтиҳонлар олингани маъқулроқ, деб ўйлайман.

— Яна қандай таклифларингиз бор?

— Иккала вариантнинг қулай томонларини мужассамлаштирган ҳолда бамаслаҳат битта умумий, ягона рейтинг тизимини ишлаб чиқиш зарур. Қисқаси, ўқувчилар билим даражасини назорат қилишнинг рейтинг тизими амалиётда қўлланила бошлагани сари унинг ижобий жиҳатлари ҳам яққол кўрина бошлайди.

— Май ойининг учинчи ўн кунлигида "Ўқувчилар билимининг назорат қилишнинг рейтинг тизими"га бағишлаб ўтказилган Республика семинарига ҳисоб-китоби, таҳлилий фикрларни қай йўсинда етказмоқчи бўлаяпсизлар?

— Бўлажак анжуманга ҳали вақт бор. Биз тажриба-синов натижаларини, ўринли фикр-мулоҳазаларни ТВПХМОИ кафедраси мудири, биология фанлари номзоди, доцент Ойдин Ҳайдарова муаллифлигида тезис ҳолда чоп этмоқчимиз. Ҳарҳолда таклифлар, мулоҳазалар амалий ва илмий асосли бўлгани яхши-да!

— Мазмунли суҳбатингиз учун ташаккур!

Курбонбой
МАТКУРБОНОВ
суҳбатлашди.

ИМТИҲОНЛАР КОМПЬЮТЕРДА ОЛИНАДИ

Айни кунларда республикамизнинг барча мактаблари олдида битириш имтиҳонларини аъло даражада ўтказишдек муҳим вазифа турибди. Яқинда махсус мухбиримиз Абдували Обиддин Сурхондарё вилоятининг Ангор туманида бўлиб, туман маорифчиларининг бу борадаги ишлари билан танишиб, уларнинг фикр ва мулоҳазаларини олиб қайтди.

АНГОР ИМТИҲОНЛАР АРАФАСИДА

Имтиҳонлар мавсуми бу шундай бир жараёнки, худди ана шу пайтда муаллимлар йил давомида қилган меҳнатлари самарасини ўз ўқувчилари билимида кўрадилар. Доно халқимиз тили билан айтганда, айни шу пайтда «ғалвир сувдан кўтарилади». Ким шогирдларига қанча билим бера олди? Ана шу саволга жавоб адолатли имтиҳон натижаларидан аён бўлади...

Туманда айни пайтда 41 та мактаб, 18 та мактабгача ва 4 та мактабдан ташқари таълим-тарбия муассасалари бўлиб, уларда 1820 нафар устозлар 23146 нафар ёшларга илму одоб ўргатаётди. Жорий ўқув йилида туманда ҳаммаси бўлиб 59 та синфда 1334 нафар ёшлар 11-синфни, 1та синфда 14 ўқувчи 9-синфни битиришяпти. Булардан ташқари, 102 та синфда 4-синф ўқувчилари таълим олишаётди. Жорий ўқув йили якунида туман бўйича 521 та имтиҳон олинади. Ана шу имтиҳонларнинг барча-барчаси туман ХТБ услубият хонаси ходимлари томонидан тасдиқланди. «Якуний аттестациялар» туман услубий кенгайтирилган йиғилишида атрофлича ўрганиб чиқилди. Барча мактабларга услубчилар бириктирилиб, уларга услубий ёрдамлар уюштирилмоқда.

УЧ ТОМОНЛАМА КЕЛИШУВ

Ангор туман 19-мактаб ўқитувчилар жамоаси «Маърифат» газетасида чоп этилган «Якуний аттестация»га оид мақола ва тавсияларни навбатдан ташқари кенгайтирилган мажлисда ўрганиб чиқишди. Ушбу мажлисга мактаб ота-оналар кўмитасининг аъзолари ва фаоллар жалб қилинди. Якуний аттестация масаласида ўқитувчилар, ота-оналар ҳамда ўқувчилар иштирокида уч томонлама келишиб олинди. Ҳар бир иштирокчи ўз фикрини очик тарзда изҳор этиши муносабати билан бир қатор муаммо ва нуқсонлар очиб ташланди.

Уч томонлама келишув ҳулосаларини ўрганиб чиққан ҳолда мактаб имтиҳон комиссияси ўз режа ва дастурларига ўзгартиришлар киритишди.

КОМПЬЮТЕР ТАЪЛИМИ — ДАВР ТАЛАБИ

Тумандаги 30-мактабда 540 нафар ўқувчи таълим-тарбия олишади. Мавжуд 50 нафар ўқитувчиларнинг барчаси Давлат таълим стандартлари асосида таълим беришмоқда. Жорий ўқув йилида мактабни 50 нафар ўқувчи битирмоқда. Мактабда «Агат» русумли ЭХМ бор. У бехато ишлайди. Муаллим ва ўқувчилар унда бемалол ишлашади. Яқинда бўлиб ўтган битириш имтиҳонларига бағишланган йиғилишда ўқувчиларнинг удалаш даражасига қараб давлат имтиҳонларини компьютерда топшириши белгилаб олинди. Айни кунда О.Эшқулова, Б.Қодирова, Ҳ.Маматқулов каби фаол муаллимлар имтиҳонлар тестларини компьютер дискларида туширишмоқда.

ТЎРТ ҒОЛИБНИНГ ЎҚИТУВЧИСИ

Яқинда, Зокир акани фавқуллодда хурсанд бир кайфиятда учратдим: «Мени табриклашнинг мумкин, — деди у киши кўришиб ҳам улгурмасимиздан, — бу йил ҳам ғолиб бўлдим!» Дастлаб кўққисдан айтилган бу хабар қанақа ғолиблик хусусида эканлигини бир муддат англай олмадим. Зокир аканинг ўзи оидлики киритди: «Бу йил ҳам менинг ўқувчим география фанидан республика олимпиадасида ғолиб бўлди». Ўқувчисининг ғалабасидан ҳақли равишда ўз ғалабасидек хурсанд бўлаётган фидойи муаллим қувончига шерик бўлдим. Демак, Зокир аканинг шогирдлари қаторасига, мана тўртинчи марта ҳам устозлари ишончини

оқлашди. Айтиш мумкинки, бу мамлакатимизда рекорд кўрсаткичдир. Ахир республикамизда неча минглаб мактаблар бору уларда неча минглаб география муаллимлари меҳнат қиладилар. Ва албатта, уларнинг барчаси ҳам ўз шогирдларини фанлари бўйича республика олимпиадаси ғолиби сифатида кўришни хоҳлашлари, шубҳасиз. Демак, Зокир ака тўрт йилдан буён ўз шогирдлари билан жиддий рақобатга дуч келади ва энгиб ўтмоқда. Келинг, сизни бу билимдон ўқитувчи билан сал кенгроқ таништириб ўтайлик.

Зокир Райимжонов ЎЗМУ (аввалги ТошДУ) география факультетида тахсил олган. Ўқиб жараёнида Тошкент шаҳар Мирзо Улуғбек туманидаги 112-мак-

табда болаларга сабоқ берди. Мусикадан ҳам яхшигина қобилияти бўлган, кўплаб кўшиқларга куй басталаган З. Райимжонов мактаб ўқувчиларидан ташкил топган хор жамоасига раҳбарлик қилган. 1971-75 йилларда жамоа туман, шаҳар ва республика ҳаваскор хор жамоалари кўрик-танловларининг ғолиби бўлди.

Зокир ака географларимиз ичида мустақил Ўзбекистоннинг биринчи рақамли фан номзодлиги дипломини олишга мушарраф бўлган бахтли инсондир. Олимнинг география фанлари номзоди унвонини олиши унинг ЎЗМУ география факультетидаги илмий фаолияти билан боғлиқ. Зокир ака 1976 йилдан буён шу даргоҳда фаолият кўрсатиб келади. Бу ерда сиёсий география, иқтисодий география, социал география, жаҳон иқтисодий ва ижтимоий географияси, демография асослари фанларидан ёшларга сабоқ бермоқда. Айни кунда фаол жамоатчи олим «Ижтимоий фикр» жамоатчилиги фикрини ўрганиш маркази бош илмий ходими сифатида ҳам меҳнат қилмоқда. Шу билан бирга, бу тиниб-тинчимас инсон 1996 йилдан буён Тошкент ўғил болалар лицейида ўриндошлик асосида география фанидан ўқувчиларга сабоқ бермоқда. Худди мана шу

санага эътибор беринг. 1996 йилдан Зокир ака лицейда дарс ўта бошлади. 1997 йилдан бошлаб эса, юқорида таъкидлаганимиз, республика олимпиадаларидаги ғалабалар йилма-йил кўлга киритила бошланди. Яъни, география фани бўйича республика олимпиадаларида:

1997 йилда Шуҳрат Қосимов 1-ўринни,
1998 йилда Шуҳрат Раҳимов 2-ўринни,
1999 йилда Баҳодир Азимов 1-ўринни,
2000 йил эса Бердиёр Сафонов 1-ўринни кўлга киритди.

Номлари саналган бу ғолиб ўқувчиларнинг барчаси бир лицейнинг, бир ўқитувчининг, яъни Зокир Райимжоновнинг ўқувчиларидир. Шу ўринда яна бир воқеани таъкидлаб ўтиш лозим. Зокир Райимжоновнинг икки ўғли ҳам география фанидан республика олимпиадасида ғолибликни кўлга киритган:

Рустам Райимжонов — 1994 йилда,
Равшан Райимжонов — 1995 йилда.

Ҳозирда бу иқтидорли ёшларнинг барчаси ҳаётда ўз муносиб ўринларини топган йигитлардир.

Аҳолишунос олим, «Географиядан тестлар» китоби ҳаммуаллифи, талабалар учун «Жаҳон

мамлакатлари иқтисодий ва сиёсий географияси», «Аҳоли географияси» ўқув дастурларининг, 50 дан зиёд илмий ва оммабоп мақолаларнинг муаллифи, камтар ва хушчақчақ инсон Зокир Райимжоновнинг юқоридаги муваффақиятларига эришишининг бош омили бола шахсига ҳурмат-эътибор билан қарашда бўлса керак, деб ўйлайман. Иш фаолиятини, сабоқларини кузатсангиз, унинг ҳар бир шогирди билан ҳамфикр, дўст эканлигига амин бўласиз.

Иқтидорли олим, закий муаллим Зокир Райимжоновнинг келгуси ниятлари, режалари ҳам улкан ва эзгу — ёшларга янада кўпроқ наф етказиш, ўз билим ва тажрибаларини улар билан ўртоқлашиш, болалар қобилиятларини уйғотиб, тўғри йўлга солиш, кўплаб билимдон шогирдлар етиштириш...

Тиниб-тинчимаслиги, изланувчанлиги, қалбининг эзгуликка лиммо-лимлиги фидойи олимнинг ниятларини ижобат айлашга ишонамиз.

Иқром БҮРИБОЕВ

Суратда: Зокир Райимжонов республика олимпиадасида ғолиб бўлган тўрт талаба шогирди билан.

Б.РИЗОКУЛОВ
олган сурат.

Mehmonxona

Меҳмонимиз — педагогика фанлари доктори, профессор, Халқаро таълим академиясининг мухбир аъзоси, Низомий номидаги ТДПУнинг дефектология кафедраси мудираси, «Оила» илмий-амалий маркази катта илмий ходими, Ўқув-коррекцион реабилитация маркази директори Лола Мўминова.

У киши ўз илмий ишларида махсус мактабгача таълим муассасаларида таълим-тарбия, коррекция ишлари, болаларда нутқ бузилишлари, уларнинг намоён бўлиши ва бартараф этиш йўллари, ногирон болаларни саводга ўргатиш масалаларини илмий-амалий нуқтаи назардан талқин этган. Айниқса, олиманинг «Тутилиб гапирувчи ўсмирлар учун қўлланма», «Болалар нутқидаги нуқсонлар ва уларни бартараф этиш», «Болаларни логопедик текшириш ва ўқитиш» каби бир қатор дарслик, қўлланмалар ва дастурлари ҳамда 30 дан ортиқ илмий мақолалари диққатга сазовор. У кишининг илмий раҳбарлигида 7 нафар фан номзоди ўз илмий ишларини муваффақиятли ёқлаган.

— Лола опа, менимча ҳар бир инсоннинг шахс бўлиб шаклланишида оила, маҳалла ва мактабнинг ўрни муҳимдир. Ва энг асосийси, унга таълим берган биринчи муаллимнинг хатти-ҳаракати, гап-сўзлари ҳам. Сиз, биринчи муаллим дейилган пайтда ширин бир энтикиш билан эслайдиган инсон ким бўлган?

— Болалик, мактаб, китоб. Буларнинг барчаси киши хотирасидан ўчмайдиган ва ҳар гал эслаганда ўзининг янги бир қиррасини ёки янги бир жиҳатини кўрсатадиган хотиралар бўлса керак. Яна болаликнинг энг беғубор дамлари биринчи муаллим ёди билан янада гўзалроқ кўринса ажаб эмас.

Биринчи синф ўқувчиси хотирасида нималар қолиши мумкин. Албатта, ўқитувчиси нима гап гапиргани, қачон, қаерга саёҳатга олиб боргани, бакироқлиги ёки мулойимлиги. Биринчи ўқитувчим жуда ҳам талабчан, серҳаракат, тиниб-тинчимайдиган аёл эди. У биздан одобли бўлишимизни, яхши ўқишимизни, яна кўп нарсаларни талаб қиларди. Ўзи эса доимо бизга меҳрибон, ҳар бир болани ўз фарзандидек ардоқлар эди. Устозимдан менга тиниб-тинчимаслик, талабчанлик мерос бўлиб ўтган бўлса ажаб эмас.

— Ўқувчилик йилларингизда хотирангизда қолган муҳим воқеалар, ўқитувчиларингиздан «юқтирган» фазилат ва нуқсонларингиз бўлганми?

— Мактаб даврида жуда кизиқарли, баъзан кишини хижолатга солувчи воқеалар кўп бўлган. Мактабда 5 ёки 6-синф ўқувчиси эдим. Рус адабиёти фанидан 35-37 ёшлар чамасидаги аёл дарс берарди. Биз Пушкиннинг «Евгений Онегин» асарини ўтаётгандик. Шунда ўқитувчимиз мендан «Ольгани қандай тасаввур қиласан», — деб сўраб қолдилар. Мен ҳам ўйлашиб ўтирмасдан «қариқоқ тасаввур қиламан», деб айтиб қўя қолдим. «Сенингча қари неча ёш бўлади?», — дедилар. Ўн тўрт-ўн беш ёшлардаги қиз

эмасманми, қариликни ўттиз беш-қирқ ёш, деб ўйлабман ва ўйлаганимни ўқитувчимизга айтиб юборибман. «Муаллим, қарилик ёши ўттиз беш-қирқ», деб. Шунда ўқитувчимиз жуда қаттиқ хафа бўлганлар ва мен билан тортишганлар ҳам. Сен ҳали катта бўлгин, ўттиз беш ёшга ҳам ет, ўшанда гаплашаман сен билан, деб. Ҳозир ўйлаб қарасам, ўша пайтда мен жуда катта хато қилган эканман, агар бугун ўша ўқитувчим тирик бўлсалар, мен у кишидан ўша фикрим хато эканлигини айтиб, уэр сўрадим. Ўттиз беш ёш инсоннинг энг гуллаган ёши экан.

Энди ўқитувчиларимдан

далигини ҳис қилганман. Аммо қўрқув ҳисси бўлмаган.

Энди мураббийлик касбига қандай кириб келганимни сўрасангиз, бу ҳам бир тарих. Москвадаги енгил саноат ва тўқимачилик институти талабаси эдим.

Бир куни Москвада ўзбекистонлик бир қиз билан танишиб қолдим. У Москва Давлат педагогика институтининг дефектология факультетида ўқир экан. Бу фаннинг аҳамияти, унинг инсонларга

уларни жамиятга қўшишга сарфладим, десам ҳам бўлаверади.

— Сиз дефектология факультетида 15 йил декан вазифасида ишладингиз. Бу Ўзбекистонда дефектологлар тайёрлайдиган ягона факультетдир. Ўзбекистон учун бу кам эмасми?

— Тўғри, бизда фақатгина Низомий номидаги Педагогика университетида дефектология факультети мавжуд. Бу ерда таълим олаётганларнинг кўп қисмини қизлар ташкил қилади. Улар битиргандан сўнг турмушга чиқиб уйда ўтирадилар, ёки бошқа соҳалар бўйича ишлайдилар. Кўриниб турибдики, Ўзбекистонда дефектолог, логопед, олигофренопедагог каби мутахассисликларга эҳтиёж катта. Бу эҳтиёжларни ўрганиб чиқиб, логопед, сурдопедагог, дефектолог тайёрлашни кўпайтириш керак деб ўйлайман.

— Лола опа, бу йил Президентимиз ташаббуси билан «Соғлом авлод йили» деб эълон қилинди. Соғлом авлод тушунчасини бугунги кунда барча яхши тушуниб олди. Ис-

қўлланмалар яратиш мақсадида ташкил этилган.

— Бу Марказни очиш фикри Сизда қачон ва нима сабабдан туғилди?

— Мен доимо ногирон болалар тақдири, уларга ёрдам бериш учун нималар қилиш кераклиги ҳақида ўйлардим. 1996 йилда Исроил давлатида 2 ойлик ўқув машғулотига қатнашиб келдим. У ерда ногирон болаларга кўрсатилаётган меҳрибончиликлар, уларнинг ота-оналарига берилаётган ёрдам, ногирон болаларни соғлом тенгдошларидан ажратмаган ҳолда таълим-тарбия берилаётганлиги, марказдаги шарт-шароитлар менда худди шундай марказ очиш фикрини яна кўзгади. Яна дейишимнинг сабаби, менда аввалдан ногиронлар учун, уларнинг келажакда ўз йўлини топишлари учун қандайдир муассаса очиш фикри бўлганди. Исроилда кўрган, ўрганганларим асосида шу марказни очдик.

— Нутқида камчилиги бор, дудукланувчи, товушларни тўғри талаффуз қила олмайдиган баъзи болаларнинг ота-оналари бу ҳолга бефарқ қарайдилар. Ҳали кичкина, озгина катта бўлса ўзи яхши бўлиб кетади, деб. Бу ҳолатни айниқса, қишлоқларда кўп кузатиш мумкин. Бу ота-оналарнинг бефарқлиги ва дудукланишнинг оқибати ёмонлигини билмасликлари натижаси бўлса керак, деб ўйлайман. Нутқида камчилиги бор болаларни неча ёшгача даволаш мумкин ва бу доимо кўзланган натижани берадими?

— Тўғри мулоҳаза юритдингиз. Албатта, нутқида камчилиги бор болага ота-она кўпинча эътиборсиз бўлади. Сабаби, ўз ишидан, ташвишидан ортмайди. Яна озгина катта бўлса ўзи йўқолиб кетади, деб ўйлашади. Агар бола 4 ёшгача даволанмаса, бу касаллик бир умр ўша боланинг нуқсони бўлиб қолади. Ва бола жамиятда ўз дўстлари, ўртоқлари даврасидан ажралиб қолади.

— Сўнгги аънавий савол. Келажакдаги режаларингиз?

— Режалар кўп. Фақат имконият, вақт етса ҳаммаси амалга ошади, деб ўйлайман.

— Сухбатингиз учун раҳмат.

Шарифа МУРОДЖОН
қизи суҳбатлашди.

САВОБЛИ УМР СОҶИБАСИ

«юқтирган» фазилатга келсак, улардан ҳуда-беҳудага асабийлашмасликни, болаларга бола тилида муомала қилишни, яна кўп нарсаларни ўргандим.

— Лола опа, дастлаб сиз медицина билим юртида таҳсил олиб, сўнгра шу соҳада 5-6 йил ишлаган ҳам экансиз. Кейин айнан нима сабабдан мураббийлик касбини танлаб шу соҳа бўйича фаолият олиб бордингиз?

— Ҳа, 7-синфни битириб, Бишкек (аввалги Фрунзе) шаҳридаги медицина билим юртини тамомладим. Сўнгра ўз қишлоғимда акушер бўлиб иш бошладим. Биласизми, ўшанда ёш, ғайратли, яна юракли ҳам эканман. Ҳали турмушга чиқмаган қизнинг доялик қилишини бир тасаввур қилинг. Хоҳ кечаси бўлсин, хоҳ кундузи ким чақириб кетса ўша ерга бориб, ҳомиладор аёлларнинг «кўзи ёриши»га ёрдамлашиб, чақалоқни онанинг қўлига эсон-омон топшириб келаверар эканман. Ҳозир шу билим, шу ҳаётий тажриба билан кимдир доялик қилинг, деса мен унамаган бўлардим. Чунки, бугун шу ёшимда она ва бола соғлиги, уларнинг ҳаёти менга боғлиқлигини ўйлаб қўрқаман. Унда ёш бўлганман, ўт-олов бўлганман, ўшанда ҳам масъулият мен-

қандай нафи тегиши, юртимизда бу соҳага жуда кам одам қизиқиши, хуллас, дефектология фани ҳақида тўлиқ гапириб берди. Шунда мен бу фанга қизиқиб қолдим. Ўша менга, дефектология фанига қизиқиш уйғотган қиз бугун Ўзбекистондаги етук дефектолог, педагогика фанлари номзоди Рихсихон Шомахмудова эди.

Кейин мен енгил саноат ва тўқимачилик институтидан «хужжатларимни Ўзбекистонга кўчираман», деб олдим. Ва дефектология бўлимига хужжат топшириб, яна қайтадан биринчи курсдан бошлаб Москва Давлат педагогика институтида ўқий бошладим. Умр йўлдошим ҳозирги кунда кибернетика соҳасида иш олиб бораётган етук олим Н.Мўминов билан ўша ерда никоҳдан ўтдик. Ўқишни тугатиб келиб, Ўзбекистонда иш фаолиятимни давом эттирдим. 4 йил Тошкент шаҳар психоневрологик диспансерда логопед бўлиб ишладим. Кибернетика институтида аспирантурани ўтадим. Бу йиллар орасида 2 нафар фарзандли ҳам бўлдим. Низомий номидаги Педагогика университетининг (у пайтларда институт эди) дефектология факультетида ишладим. Умримни нутқида камчилиги бор болаларни тарбиялаш,

таймизми-йўқми жамиятда ногиронлик, ақлан заифлик экологик сабаблар ёки бошқа омиллар туфайли мавжуд...

— Тўғри айтдингиз, ногиронлик — жамиятнинг оғриқ нуқтаси. Шу ўринда бу йилнинг «Соғлом авлод йили», деб эълон қилинишини мен жуда катта хурсандчилик билан кутиб олдим.

Рухий ва жисмоний томонидан камчилиги бор болаларни биз ногирон деб айтамыз. Яъни рухий томонидан камчилиги бор болаларга ақли заиф психик ривожланишдан орқада қолган хулқи бузилган аутик болалар киритилса, жисмоний камчилиги бор болалар — кўр, заиф эшитувчи, ҳаракат таянч аппаратида, нутқида камчилиги бор ва церебрал фалаж бўлган болалардир.

— Сиз ташкил қилган ўқув-коррекцион Марказ шундай болаларнинг ота-оналарига, болаларга ёрдам кўрсатиш учун тузилганми?

— Албатта, марказимиз муҳтож оилаларни қўллаб-қувватлаш, болаларга ғамхўрлик қилувчи оммавий тадбирларни ўтказиш, ногирон болалар имкониятларини самарали ва муваффақиятли ривожлантириш мақсадида дастурлар, тавсиялар,

АНДИЖОН ТАЪЛИМИ: ЮТУҚЛАР ВА КАМЧИЛИКЛАР

Андижон маърифат масканларига бой бўлган ҳудуд ҳисобланади. Вилоятда 5 та олий, 18 та ўрта махсус таълим маскани ва 580 дан ортиқ ўрта мактаб мавжуд. Вилоятда тест имтиҳонларини ўтказишда қатор ютуқ ва фойдаланилмаган имкониятлар мавжуд.

Вилоят бўйича 20820 нафар абитуриентдан ўқишга кириш учун ариза тушган. Шундан олий ўқув юр்தларининг кундузги бўлимларига 10.145 ва ўрта махсус таълим ўқув юр்தларига 7825 та ариза тушган. Абитуриентларнинг тест имтиҳонидаги самарадорлиги 1997 йилда 43.05% бўлиб, республика вилоятлари орасида 8-ўринга, 1998 йилда 40.41% бўлиб, 7-ўринга ва 1999 йили 35.64% бўлиб, 6-ўринга тўғри келган. Демак, вилоят республика бўйича ўртача поғонадаги ўриндадир.

Андижон ҳудудида шаҳарлар сони кўп, яъни вилоятда 5 та шаҳар ва 14 та туман мавжуд. Ўрта мактабни тугатиб ўқиш истагини билдирган ёшлар сони Андижон, Асака, Хонобод шаҳарларида, Олтинкўл, Хўжаобод, Балиқчи туманларида кўпдир. Бу ҳудудларда мактабни тугатган ёшларнинг 42.54% дан 89.46% гача бўлган қисми ўқиш истагини билдирган. Лекин бу кўрсаткич Қорасув ва Шаҳрихон шаҳарларида, Улуғнор туманида анча паст бўлган. Вилоят бўйича тўлиқ маълумот куйида келтирилган:

Республика, туман ва шаҳарлари бўйича 1999 йил мактабларни тугатиб, тест синовларида қатнашганлар кўрсаткичлари
(олий ва ўрта махсус ўқув юр்தлари, ўзбек гуруҳлари)

1-жадвал

№	Туман номи	Тугатган сони	Тестда қатнашган	Қатнашиш фоизи
1	Андижон шаҳри	1300	1163	89.46
2	Асака шаҳри	421	272	64.61
3	Олтинкўл тумани	1100	563	51.18
4	Хўжаобод тумани	955	485	50.79
5	Хонобод шаҳри	238	116	48.74
6	Андижон тумани	1338	580	43.35
7	Балиқчи тумани	1930	821	42.54
8	Булоқбоши тумани	1133	470	41.48
9	Марҳамат тумани	1297	522	40.25
10	Жалолқудук тумани	1818	680	37.40
11	Избоскан тумани	2021	726	39.92
12	Шаҳрихон тумани	1548	546	35.27
13	Асака тумани	1461	506	34.63
14	Қўргонтепа тумани	1397	472	33.79
15	Бўз тумани	669	219	32.74
16	Пахтаобод тумани	1463	472	32.26
17	Қорасув шаҳри	161	51	31.68
18	Улуғнор тумани	614	186	30.29
19	Шаҳрихон тумани	432	73	16.90

Вилоят абитуриентларининг 1999 йилги тест имтиҳонидаги жавоблар самарадорлиги 1998 йилга таққосланганда 3 фандан (немис тили, биология, тарих) ўсиш, 4 фандан (физика, математика, инглиз тили ва география) пасайиш содир бўлган. Демак, ўсишга нисбатан пасайиш кўпроқ бўлиши таълим жараёнидаги камчиликни, битирувчиларни тестга тайёрлашдаги нуқсонни ифодалайди. Вилоят бўйича маълумот куйида келтирилган:

Андижон вилояти абитуриентларининг фанлар бўйича жавоблар самарадорлиги кўрсаткичлари асосида туғган ўрни
(олий ўқув юр்தларининг кундузги бўлимлари, ўзбек гуруҳлари)

2-жадвал

Фан	1998 йил самарадорлик	1999 йил урин самарадорлик	1999 йил урин самарадорлик	Рейтинги
Немис тили	29.19	5	32.30	3
Француз тили	32.97	5	34.34	5
Биология	52.32	7	39.57	6
Химия	40.81	6	38.15	6
Физика	35.16	3	29.53	7
Она тили ва адабиёти	40.41	7	31.77	7
Математика	44.26	5	35.18	7
Инглиз тили	43.51	6	36.60	8
Тарих	49.51	10	38.21	9
География	37.73	11	40.73	14

Вилоятнинг тестда фанлар бўйича энг юқори кўрсаткичга эришган туманлари республиканинг энг илғор туманларига таққослаганда, бирорта туман республикада биринчи ўринни эгаллай олмаганлиги маълум бўлди. Уларнинг энг юқори кўрсаткичга эришганлари илғор туманлардан 10% гача фарқ қилади. Энг паст кўрсаткичлар ҳам таққосланганда, шундай аҳвол кўзга ташланади.

Вилоят бу соҳада ўзининг ўртача кўрсаткичи билан қаноатланиб қолмай, ўз имкониятларидан фойдаланиши ва илғор ўринларни эгаллаши керак. Бу маълумотлар куйида келтирилган:

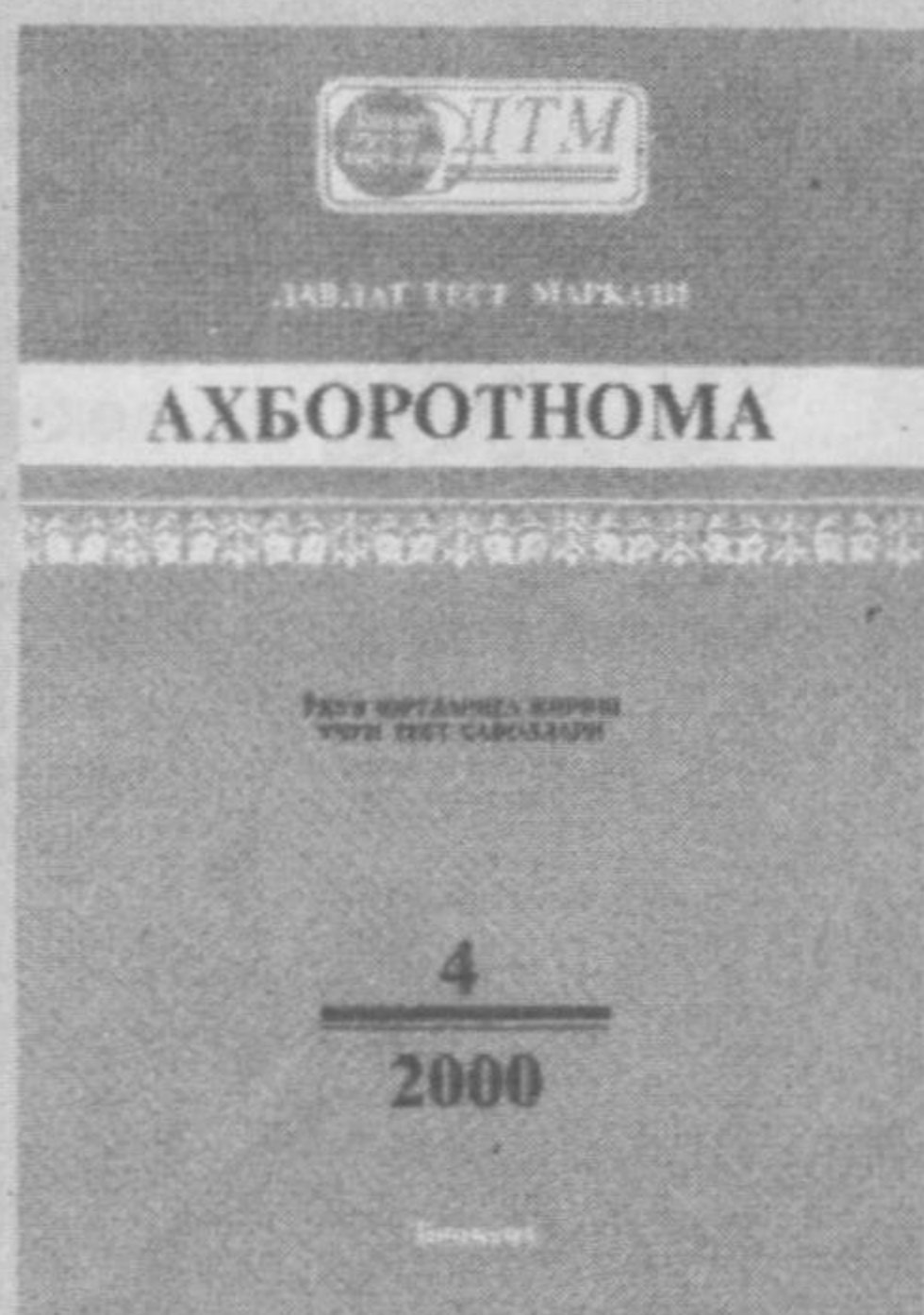
Фанлар бўйича жавоблар самарадорлигининг энг юқори кўрсаткичларининг вилоят ва республика миқёсида таққосланиши
(олий ўқув юр்தларининг кундузги бўлимлари, ўзбек гуруҳлари)

3-жадвал

Вилоят кўрсаткичлари				Республика кўрсаткичлари			
Фан номи	Туман ёки шаҳар	Қатнашган	Самарадорлик	Туман ёки шаҳар	Вилоят	Қатнашган	Самарадорлик
Она тили ва адабиёти	Шаҳрихон шаҳри	52	39.53	Шаҳрисабз шаҳри	Қашқадарё вилояти	271	40.39
Математика	Қўргонтепа тумани	204	39.32	Хазорасп тумани	Хоразм вилояти	100	46.72

Abituriyent—2000

АХБОРОТНОМА СИЗ УЧУН

Газетамизнинг охириги 22 апрель сониди олий ўқув юр்தларига кириш учун тест саволларининг 3-сон босмадан чиққанлигини маълум қилган эдик.

Мана, унинг давоми — 4-сон ҳам чиқишга улгурди. Унда ўзбек тили ва адабиёти, қорақалпоқ тили ва адабиёти, инглиз, немис, француз тиллари, тарих, рус тили ва адабиёти (иккинчи тил), математика, физика, биология, кимё, география каби фанлардан тест саволлари жамланган бўлиб, абитуриентнинг билим даражасини синашга мўлжалланган.

Хурматли абитуриент! Биласизки, мўлжалингиз бор. «Ахборотнома»ларни тез сотувдан топиб, тест саволларига тайёргарликни бошлайверинг! Вақт жуда тезкор, сизга омад келиши ҳаракатларингизга боғлиқ эканлигини унутманг!

Физика	Хўжаобод тумани	93	35.63	У.Юсупов тумани	Қашқадарё вилояти	65	37.14
Биология	Андижон шаҳри	187	41.95	Янгиариқ тумани	Хоразм вилояти	124	48.75
Химия	Андижон шаҳри	131	43.72	Пешку тумани	Бухоро вилояти	97	52.21
Тарих	Қўргонтепа тумани	172	40.97	Бухоро шаҳри	Бухоро вилояти	441	49.14
Инглиз тили	Қўргонтепа тумани	163	41.50	Хонқа тумани	Хоразм вилояти	130	57.44
Немис тили	Пахтаобод тумани	103	40.88	Ўзбекистон тумани	Фарғона вилояти	143	41.78
Француз тили	Булоқбоши тумани	79	46.48	Булунгур тумани	Самарқанд вилояти	153	46.75

Фанлар бўйича жавоблар самарадорлиги энг паст кўрсаткичларининг вилоят ва республика миқёсида таққосланиши
(олий ўқув юр்தларининг кундузги бўлимлари, ўзбек гуруҳлари)

4-жадвал

Вилоят кўрсаткичлари				Республика кўрсаткичлари			
Фан номи	Туман ёки шаҳар	Қатнашган	Самарадорлик	Туман ёки шаҳар	Вилоят	Қатнашган	Самарадорлик
Она тили ва адабиёти	Асака шаҳри	204	29.82	Нукус тумани	Қорақал. Респуб.	83	25
Математика	Избоскан тумани	320	29.84	Сирдарё тумани	Сирдарё вилояти	66	26.98
Физика	Избоскан тумани	151	27.02	Термиз тумани	Сурхондарё вилояти	57	22.81
Биология	Андижон тумани	135	37.08	Амударё тумани	Қорақал. Респуб.	221	30.95
Химия	Хўжаобод тумани	65	32.56	Шеробод тумани	Сурхондарё вилояти	52	26.39
Тарих	Андижон тумани	190	34.09	Амударё тумани	Қорақал. Респуб.	348	31.75
Инглиз тили	Олтинкўл тумани	194	30.99	Олтинкўл тумани	Сурхондарё вилояти	146	26.79
Немис тили	Хўжаобод тумани	64	28.60	Термиз тумани	Сурхондарё вилояти	71	23.08
Француз тили	Балиқчи тумани	85	29.51	Турақўргон тумани	Наманган вилояти	51	23.69

Андижон вилояти туманларида тест синовига киришган фанлар бўйича ўзгариш 1998 йил натижаларига таққосланиб, самарадорлик ўсган туманлар аниқланди. Жалолқудук, Марҳамат, Балиқчи, Булоқбоши туманларида француз тилидан, Пахтаобод, Булоқбоши, Балиқчи туманларида немис тилидан ўсиш кузатишган.

Марҳамат ва Хўжаобод туманларида кимёдан ўсиш кузатишган. Ўсиш 8,29% дан 28,36% гача бўлган. Вилоят бўйича, фанлардан неча фоиз ўсиш бўлганлиги куйидаги жадвалда берилган:

Фанлар бўйича вилоятлар туманлари миқёсида абитуриентлар жавоблар самарадорлиги ўсган туманлар рўйхати
(олий ўқув юр்தларининг кундузги бўлимлари, ўзбек гуруҳлари)

5-жадвал

Фан	Туман	1998 қатн.	1998 самар.	1999 қатн.	1999 самар.	Ўсиш (фоиз)
Немис тили	Пахтаобод тумани	90	31.85	103	40.88	28.36
Немис тили	Булоқбоши тумани	46	27.11	38	33.99	25.37
Немис тили	Балиқчи тумани	24	27.66	36	34.41	24.41
География	Жалолқудук тумани	16	33.33	24	41.32	23.96
География	Марҳамат тумани	17	40.36	30	49.91	23.66
Немис тили	Марҳамат тумани	25	25.79	25	31.11	20.65
География	Балиқчи тумани	20	35.56	41	42.68	20.05
Француз тили	Марҳамат тумани	71	27.07	61	31.24	15.38
Немис тили	Шаҳрихон тумани	27	24.49	35	27.38	11.82
Химия	Марҳамат тумани	83	32.70	71	36.31	11.04
Химия	Хўжаобод тумани	45	29.51	65	32.56	10.36
Француз тили	Булоқбоши тумани	64	42.93	79	46.48	8.29

Вилоятнинг Бўз, Пахтаобод, Олтинкўл туманларида тарих, физика, математика, инглиз тили каби фанлардан

имтиҳон натижаларига кўра пасайиш содир бўлган. Ўсишга нисбатан пасайиш фоизи ортиқ. Демак, шу маълумотларни ҳисобга олиб таълим ишларини яхшилаш керак. Тестда абитуриентлар жавоблари самарадорлигининг пасайиши ҳақидаги маълумот куйида кўрсатилган:

Фанлар бўйича вилоят туманлари миқёсида абитуриентлар жавоблар самарадорлиги камайган туманлар рўйхати
(олий ўқув юр்தларининг кундузги бўлимлари, ўзбек гуруҳлари)

6-жадвал

Фан	Туман	1998 қатн.	1998 самар.	1999 қатн.	1999 самар.	Камайиш (фоиз)
Биология	Бўз тумани	31	51.70	48	31.77	-38.55
Физика	Пахтаобод тумани	81	42.15	89	27.18	-35.50
Математика	Олтинкўл тумани	187	53.39	16	36.25	-32.10
Тарих	Жалолқудук тумани	200	50.82	227	35.25	-30.63
Инглиз тили	Олтинкўл тумани	117	43.19	194	30.99	-28.25
Она тили ва адабиёти	Олтинкўл тумани	363	42.40	616	31.83	-24.93
Химия	Андижон тумани	116	43.13	103	32.87	-23.77
Француз тили	Улуғнор тумани	11	37.12	12	29.86	-19.56
Немис тили	Жалолқудук тумани	61	36.11	71	33.57	-7.04

Андижон вилоятининг Хўжаобод туманидаги 7-ва 9-мактаб, Олтинкўл туманидаги 10-48-мактаб, Булоқбоши туманидаги 17-20-мактаб ўқувчилари тестда юқори самарадорлик кўрсатганлар. Шунинг билан бир қаторда шу тумандаги айрим мактабларда самарадорлик жуда паст бўлган. Жумладан, Олтинкўл туманидаги 2 ва 42-мактабда, Булоқбоши туманидаги 23-мактабда самарадорлик 15,74% дан 22,22% гача бўлган. Демак, айрим мактабларда ўқувчиларни ўқишга кириш учун тайёрлашда етарлича иш олиб борилмаган.

Вилоятнинг тестда юқори самарадорликка эришган ва паст кўрсаткичли мактаблар ҳақидаги маълумот куйида келтирилган:

Фанлар бўйича жавоблар самарадорлигининг энг юқори кўрсаткичларини вилоятлар мактаблари миқёсида кўриниши
(олий ўқув юр்தларининг кундузги бўлимлари, ўзбек гуруҳлари)

7-жадвал

Фан номи	Туман номи	мактаб №	Қатнашганлар	Самарадорлик
Она тили ва адабиёти	Марҳамат тумани	33	11	43.69
Математика	Хўжаобод тумани	9	11	52.78
Физика	Олтинкўл тумани	48	25	45.22
Биология	Хўжаобод тумани	7	6	58.33
Химия	Балиқчи тумани	45	6	61.11
Тарих	Шаҳрихон тумани	2	6	57.41
География	Марҳамат тумани	10	6	45.37
Инглиз тили	Булоқбоши тумани	20	9	56.48
Немис тили	Олтинкўл тумани	10	9	47.84
Француз тили	Булоқбоши тумани	17	7	66.27

Фанлар бўйича жавоблар самарадорлигининг энг паст кўрсаткичларини вилоятлар мактаблари миқёсида кўриниши
(олий ўқув юр்தларининг кундузги бўлимлари, ўзбек гуруҳлари)

8-жадвал

Фан номи	Туман номи	мактаб №	Қатнашганлар	Самарадорлик
Она тили ва адабиёти	Жалолқудук тумани	31	6	18.98
Математика	Избоскан тумани	10	9	18.21
Физика	Олтинкўл тумани	2	6	15.74
Биология	Избоскан тумани	14	9	25.93
Биология	Булоқбоши тумани	23	6	25.93
Химия	Избоскан тумани	14	6	20.83
Тарих	Шаҳрихон тумани	36	9	20.06
Инглиз тили	Избоскан тумани	17	6	20.83
Немис тили	Олтинкўл тумани	42	6	20.37
Француз тили	Балиқчи тумани	45	10	22.22

Андижон вилоятида 747 ўқувчининг аттестатида ўртача баҳо "4"дан юқори бўлган. Улардан 49 киши тест имтиҳонида 180 баллдан юқори натижа кўрсатган. Бу республика бўйича энг паст натижа бўлиб, 6,56% га тўғри келади. Демак, ўқувчилар билимини баҳолашда ҳолисликка эришиш ҳақида ўйлаб кўриш керак. Тестда юқори балл тўплаган абитуриентлар жаҳон иқтисодиёти ва дипломатияси, Ўзбекистон Давлат Жаҳон тиллари университетида, Тошкент юридик институти каби нуфузли ўқув юр்தларига қабул этилган.

Аттестатидаги ўртача баҳоси "4"дан юқори бўлган ёшларнинг маълум гуруҳи тестда етарлича балл тўплай олмаган. Уларнинг ҳаммаси Андижондаги олий ўқув юр்தларига кириш ниятида бўлган.

Андижон вилоятидаги тест натижаларининг таҳлили шуни кўрсатадики, эришилган айрим соҳадаги ютуқларга қарамай, мавжуд имкониятлардан тўлиқ фойдаланилмаган. Вилоят олий ва ўрта махсус таълим билим юр்தлари сони жиҳатдан учинчи ўринда туради. Лекин ўқиш истагини билдирган ёшлар сони талаб даражасида эмас. Ўрта мактабни тугатганлар ўртасида 43,78% ёшларнинг ўқиш истагини билдиришини қаноатланарли деб бўлмайди.

Вилоятда таълим сифатини кўтариш, ёшларни ўқишга тайёрлаш ва касб танлашини мукаммаллаштириш, тест имтиҳони адолатли тизим эканлигига эътиқодини мустаҳкамлаш, ёшларни тест технологиясига ўргатиш, олий ва ўрта махсус билим юр்தларига билимдон ёшларни жалб этиш тизимини яратиш, битирувчи синф ўқувчилари билан таълимий тестларни ўтказиш соҳасида етарлича иш олиб борилса, вилоятда тест имтиҳонлари натижаси юқори ишонч ҳосил қилиш мумкин.

ВАҚТ: ТАЛАБА ВА ТАЪЛИМ

Муқимий номидаги Қўқон давлат педагогика институтини водийдаги энг нуфузли олийгоҳлардан бири. У келажакимиз пойдевори бўлган кишиларни тарбиялаб етиштириш учун муаллимлар тайёрлайди. Таълим-тарбия бугунги кундаги энг долзарб масала бўлиб турган пайтда бу даргоҳда ҳам бир қанча ибратли, кўзга кўринарли ишлар амалга оширилмоқда.

Институтда:

Ўзбек тили ва адабиёти
Кимё-география
Инглиз тили
Физика-математика
Педагогика-психология
Тарих-ҳуқуқшунослик
Жисмоний тарбия ва спорт
Бошланғич таълим педагогикаси ва методикаси
факультетлари мавжуд.

Институтимиз қошида 1994 йили физика-математикага йўналтирилган лицей ташкил топди. Бугунги кунда 5 та йўналиш бўйича булажак талабаларга институтнинг 42 нафар етук фан номзодлари, ўқитувчилари дарс беради.

Инглиз тили, лингафон, компьютер хонаси, кутубхона талабалар қатори лицей ўқувчиларига ҳам намунали хизмат кўрсатади. Инглиз тили, тарих-ҳуқуқ, физика-математика, химия-биология йўналишлари лицейимизда чуқур ургатилади.

Бугунги кунда нафақат Қўқон атрофидаги туман ва шаҳарлардан, балки республикамизнинг куллаб-вилоятларидан келган ўқувчилар ҳам лицейда илм сирларини урганмоқдалар.

Лицей ҳаёти жуда қизиқарли. Ҳар ҳафта бирор бир фан бўйича кафедра ҳафталиклари ўтказилади. Уша ҳафта ўқувчилар шу фанга оид бўлган кечалар ўтказиша-

БЎЛАЖАК ТАЛАБАЛАР ДАРГОҲИ

ди, бошқа фан соатларида ҳам шу фаннинг утилаётган фан билан алоқасини урганадилар. Бу нарсалар ўқувчиларда билимга иштиёқни кучайтирмоқда.

Фан тугараклари ҳам лицей ўқувчиларининг билимини оширишга хизмат қилмоқда. Лицейда ўқитиш, дарс ўтиш жараёнлари билан бирга ташкилий ишлар ҳам яхши йўлга қўйилган. Институт билан ҳамкорликда семинар машгулотлари, "Касбим-фаҳрим" мавзусидаги турли касб эгалари билан учрашувлар, "Қизлар даяраси" каби бир қатор тadbирлар ўтказилади.

Лицей "Таълим тугрисида"ги ва "Кадрлар тайёрлаш миллий дастури" Қонунларини ҳаётга тadbик қилиш учун ҳам бир нечта ишларни амалга оширмоқда. Шулардан бири ноанъанавий дарс ўтиш усуллари.

Режаларимиз жуда кўп. Муҳими, ўқувчиларни она Ватанга садоқат, ҳурмат руҳида тарбиялаш, уларни чуқур билимга эга бўлган инсонлар сифатида камол топтириш.

**Дилафрўз
РАХМАТУЛЛАЕВА,**
институт қошидаги
лицейнинг маънавий-
маърифий ишлар бўйича
директор ўринбосари

АСПИРАНТУРА ОЧИШГА ЭРИШДИК

Институт тарихи, унинг бугунги кунини ҳақида институт ректори, тарих фанлари номзоди Иномжон Сулаймонов шундай деди:

— 1931 йилда ташкил топган институтимизда атиги 45-50 нафар талаба тахсил олган. Дастлаб кечки педагогика институтини сифатида фаолиятини бошлаган билимгоҳ, 1939-40 ўқув йилидан бошлаб кундузги давлат ўқитувчилар институтига айлантирилди. Бугун институтимиз бир кам етмиш ёшда. Етмиш ёшли инсон умри давомида кўриши, билиши керак бўлган нимаики бўлса, бунинг институтимиз ҳаётида ҳам бўлиб ўтган, дейишимиз мумкин. У 1943 йилдан хотин-қизлар билимгоҳи, 1954 йилдан эса хотин-қизлар педагогика олий билимгоҳи сифатида фаолият юритди. 1943 йил олий даргоҳга қўқонлик шоир Муқимий номи берилди. Бу давр ичида институтимиз кичик бир олий ўқув юртидан катта базага эга бўлган олий малакали педагог кадрлар ва мактабгача таълим муассасалари тарбиячилари тайёрладиган марказга айланди.

Бугунги кунда кундузги

бўлимда 3000, сиртқи бўлимда 400 нафар талаба билим олмоқда.

1994 йилда институт қошида физика-математика соҳасига йўналтирилган лицей очишга эришдик. Унда 400 нафар ўқувчи институтнинг етакчи профессор ва ўқитувчиларидан сабоқ олмоқдалар.

400 нафар ўқитувчи ишлаётган институтимизда 7 нафар фан доктори, профессорлар, 100 дан ортиқ фан номзодлари бор. Мустақиллик туфайли институтнинг моддий-техник базаси мустақамланди.

Бизнинг энг катта ютуғимиз шундаки, институт қошида 1998 йили аспирантура очишга муваффақ бўлдик. Энди бизнинг битирувчиларимиз ўз иқтидори, имконияти даражасида шу ердаги устозлардан илм сирларини мукамалроқ, чуқурроқ ўрганиш имкониятига ҳам эга бўлдилар. 6 нафар аспирант фаннинг турли соҳаларида илмий изланишлар олиб бормоқдалар.

Ҳозирги пайтда ушбу даргоҳда таълим олган талабалардан 30 нафари республикамизнинг турли олий ўқув юртларида аспирант ва стажёрдирлар.

Институтимизда 209017 китоб фондига эга бўлган кутуб-

хона, 925 ўринли ётоқхона, 100 ўринли санаторий-профилакторий мавжуд. Яқинда 1000 ўринли янги ўқув корпуси қуриб битказилди. Бу ерда ҳозир ўқув хоналарини жиҳозлаш, фан кабинетларини тартибга келтириш давом этмоқда.

Биз ходимларимиз ва талабаларимизни доимо моддий жиҳатдан рағбатлантиришга катта эътибор берамиз. Институт ҳисоб рақамида 15 фоизли рағбатлантириш фонди мавжуд бўлиб, бюджетдан ташқари, маблағлар ҳисоби-га байрамларда, яхши кунларда ўқитувчи ва талабаларимизни моддий қўллаб-қувватлаб турамыз.

100 ортиқ компьютер, 10 дан ортиқ замонавий техника анжомлари талабалар учун ишлайди.

Талабаларимизнинг соғлом, бақувват бўлишларини таъминлаш мақсадида 2 та спорт зали, спорт стадиони ҳам мунтазам фаолият юритиб туради.

Юқори малакали, юксак билимли педагог ходимлар тайёрлашни олдимизга мақсад қилиб қўйган эканмиз, бу йўлда тинмай изланиш ва интилишдамиз.

Соғлом авлод йили муносабати билан факультетларaro спорт турнирини ташкил этишда, "Қизлар мустақил ҳаёт бўсағасида" кўрик-танловини ўтказишда "Камолот" жамғармасининг ташаббуси ва ёрдами катта бўлди.

Институтда таълим олаётган ногирон талабаларни моддий жиҳатдан қўллаб-қувватлаш, уларга ёрдам бериш, турли кўрик-танловларга талабаларни тавсия этишда ҳам жамғарманинг ўз хиссаси бор.

"Камолот" жамғармаси институт ҳаётида ўз ўрнига эга бўлган ташкилот. Жамғарма ра-

"КАМОЛОТ"НИНГ КАРОМАТИ

иси Умаржон Абдуқодиров прократура, соғлиқни сақлаш, Қўқон шаҳар диний уламолар кенгаши ходимлари билан мунтазам ҳамкорлик олиб боради. Талабалар ўзларини қизиқтирган барча саволларга бу ҳамкорлик туфайли атофлича ва тўлиқ маълумот олмоқдалар.

«Биз талабалар истак-хоҳишларидан келиб чиқиб иш юритамиз, уларнинг аҳолидан хабардор бўлиш, ётоқхоналардаги шароитлар билан танишиш, уларга яхши шароитларни яратиб бериш ҳам бизнинг зиммамизда. Ва бу ишларни биз баҳоли қудрат амалга оширямиз», деди жамғарма раиси Умаржон Абдуқодиров.

ЧАРЛЗ ХОЛИ: ЁШЛАР БИЛИМГА ИШТИЁҚМАНД ЭКАН

Бу ерда 2 та клуб тузганман. Дарсдан сўнг барча талабалар шу клубларда Америка маданияти, ёшлари, табиати, давлат сиёсати ҳақида инглиз тилида суҳбатлар ўтказадилар. Инглиз тили саводхонлигини ошириш мақсадида тузилган иккинчи клубда улар инглиз тилида шеър, мақола, ҳикоя ёзиптилар. Фикрларини инглиз тилида мукамал баён этишни ўрганиптилар.

Бўш вақтларимда кишлоқ мактаблари ҳаётини ўрганипман, Бувайда туманидаги Ўртақишлоқда жойлашган

26-мактабда институтнинг "Инглиз тили лексикаси ва методикаси" кафедраси ходимлари билан турли-туман қизиқарли ишларни олиб бормоқдамиз.

Ўзбекистон айниқса, Қўқон шаҳри менга жуда ёқди. Талабаларнинг барча соҳаларга қизиқиши, янгиликка интилиши мени ҳам руҳлантирмоқда.

Инглиз тили факультети декани Раҳимжон Ўлма-сов: «— Чарлз Холининг бизга жуда катта ёрдами тегмоқда. У Америкадан ўқув куроллари, видеокассеталар олиб келиб, ўз дарсларида шу манбалардан фойдаланмоқда. Дарсдан бўш пайтларда талабаларни клубларга жалб қилиб, инглиз тили саводхонлигини оширишга катта ҳисса қўшмоқда», — деди.

Институтнинг инглиз тили факультетида Американинг Айова штатидан келган доктор Чарлз Холи ҳам талабаларга инглиз тилидан сабоқ беради экан. У билан суҳбатимиз қисқа бўлган бўлсада, аммо кўп нарсаларни билиб олишга муваффақ бўлдик.

— Институтда инглиз тили ҳамда Америка тарихи фанидан дарс бераман. Талабаларни инглиз тили, унинг тарихи, Американинг ўтмишига қизиқишлари мени ҳам қувонтириб, ҳам шошириб қўймоқда. Талабаларим мендан жуда кўп нарсани билиб олгилари келади. Биз дарс соатларида америкаликлар ва ўзбекистонликлар ҳаёти, уларнинг бир-биридан фарқли ва ўхшаш томонлари ҳақида узоқ баҳс-мунозара юритамиз.

Мамлакатимизда халқимиз қалбида мангуликка дахлдор бўлган буюк боларимиз номларини эсга олиш ва уларни улуғлаш борасида кўпгина савобли ишлар амалга оширилмоқда. Яқинда қабул қилинган Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг "Имом Абу Мансур ал-Мотуридий таваллудининг 1130 йиллик юбилейини нишонлаш тўғрисида"ги қарори ҳам сўзимизнинг яққол далилидир.

Ҳозирда у киши туғилиб ўсган жой, яъни Самарқанд шаҳрида у кишининг мақбараларини қайта таъмирлаш борасида катта ишлар олиб борилмоқда. Бу хайрли ишни амалга оширишда ЎзФА Самарқанд Археология институти директори тарих фанлари доктори, профессор Темур Широнов Алишер Навоий номли Самарқанд Давлат Университетининг тарих кафедраси ва қазув ишларини олиб бориш экспедицияси раҳбари этиб, Археология институтининг бош илмий ходими, тарих фанлари номзоди Амриддин Бекмуродовлар ўз меҳнатлари билан жонбозлик кўрсатишмоқда.

Юқорида келтирилган қарорда шу йилнинг октябр ойида имом Абу Мансур ал-Мотуридий таваллудининг 1130 йиллигини ўтказиш мақсадида у кишига атаб Самарқанд шаҳрида меъморий обида ўрнатиш, мақбараларини қайта таъмирлаш айтилган. Тарихимиз зарварақларидан муносиб ўрин олган, маълум ва машхур бўлган аждодларимиздан фарқи ўлароқ, у кишининг мақбаралари ва ҳатто қабрларининг аниқ жойлари биров мавҳум эканлигига амин бўлди. Гап шундаки, XX асрга келиб, Туркистон ўлкаси мустамлакага айлантирилгач, Абу Мансур ал-Мотуридий дафн этилган жой, яъни Чокардўза қабристонини қишлоққа айлантириш режалаштирилади. Натижада XX асрнинг 30-йилларида келиб муқаддас зиёратгоҳ текисланиб қишлоққа айлантирилади.

Шу тариқа қабристон устида барпо этилган "қишлоқ"нинг атрофи аста-секин кенгая бориб, Имом Абу Мансур ал-Мотуридий қабрининг изсиз йўқолиб кетишига сабаб бўлади.

Тарихий манбаларида алломамиз қабрлари Чокардўза қабристонда ("Аскарлар қалъаси")нинг энг баланд нуқтасида жойлашган масжиддан 5 метр узоқликда, жануб томонга кўмилгани айтилган.

Abu Mansur al-Moturidiy tavalludining 1130 yilligi

Шунга биноан, тарих саҳифаларини синчиклаб ўрганган олимлар ҳозирда тузилган экспедиция орқали мана қарийб бир ой мобайнида тинимсиз меҳнат қилиб, зич жойлашган маҳаллий аҳоли хонадонларида қазув ва қидирув ишларини олиб боришмоқда. Кувонарли томони шундаки, ҳозирда экспедиция аъзолари масжиднинг пойдеворини топишга муваффақ бўлишди.

Шу ўринда биров тушунарли бўлиши учун алломамизнинг ҳаёти ва ижоди ҳақида қисқача маълумот бериб ўтсак: Абу Мансур ал-Мотуридий 870 йилда

ҚИШЛОҚ ОСТИДАГИ ТАБАРРУК ҚАБР

Самарқанд яқинидаги Мотрид қишлоғида туғилиб, ёшлигидан араб тилини, Қуръон илмини яхши билган, бу илмга астойдил қизиққан давр олимларидан бири ҳисобланган.

Тадрижий илм ўрганишнинг ҳосиласи сифатида адибнинг китобга, адабиётга бўлган меҳри ортиб, ўз мевасини бера бошлади. Даврнинг етук алломалари саналган Абу Наср Аҳмад ибн Ал-аббос Ал-Йиодий, Абу Бакр Аҳмад Ал-Жузжоний, Нусаир ибн Яҳё Ал-Балхий ҳамда Муҳаммад Ибн Муқобил Ар Розий сингари устозларидан олган билими ёш Мотуридий ижодининг ривожланишига муносиб туртки бўлди.

Бунинг ҳосиласи сифатида ҳозирга қадар у кишининг "Китоб ад-тавҳид", "Китоб ал Мақолат", "Китоб Радд-ало-л-каромита", "Китоб-Баён ваҳм-ал-муътазила" ва нихоят "Китоб Радд усул ал Хамса ли-Аби Муҳаммад ал Боҳилий" номли китоблари адабиётимиз хазинасида мерос сифатида сақланиб келинмоқда.

Абу Мансур ал-Мотуридий шу тариқа 944 йили 74 ёшда вафот этади ва қабрлари Самарқанд шаҳридаги "Чокардўза қабристони"га дафн этилади.

"Бу қабристонда IX асрнинг 2 - ярмидан бошлаб, то XIX асргача яшаган маҳаллий аҳоли билан бирга, даврларнинг машхур олимлари, шоир ва ёзувчилари дафн қилинган", — дейди биз билан суҳбатда экспедиция раҳбари Амриддин Бердимуродов. — Улар орасида Амир Темур буйруғи билан Машҳаддан кўчириб келинган хожалар, Самарқанднинг 400 нафар буюк муфтилари ва Бурхониддин Марғилонийнинг ҳам қабрлари борлиги аниқланган. Шуни фахр ва гурур билан айтиш мумкинки, бу қабристон ислом оламидаги Макка, Мадинадан кейинги учинчи энг табаррук зиёратгоҳ саналади. Чунки бу ерда буюк-буюк алломалар дафн қилинган бўлиб, буни ҳатто тарихий манбалар ҳам тасдиқлаб турибди".

Экспедиция аъзолари билан бўлган суҳбат чоғида яна шу нарса аён бўлдики, қишлоқ остида чикаётган қабр гишталари асосан X-XI асрларга тўғри келади. Демак, бундан билиш мумкинки, қабристонга бўлган маҳаллий аҳолининг ҳар томонлама эътибори асосан ўша даврларда кучайган. Аммо вақт ўтган сайин давр тақозоси билан русларнинг қақшатқич сиёсати туфайли катталиги 4,5 гектар бўлган қабристон пахта экиладиган майдонлардай текисланиб, қабр тошлари кўмиб ташланган. Бу эса ҳозирда экспедиция аъзоларига анча масъулиятни юклаб, уларга жойларни аниқлашда қийинчиликларни туғдирмоқда.

Шунга қарамаздан, ҳозирда мутахассисларнинг муваффақиятли саъй-ҳаракатлари туфайли дастлаб маҳаллий аҳолининг кекса оқсоқолларини йиғиб, қабристон ва ал-Мотуридий ҳақида етарлича маълумотлар тўпланилди. Шунингдек, ушбу табаррук жойнинг табиий тузилиши ўрганилиб, атрофлича муҳокама қилинди. Ва шу асосида экспедиция тузилиб, қазув ишлари ҳозирга қадар давом эттирилмоқда.

Кези келганда шуни айтиш лозимки, собиқ Иттифоқ даврида ҳўрланган, оёқ ости қилинган алломаларимиздан яна бири тарих зарварақларидан топилди. Ватанимиз дунёга машхур, етук алломаларни етиштириб чиқарганига яна бир қарра амин бўлди.

Бехбуд БОТИРОВ,
"Маърифат"нинг махсус мухбири

ШАЙХЗОДА НЕГА ЖАЛОЛИДДИН МАНГУБЕРДИ ҲАҚИДА ЁЗДИ?

Шундай инсонлар бўладики, улар ўз она юрти, халқининг озодлиги, бахти учун фидойиларча курашадилар. Миллат уларни ватанпарвар, деб атайди, миллий қахрамон деб кўкларга кўтаради. Зеро, ҳақиқий юрт фарзандлари шундай юксак эъзозга сазовордирлар!

Халқнинг уларга ҳурмати шоирлар, адиблар ижодида акс этади. Ойбекнинг "Навоий" романи, Абдулла Ориповнинг "Соҳибқирон" пьесаси, Миркарим Осимнинг "Широк", "Тумарис", "Темур Малик" каби ҳикоялари, Хуршид Давроннинг "Соҳибқирон набираси" қиссаси ва бошқа кўпгина асарлар бунга мисол бўла олади.

Атоқли шоир, йирик адабиётшунос олим, драматург, публицист Мақсуд Шайхзоданинг юртимизнинг улуг фарзанди ҳақидаги "Жалолиддин Мангуберди" трагедияси ҳам шу жумладандир.

Асар 1944 йили ёзилган бўлиб, ҳозиргача ўзининг бадиий, тарихий қимматини йўқотмаган.

Шайхзода Шўро даврида ўзбек адабиёти тарихида биринчи бор миллий қахрамонимиз Жалолиддин образини яратди. Шайхзода асари 1945 йилнинг январида Ҳамза номидаги Ўзбек давлат академик драма театрида саҳналаштирилди, уни томошабинлар ва кенг жамоатчилик қизгин кутиб олди. Чунки халқ айнан шундай ватанпарварлик туйғуси билан сугорилган асарга муштоқ эди. Бу борада "Кўпдан буён узун умрли, бадиий салмоқдор саҳна асарларини орзу қилар эдик. "Жалолиддин" бу орзуимизга жавоб беришга қодир", деб ёзишганди атоқли адибларимиз Ойбек билан Фафур Гулом. Афсуски, асар китоб ҳолида жуда кеч нашр этилди. "Жалолиддин Мангуберди" трагедиясидан айрим парчалар "Армуғон" тўпламида босилган эди. Шундан кейин 43 йил давомида асар тилга олинмади. Драма саҳнадан олингандан кейин, кўп ўтмай Шайхзода турли тўхматлар билан, хусусан, мазкур асардаги ватанпарварлик ғояси учун ҳам қамалди.

Мусодара этилган буюмлар ичида асарнинг қўлёмаси ҳам бор эди. Муаллиф оқланиб, қайтиб келгандан кейин муайян ташкилотлар "йўқолди" деган баҳоналар билан қўлёзмани қайтариб бермади. Шайхзода уни бир неча йил қидирди ва, нихоят, театрнинг собиқ суфлёрларидан унинг бир нусхасини топишга муваффақ бўлди. Лекин шунда ҳам асарнинг матни эълон қилинмай келинди. Ҳатто, 70-йилларнинг бошида Шайхзода таваллудининг 60-йиллиги муносабати билан нашр этилган 6 жилдли асарлари тўпламига ҳам бу драма киритилмади. Драма фақат 1988 йилдагина (адибнинг вафотидан сўн) аввал "Ёшлик" журналада, кейин Шайхзоданинг "Боқий дунё" китобида тўла босиб чиқарилди.

Беш пардали бу драма 1217—1224-йиллар орасида бўлиб ўтган тарихий воқеаларни ўз ичига ола-

ди. Асосий қатнашувчилари 12 кишини ташкил этган (Муҳаммад Хоразмшоҳ, Жалолиддин, унинг синглиси Султонбегим, Темур Малик, Чингизхон, Амир Бадриддин, Элборс пахлавон, Муҳаммад Насавий, Она, Имом Шаҳобиддин Хевакий, Яроқбек, Кедегон Нўён) бу асарда шоир ўша даврнинг ҳаққоний манзарасини акс эттиришга муваффақ бўлган.

Драма тўй кўринишидан бошланади. Жалолиддиннинг суюкли синглиси Султонбегим узатилаётир. Бирданига ўйин-кулг устидан мўғул элчилари ўзининг совуқ нафаси билан қириб келади. Шоир буларни атайлаб контраст қилиб олади. Яхши кайфиятдаги Хоразмшоҳ устидан совуқ сув қуйилгандек бўлади. Уни қўрқув босади, иккиланган ҳолда ўйга ботади. Ана шунда Жалолиддин:

**Жавоб бер, шаҳаншоҳ, кутмасин улар,
Куттирган кўрқишга аломат бўлар!**

Tahlil

— дея отасига далда беради. Бунда ўткир ақл эгаси, баҳодир ўғлон кўз олдимишга келади. Мард ўғил отани курашга ундайди ва:

**Буюринг сипоҳга бўлай саркарда,
Сафарда туғилдим, ўсдим эгарда.
Қиличим ҳассадир, тулпорим ўртоқ,
Менга кошонадан чодир яхшироқ.
Қўшин беринг менга, бошлай жанг ҳажд,
Шаҳаншоҳ нойиби менман ва шахд,—**

деб ўзининг жангга тайёр эканлигини айтади. Лекин Хоразмшоҳ ботирнинг самимий сўзларида қандайдир адабсизлик ва исён учқунларини кўради ва бир онда ўғлини тож-тахт ҳуқуқидан маҳрум қилади. Жалолиддин:

**Киши туғилмайди бошда тож билан
Туғилган эркликка эҳтиёж билан,—**

дея тожини бошидан олади. Хоразмшоҳ юртнинг тақдирини гўдакка топширади.

Жалолиддин ўз ишқига — она-Ватанига содиқ қолади. Бу онага меҳр каби самимий ва покдир:

Эл, ўлка соғ бўлсин, тож келиб кетар!

Баҳодир учун курашда ягона куч манбаи — она халқдир. Халқ ҳам уни севади, қўрқмас ботир, ақлли сардорнинг образида юртнинг номус ва шарафини кўради. Халқнинг Жалолиддинга ҳурматини шоир Элборс пахлавон образи орқали беради. Уларнинг самимий, дўстона муҳаббатлари халқ билан Жалолиддиннинг бир тан, бир жон бўлганлигини ифодалайди.

Драмада довюраклиги билан тарихда ўчмас из қолдирган машхур бобомиз Темур Малик образи ҳам мавжуд. Темур Малик образи ўзида садоқат тимсолини акс эттиради:

**Гирдобларнинг қўйнида йўқ манга тиним,
Чунки кутар саркардам Жалолиддиним!**

Жалолиддин озодлик курашида садоқатли саркардаси Темур Малик, эл пахлавони Элборс (тўқима персонаж), синглиси Султонбегим, Имом Шаҳобиддин Хивакий ва умуман, баҳодир сипоҳларига таяниб иш тутайди ва шу туфайли оламга даҳшат солган Чингизхондек саркарданинг юрагига гулгула солади.

Шундай нотинч, долғали, мўғул босқинчилари ватанга кетма-кет зарба бераётган даврда миллатнинг бошини бир қилиб, душманга қарши туриш қийин, албатта. Бунинг учун қанча матонат, сабр, ирода керак одамга. Ана шундай вазиятда Жалолиддинга руҳий мадад бериш истагида шоир асарда Султонбегим образини усталик билан яратади.

Асардан бир кўриниш. Темур Малик асирга олингандан кўнгли ярим бўлиб турган Жалолиддиннинг олдида жанговор кийимда Султонбегим кириб келади ва ушбу сўзларни айтиб:

**Оғам, оғам, жанговар оғам,
Мен ҳам сизга бўлғайман ҳамдам.
Кўп хафасиз, мен хабардорман,
Мен синглингиз, мен ҳам сардорман! —**

дея акасига таскин беради. Шунда Жалолиддин гурур билан:

**Барақалла синглим! Ким дейди
Жалолнинг йўқдир иниси?..
Тўхматдур бу... мана ботир эр, —**

дея уни кучади. Жалолиддиннинг мардлигига ҳатто унинг ашаддий душмани Чингизхон ҳам тан беради.

**У гарчи душмандир, аммо улуг ёв,
Агар у қўлимга тушса беаёв
Ёриб кўкрагини, ичардим хунун,
Сўнгра... Тиз чўкардим олдида унинг!**

У Жалолиддиндек ўғли бўлишини орзу қилиб, Хоразмшоҳнинг аҳмоқона қилиғига кулади:

**Кўп ҳам таажжубдир дунёнинг иши:
Яхши инъом олар нолойиқ киши,
Хоразмшоҳ учун шундай бир фарзанд,
Отаси не англар, не бўлур хурсанд
Оҳ, кошки тўрт ўғил ўрнига фалак —
Менга бирин берса Жалолиддиндек.**

Драмани ўқиб чиқар эканмиз, биз бу ватанпарвар, довурак, шижоатли, зукко инсонни чин юракдан севиб қоламиз — унинг сиймосида тарихимизнинг ёрқин саҳифаларидан бирини ўқиймиз.

Жамшид САЪДИНОВ

Янгилашган таълим технологияси жаҳон андозаларига мос малакали мутахассислар томонидан таълим жараёнини такомиллаштиришни, янги усул ва воситаларни таълимга жорий этишни, мустақил фикрлаш салоҳиятига эга, иқтидорли ёшларни шакллантиришни тақозо этади.

Яқинда Қори-Нижний номидаги Ўзбекистон Педагогика фанлари илмий тадқиқот институти олимлари мазкур масалага улуғ бобомиз, шеърят мулкининг султони Алишер Навоийнинг бой мероси мавзусида ўтказилган давра суҳбати орқали ўз муносабатларини билдиришди.

Миллатнинг маънавий шаклланиши, ўзлигини англашида Алишер Навоий ўрнини белгилаш, яратган асарлари, маънавий меросини халқимизга етказиш масаласи давлатимиз ҳужжатларида, хусусан, Президент И.Каримовнинг матбуот ва телевидение орқали чиқишларида, асарларида ўз аксини топмоқда. Айниқса, ёшлар тарбиясида Навоий асарларининг таълимий-тарбиявий жиҳатларидан фойдаланиш бугун янада долзарб аҳамиятга эга масала бўлиб турибди. Хўш, ана шу муаммо олимлар, мактаб ўқитувчилари томонидан қандай ҳал этилмоқда? Қандай муаммолар бор? Мактаб таълимига Алишер Навоий ижоди руҳини тўла ҳолда олиб киришга эришдикми?

Давра суҳбати марказида ана шу саволлар турди. "Мактаб таълими кўзгусида Алишер Навоий ижоди" бош масала сифатида белгиланди.

Бугунги таълимда Навоийнинг илмий, адабий-бадиий, фалсафий-дидактик мавзудаги бой адабий меросидан етарли баҳра олишга шароит яратиш — ўқитувчилар зиммасидаги вазифадир. Чунки, Алишер Навоий меросига муносабат — миллиятнинг маънавий ва маърифий даражасини кўрсатувчи кўзгуга ўхшайди. Мустақиллик давридаги Навоий қиёфаси, ижоди теран илмий таҳлил орқали янги жиҳатлардан, ўз мазмун-моҳиятига мос тарзда ҳаққоний очиб берилди. Шу маънода, биз бугунги кунда "Навоий ва замонавийлик" деганда нималарни назарда тутамиз?

Б.Қосимов, филология фанлари доктори, профессор: — Суҳбат марказидаги масалаларнинг ўзи ўта долзарб, ўта замонавий эканлини таъкидламоқчиман. Бугунги маънавиятимиз ва мафкурамизнинг теран томирлари маданий меросимиздадир. Истиқлол ўзбек мумтоз адабиётини ўрганишда янги давр деб бочасини очади. Маданий меросни қайта кашф этиш, мустақиллик мафкураси нуқтаи назари билан ўрганиш — ўз-ўзини англашга йўл очди. Миллий мустақиллик даврида Навоий ижодига ҳам турли даврларда турлича ёндашилганини эслаш мумкин. "Феодал-клерикал" адабиёт деб қораланган ва ўрганиш маън этилган адабий мактаблар фаолиятини бугунги кунда кенг ўрганиш ва ёритиш мақсадга мувофиқ бўларди. Навоий яратган адабий муҳит, ижод мактаби ҳақида махсус тадқиқотлар олиб бориб, бугунги адабий таълимда ушбу мактаблар тажрибасидан ҳам фойдаланиш фойдадан холи бўлмайди. Аслида, адабий мактаблар Навоий давридан кейин XVII-XIX асрларда ҳам фаолият кўрсатган. Адабий марказлар миллий адабий бирлигини ташкил этишда бош бўлин ҳисобланган. Миллий адабий бирлик эса ягона маънавий ҳамфикрликни таъминловчи омилдир. Навоий ижодининг замонавий қимматини ана шундай омиллар орқали тасаввур этаман.

Н.Каримов, филология фанлари доктори, профессор: — Беғали Қосимов жуда тўғри, зарур мулоҳазаларни ўртага ташлади. Навоий марказий шахарларни обод этишга, олим ва зиёлиларни тўплашга, уларга яқиндан ёрдам бериб, адабий мактаблар ташкил этишга бор кучини сарфлаган буюк донишманд, давлат арбоби эди. Адабий мактабларнинг мустақам алоқаси орқали Навоий мамлакатни парокандаликдан сақлашни, мафкуравий кучларни бирлаштириб, миллий маънавиятни асраш, янада ривожлантиришга эътибор берган.

Ойбек домла ўзининг "Навоий" романида Навоийнинг ана шу хислатларига беқорга урғу бермаганликларини романни қайта-қайта ўқиш жараёнида, ёшимга-ёш қўшилигани сайин янада теранроқ тушунапман. Ўйламанки, мактаб адабий таълимида Навоий қиёфасини янги жиҳатлардан ўрганишда ана шуларга ҳам эътиборни қаратиш зарур.

В.Раҳмонов, филология фанлари номзоди, доцент: — Ўқувчида Навоий ижодини қайси ҳолатларда манзур этсак, мақсадга мувофиқ бўлади?

— Биринчидан, Навоий асарлари табилича давом эттириш. Мавжуд табилича аслият ёнига қиритиб ўқувчида манзур этиш. Ўқувчи кўз ўнгига асл матн ва табилича турар экан: асл ҳужжранглик ва бадиияти аслиятдан, мазмунни табилича тўла тушуна олади. Бу фикр дoston ва насрий асарлар ҳусусида.

— Иккинчидан, фазал табилича, яъни насрий баённи ҳам мажмуада фазал билан бирга келтириш мақсадга мувофиқдир. Бунда байт: икки содда гап ёки бир қўшма гапга насрий усулда айлантирилади.

— Учинчидан, дoston ва фазаллар, насрий баёнларга тегишли изоҳлар ва маълумотномалар илова қилинади, луғатлар берилади.

— Тўртинчидан, табилича (насрий баёнлар)нинг табилича ва ўқувчи учун ноқулайлигини мулоҳаза қилайлик: борми улар? Ҳа, чунончи: табилича байт ўз доирасида сақлайди, кенг изоҳлаш имконини бермайди, чеклайди; байтларро алоқа суст бўлганда бу муаммо янада кучаяди... ана шу мулоҳазалардан келиб чиқиб, насрий баёнларда бадиият сулбига инобатга олган ҳолда, бадиий асарга хос силлиқлик ўрнини бироз услубий ғадир-будирлик олганини ҳисобга олиб Навоий дostonлари ва ҳикоялари мазмунни асосида, уларнинг баёни назарда тутилган қиссалар ва ҳикоялар ёзмақ даркор. Бундай ишлар намунаси озарбойжон адабиётида бор. Низомийнинг "Ҳафт пайкар" дostonидаги қолипловчи ҳикоя — Баҳром ва фитна саргузаштлари "Фитна" номли болалар қиссаси ҳолига келтирилган. Мен бу билан танишиб, шу тажрибани ўзимизда қўришни орзу қилам. Шундай қилинса: Баҳром ва Дилором, Меҳр ва Сўҳайл, Саъд қиссаси, "Фаррух ва Гулҳеҳра", "Муқбил ва Муабир" сингари яхши қиссалар ёки ривоятлар ёзиш мумкин.

Мен тақлиф қилаётган мазкур ишлар олимларга нисбатан кўпроқ адиблар, шоир-

ни ўқувчи диққатига ҳавола этиш энг тўғри йўлдир.

И.Турсунов: — Мактабларнинг тил ва адабиёт ўқитувчилари билан суҳбатлашсак, кўпинча улар дарсликларда берилган классик адабиёт намуналарини ўқувчилар тушунишга, "ҳазм қилишга" қийналаётганликларидан нолийдилар. Бу ҳолатнинг сабаблари яна нималарда деб ўйлайсизлар? Навоийнинг меросхўрлари, авлоди — ёшларимиз тушунмаслигини тасаввур этиш, менимча, улкан ўпирилиш, маънавий фожеа.

М. Мирқосимова, педагогика фанлари доктори: — Бу ҳолатнинг сабабларидан бири бошланғич таълимда маънавий меросимизни, хусусан Навоий ижодини ўрганишга, ўқувчида етказишга жиддий эътибор берилмаслигида, деб ўйлайман. Бошланғич таълимни адабий таълим пойдеворида ўхшатиш мумкин. Тағзаминнинг пухта-пишиқлиги қандай аҳамиятга эга бўлса, бошланғич синфларда шакллантирилган кўникма ва малакалар таълимнинг кейинги босқичида ана шундай аҳамиятга эга. Хусусан, 4-синф учун нашр этилган "Ўқиш китоби"да "Маънавият — қалб қўёши", "Аждодаларимиз — фахримиз" каби бўлимлар мавжудлиги муаллифларнинг биз тилга олган масалага эътибор берганликларини кўрсатиб турибди. Аммо, бу бўлимларда Алишер Навоий ижодидан намуналар умуман берилмаганлиги кишини ҳайрон қолдиради.

"Сўз ўзаги - сўз" бўлимида Навоийнинг рубоийларидан ёки "Ҳайратул аброр"нинг ўн

иккинчи мақолати - аҳли сўз маҳзанининг ҳазинадори, сўзга оройиш, сўзлашувчи осойиш етказувчи котиблар, ҳаттотлар ҳақидаги ривоятлардан берилса, "Устозларга эҳтиром" бўлими остида Навоийнинг ўз устозлари, айниқса Абдураҳмон Жомийга бўлган чексиз меҳр-муҳаббати ҳақида "Ҳайратул аброр"дан парчалар берилса, "Нима яхши-ю, нима ёмон" руқни остида ҳам Навоийнинг одоб-ахлоқ ҳусусидаги фикрларидан, рубоий, қитъалардан намуналар берилса, айти муддао бўлур эди. Ҳар қалай, 4-синф "Ўқиш китоби"да Навоийдек сўз санъаткори, улуғ мутафаккир ижодидан ҳеч бир намуна берилмагани кишини таажжубга солади.

Агар бошланғич синфларда ўқувчилар Алишер Навоийнинг тушунишни қийин бўлмаган асарларидан намуналарни (аслият ҳолида) ўрганиб, ўзлаштирсалар, таълимнинг кейинги босқичида насрий баёнларга, луғатларга таяниб Навоий "Ҳамса"сини ҳам бемалол ўқиб-ўрганишлари мумкин бўлади.

3-4-синфлар учун "Ўқиш китоби"нинг янги нашридан Навоийнинг устоз-пирларга муносабатини ёритувчи ҳикоятлар, одоб-ахлоқ мавзудаги рубоийлари ўрин олишини жуда истар эдим.

И. Турсунов: — Навоий ижодини фақат адабиёт дарсларида эмас, таълимнинг бошқа соҳаларида ўрганиш ҳам давр талабига айланди. Хусусан, "Навоий ва мусиқа санъати" масаласини бугунги давра суҳбатида четлаб ўтиб бўлмайди.

Р. Ҳасанов, педагогика фанлари доктори, профессор: — Дарҳақиқат, Алишер Навоий ҳазратлари улуғ мутафаккир, шоир ва давлат арбоби бўлиш билан бирга зур санъат ихлосманди ва санъаткорларнинг ҳомийси ҳам бўлганлар. Уларнинг асарларида, айниқса тасвирий санъатга, антропоги китоб безаги, мусиқа санъатига доир маълумотлар катта ўринни эгаллайди. Айниқса Навоийнинг "Ҳамса"сидаги дostonлари, "Ҳазойин ул-маъоний" девони, "Маҳбуб ул-қулуб", "Маҷолис ул-нафойис" тазкираларида Ҳиротдаги китоб безаги санъати аҳли ҳақида анчагина фикрлар бор. Унинг асарларида китоб санъати намуналарига — ҳаттотлар, наққошлар ва мусаввирлар киритилган. Алишер Навоий Ҳиротдаги санъат аҳли ижоди, шарт-шароитлари, моддий таъминоти ҳақида маълумотларга эга бўлиб турганлар ва уларга ҳар жиҳатдан ёрдам кўрсатганлар. Бу ҳақда Навоий даврининг машҳур тарихчиларидан Хондамир "Хулосон ул ахбор" китобида маълумот берган. Шундай деб ёзда: "Мир Алишернинг фазлу ҳунар табақасининг аксарига ғамхўрлиги зурдир. Тазхит ва тасвир илму-хунарларида нуқсонсиз ва чексиз бўлган қалам аҳлари, шунингдек замон наққошлари ва давр муҳандисларининг қўпи ул ҳазратнинг тарбия ва таълимот воситаси билан бу ҳунарларни ўрганилар ва атроф оламда монанди йўқ яхшилар тенги бўлмадилар".

Алишер Навоий ўз замонасининг жуда кўп шоирлар, олимлар, мусиқашунослар, рассомлар, наққошларнинг маслаҳатгўйи ва ҳомийси эканлигини Заҳриддин Муҳаммад Бобур ҳам тасдиқлайди. Хусусан, у "Беҳзод Алишер-бекнинг тарбия ва тавқияти билан, саъи ва эҳтимоли билан, мунча тараққий ва шухрат, мундоқ машҳур ва мағруф бўлди" деб ёзган

эди "Бобурнома"да.

Шунингдек, буюк бобокалонимиз Алишер Навоий ўз замонасида санъат аҳлининг ҳомийси бўлибгина қолмай балки, бу соҳанинг билимдони ҳам бўлган, буюк бобокалонимизнинг санъат ҳақидаги фикрлари XV асрнинг иккинчи ярмида Хуросон ва Мовароуннахр бадиий маданиятини, санъати тарихи ва тараққиётини ўрганишда шу билан бирга Алишер Навоий ҳақида мукаммал тасаввурга эга бўлишда катта аҳамият касб этади.

Й. Ботиров, кичик илмий ҳодим: — Мен мазкур фикрни давом эттириб, Навоийнинг ўзбек мусиқа санъати равнақига катта ҳисса қўшган буюк арбоб эканликларини алоҳида таъкидламоқчиман.

Худди шу сабабли XV асрнинг иккинчи ярми Навоий даври деб аталади.

А. Навоий ўз даврида кўпгина мусиқа ижрочилари қобилиятининг ривожланишига бевосита катта таъсир кўрсатади. Халқ орасидан етишиб чиққан истеъдодларни Мавлоно Алишохга ўхшаш устоз бастакорларга топшириб, ёш ҳофиз ва машоққларни мусиқа илмини тез вақтда ўзлаштиришга ёрдам берадиган мусиқий рисоалар рёзириш каби олижаноб ишлар билан мусиқа санъатини янада тез суръатлар билан ривожланиб кетишига катта ҳисса қўшади.

Алишер Навоий иштирокидаги ҳар бир тадбирда албатта шоирлар, олимлар, созандаю хонандалар ҳозир бўлардилар. Булар орасида Мавлоно Салмийи, Ҳожи Камолидин Удий, Али Кармон, Устоз Ҳасан Найилар, Хулум Шодий, Дарвеш Аҳмад, хонандалардан ҳофиз Шарбойий, ҳофиз Муҳаммад Султоншоҳ, Саёзга хонанда, ҳофиз Чароғдон, Паҳлавон Муҳаммад Саид кабилар А. Навоийнинг энг севган санъаткорлари эдилар.

Ҳозирги мусиқа таълими тизимида Алишер Навоий ижодини ўрганишга катта эътибор берилган. Хусусан "Мусиқа маданияти" дарсларида ва дарсдан ташқари таълим-тарбия жараёнларида ҳам Навоий асарларидан фойдаланиш услублари ишлаб чиқилган. Қолаверса, умумтаълим мактабларида "Навоий ва мусиқа", "Навоий ижодида мусиқа санъати", "Навоийхонлик", "Навоий лирикаси" каби мавзуларда тадбирлар ўтказиш, айниқса бундай мавзу дарс жараёнида, адабиёт ва мусиқа дарслари биргаликда ўтказилса, ўқувчилар бир вақтнинг ўзида Навоий ижоди билан янада чуқурроқ танишиш имкониятига ҳам эга бўладилар. Натижада бир соат эмас, ҳам адабиёт, ҳам мусиқа дарслари эвазига 2 соатлик дарс машғулотиди дунёга келади. Буни адабиёт ва мусиқа ўқитувчилари ҳамкорликда олиб борсалар, менимча жуда самарали бўлади.

С. Нишонов, бўлим бошлиғи, педагогика фанлари доктори: — Алишер Навоий маънавияти баркамол шахс тарбиясида катта аҳамиятга эга.

Маълумки, Алишер Навоий бадиий меросидан намуналар V-IX синфлардаёқ дастурлардан салмоқли ўрин олган. X синфда эса шоир ижоди бир бутун ҳолда ўрганилиб, унда баркамол инсон муаммосига ҳам эътибор қаратилади.

Алишер Навоий қарашларида маънавий баркамол инсон ақлий, ахлоқий, жисмоний камол топган шахс, илм-маърифатга интилан ижодкор, қобилиятли, билимдон, оқил ва доно киши, софдил, инсонпарвар, саховатли, сабр-қаноатли, адолатли, мурувватли, камтар-одоли, хушғеъл шахс, соғлом ва жисмонан бақувват, мардлик ва жасурлик хислатларига эга инсон.

Биз умумтаълим мактаблари ўқувчиларининг эстетик дидларини шакллантиришда, уларни ижро санъатидан воқиф этишда Навоий меросидан, улуғ бобомизнинг бу борадаги фикрларидан умумий фойдаланишимиз лозим. Беғали Қосимов давра суҳбатимиз бошида таъкидлаганларида, санъат ва адабиётни тушунадиган, ҳис қилиш, фикрлаш қобилиятига эга бўлган маънавий соғлом, зийрак, ижодкор ёшларни тарбиялаш вазифаси мактабда Навоий ижодини янада мукаммал ўрганишга барчамизни даъват этади.

Давра суҳбатида таълим рус тилида олиб бориладиган мактабларда Навоий ижодини ўрганиш масаласи қандай ҳал этилаётганлиги ҳақида катта илмий ҳодим, педагогика фанлари номзоди И.Н. Стеркас фикрлари тингланди.

Давра суҳбатида айрим баҳсли фикрлар, мулоҳазалар илгари сурилган бўлсада, олимлар Навоий ижодини мактабда ўрганиш билан боғлиқ қатор ўзақош масалаларга ҳам муносабат билдирилди, камчиликларни ва муаммоларни ҳал этишнинг асосли негизларини ёритиб берилди.

Шу маънода давра суҳбати нафақат адабий таълим, балки умумтаълим мактабларидаги маънавий тарбиясини замон талаблари асосида ташкил этиш ишига ўз ҳиссасини қўшади, деб умид қиламиз

Марғуба МИРҚОСИМОВА

ёзиб олди.

НАВОИЙ САБОҚЛАРИ

Шоўлат ака Абдуллаев ҳеч қандай муболағасиз айтиш

ТАЛАБЧАН ВА ҒАМХЎР ЭДИ

мумкинки, узоқ йиллар давомида республикамиздаги энг йирик зиё маскани бўлмиш ҳозирги Низомий номидаги Тошкент Давлат педагогика университетининг ректори бўлиб ишлаб, бу даргоҳда талабаларга таълим-тарбия бериш жараёнини такомиллаштириш, юқори малакали педагог кадрлар тайёрлаш ва олийгоҳ ўқув-моддий базасини мустаҳкамлаш борасида ҳормай-толмай фидокорона хизмат қилиб, ўзининг шахсий улушини қўши ва ўчмас из қолдирди. Шунинг учун ҳам бу Инсон университет тарихида ўзига хос ва ўзига мос салмоқли ўринни эгаллайди. Шу сабабдан бўлса керак, у киши билан бирга ишлашга муяссар

бўлган атоқли домлалар тез-тез у кишининг қутлуғ номини катта ҳурмат ва самимий эҳтиром билан хотирлайдилар, яхши инсоний фазилатлар ва ажойиб раҳбарлик хислатларини тилга оладилар.

Шоўлат ака Абдуллаевнинг шахсидаги бошқа инсоний фазилатлар ҳақида тўхтаб ўтирмасдан, унинг ўша даврда профессор-ўқитувчилар, талабалар ўртасидаги катта обрў-эътиборга эга бўлишининг асосий омиллари ҳақида ва умуман ўша жамоа муҳитидаги ҳамжиҳатлик, яқдиллик, тотувликнинг таъминланишидаги асосий сабаблар нималардан иборат бўлганлиги ҳақида ҳикоя қилишни лозим топдик.

қўйишади. Шоўлат Абдуллаев раҳбарликнинг моҳиятига чуқур тушунган ва сир-асрорларини мукамал эгаллаган раҳбарлардан эди. У кишининг раҳбарлик санъатининг яна бир белгиси, мустаҳкам ва темир интизомдир. Бу борадаги қимматли хислат шахсий намуна ва шахсий ибратдир. Раҳбар киши ўзи интизомли бўлмаса, бу борада ўзи шахсий намуна кўрсатмаса, ундай раҳбарнинг қаттиқ интизом ҳақидаги сиёсати чок-чокидан сўкилиб кетади ва жамоада унинг ҳеч қандай ижобий таъсири бўлмайди. Шоўлат ака барчага намуна ва ибрат эди.

Раҳбарлик санъатининг яна бир муҳим жиҳати маъсулият ҳиссидалигини яхши тушунган Шоўлат акада бу хислат ниҳоятда катта бўлиб, юксак поғонага кўтарилган эди. Шундай маъсулиятни қўл остидаги барча ходимлар ва талабалардан талаб қилар эди.

Шоўлат ака ниҳоятда болажон инсон эдилар. Раҳматлик рафиқалари Тожиҳон опага нисбатан садоқатли, болаварига нисбатан ўта ғамхўр ва меҳроқибатли бўлганлигининг гувоҳиман. Улар ҳам ўз навбатида, оталарига нисбатан ҳаётлик вақтидаги қилган иззат-ҳурмати ва вафотидан кейинги у кишининг хотирасини унутмай, эслаб, асраб-авайлаб, доимо ёд этиб келаёттир.

Умумий хулоса қилиб шунини айтиш керакки, Шоўлат Абдуллаев бутун фаолиятида ўз ҳаётининг бош мезонини табиат ва жамиятнинг гултожи бўлмиш Инсонларга яхшилик қилишдан иборат, деб тушунган ва шунга оғишмай амал қилган.

Саид ШЕРМУХАМЕДОВ,
Ўзбекистон ФА мухбир
азъоси

Xotira

Умр оқар дарё, деб бежиз айтишмаган экан. Инсон кўз очиб юмгунча умри поёнига етиб қолганини сезмай қолади. Лекин шу берилган умрни кимлардир атрофдагиларга яхшилик қилиш, эзгу ишларнинг ташкилотчиси бўлиш билан ўтказса, яна кимлардир бунинг аксини қилиш мумкин.

Бутун умр давомида "Бешикдан то қабргача илм изла" ҳадисига амал қилиб яшаган ҳамда шу билимларини эркин фикрловчи ёшлар тарбиясига бахш этган моҳир педагоглардан бири домла Бердибой Файбуллаев эдилар.

Навоий бобомиз лафзи билан айтганда у кишини "Одамларнинг нақши" деб аташ жоиз бўларди, бизнингча. Бердибой

йўқ эди. Шунинг учун ҳам домла ҳамиша эл ичида, маҳалла-қўйнинг тўй-азасида астойдил хизматда бўлардилар. Халқ таълими соҳасини бошқариб юрган чоғларида ҳам ўз касбининг билимдон мутахассисларини эъзозлаганлар. Ўша кезларда бир мактабга директор сайлаш керак бўлиб қолади. Икки кишининг номзоди кўрсатилган бўлиб, анча-мунча тортишувлар ҳам бўлиб ўтади. Номзодлардан бири ўзига тўқ оиладан чиққан, билими ўртача мутахассис эди. Иккинчиси эса камбағал оиладан чиққан, қийналиб бўлса-да, пойтахтда ўқиган, ўз соҳасини чуқур биладиган мутахассис эди. Бердибой ака иккала номзодни ҳам ҳурмат

ОДАМЛАРНИНГ НАҚШИ БЎЛГАНДИ

ака бутун умрини халқ таълими соҳасининг ривожига бағишлаган фидойи инсон эдилар. У киши 1934 йилда Жиззах вилоятининг Зомин туманида таваллуд топган. Низомий номли ТДПини аёло баҳолаб билан якунлагач, оддий мактаб ўқитувчисидан тортиб, Зомин тумани халқ таълими бўлими мудири вазифасигача бўлган поғоналарни босиб ўтдилар. Ўз ишининг моҳир устаси 20 йилга яқин Зомин тумани халқ таълими бўлими мудири лавозимида ишлаганлар.

У киши ўзининг кўп йиллик иш фаолияти давомида ҳукуматимиз томонидан кўп марта лаб мукофотландилар. Лекин у киши учун элнинг ҳурмат-эъзози, ўз халқининг ишончидан улуғроқ мукофот

қилиб, шогирд деб қарасаларда, иккинчи номзодни мактаб бошқарувчилигига тавсия этадилар. Шундай қилиб, анча суस्ताшиб қолган мактаб фаоллар қаторига чиқиб олади.

Шу воқеадан ҳам Бердибой аканинг қанчалар ҳаққий инсон бўлганликларини билиб олса бўлади.

Бердибой Файбуллаевнинг ёшлар таълим-тарбиясига бахшида бўлган умри зое кетмади. У кишининг юзлаб шогирдлари бугунги кунда республикамизнинг бир қанча вилоятларида, уртимизнинг гуллаб яшнаши учун астойдил хизмат қилмоқдалар.

Хуршидбек РЎЗИЕВ

Агар ногоҳ чекка кишлоқларга йўлингиз тушиб, одамларнинг узаро суҳбатларига кулоқ солгудек бўлсангиз, уларнинг ўз кишлоғи оқсоқоллари ҳақида фахр ва гурур билан гапиришларини, эъзозлашларининг гирвоҳи бўласиз. Яна, ҳар бир кишлоқнинг нуруний оқсоқоли бўлиб, кишлоқ аҳолиси у билан бамаслаҳат иш тутишини ҳам кўрасиз.

Авваллари бундай инсонларнинг қандай қилиб шунча обрў-эътибор, ҳурмат топишлари мени ҳайратга соларди. Бутун устозим Усом Усмоновнинг шундай инсонлар қаторидан жой олиб, эл назарига тушган нуруний отахонлардан бирига айлан-

сон кишлоғида деҳқон оиласида дунёга келган.

Урта мактабда ўқиган дастлабки дамлариданоқ унда аниқ фанларга қизиқиш уйғонган. Ўша вақтда болаларни ўқитишда ўқитувчиларнинг етишмаслигини куриб турган Усом ака ўқитувчи бўлишга қарор қилган. У Тошкент шаҳрида химия-биология мутахассислиги бўйича ўқитиш тугатиб жонажон кишлоғига қайтди. 1940 йилда институтни эндигина битириб келган Усом ака гайрат-шижоат билан дарс беришга, ёшларни илму фанга ургатишга киришди. Бироқ кўп ўтмай инсоният тарихида энг

олган ўқувчилари бугун Республикамининг турли жойларида масъулиятли лавозимларда ишлаб келмоқдалар. Усом аканинг қўлида тахсил олиб, фан номзодлари, докторлари бўлган ўқувчилари ҳам талайгина.

Усом ака мактабда ёшларни тарбиялаш билан бирга, ўзининг олти нафар фарзандини ҳам вояга етказди. Бир-биридан ақлли, эсли-хушли бўлган Усом аканинг фарзандлари бугун халқ хўжалигининг турли соҳаларида меҳнат қилишмоқда.

35 дан ортқ набиралари бобосининг ёнида жамулам бўлишганида Усом ака узида йўқ хурсанд бўлади. Уларга қараб меҳр тула кузларида беихтиёр ёш қалқийди.

— Менинг бутун борлигим шулар, эркин, мустақил Ватаннинг ҳур фарзандлари-дейди Усом ака фахр билан набираларига қараб.

Усом аканинг юзига қараб ҳаёлга чўмганимни ҳам билмабман. Меҳмонлар кетиш учун изн сураганида Усом ака дуо учун қўл очди.

— Илоҳо омин. Юртимизда тинчлик ва осойишталик доимо барқарор бўлсин. Деҳқонларимизга кут-барака бериб дастурхонларимиз туқин-сочин бўлсин. Ёшларимизга йимон, кексаларимизга умр ато этсин. Юртимизнинг тинчлигини Яратганининг ўзи сақласин. Доимо сийхат-саломатлик ва фароғатда ҳаёт кечирайлик — дея юзига фотиҳа тортиди устоз.

Ойбек СОАТОВ,
Ўзбекистон
Республикаси
Олий суди судьяси

Qadr

Низомий номидаги Тошкент Давлат педагогика уни-

га улгурарди.

Ғолима опа 1945 йилнинг сентябридан Андижондаги ўқитувчилар институтида (ҳозирги Андижон Давлат педагогика институти) адабиётдан дарс бера бошлади. Ёшлигидан Ғолима опа адабиётнинг сирли олами ўзига шайдо қилди. Айниқса, халқ достонларида тараннум этилган аёлларнинг қаҳрамонлиги, вафодорлиги мавзуси унинг дилига кўпроқ яқин эди. Шунинг учун булса керак, урушдан кейинги дастлабки йилларда шоира Зулфиянинг хижрон ва айрилиқ изтиробларини, вафодорлик туйғуларини авж пардаларда куйловчи "Хижрон кунларида",

публицистикаси" номли монографиялари босилиб чиқди. Ушбу талқинотлар Зулфия ижодининг ранг-баранг қирраларини очиб берганлиги билан ҳам диққатга сазовордир.

Ғолима опа узоқ йиллар Андижон Давлат педагогика институтида ўқитувчи, доцент, кафедра мудири лавозимларида ишлаб, минглаб ёшларнинг қалбини маърифат нури билан қарогон қилди, уларга бутун мураббийлик меҳрини, олимлик илмини бахш этди.

Олима 10-15 йиллаб қўхна тарих саҳифасига шунгиди. Ва ниҳоят, халқ эртаклари ва достонларида куйланган ақл-заковатли, шижоатли аёллар фақат ҳаёлот маҳсули эмас, улар ҳақиқатан ҳам ҳаётда — қадимий Турон заминиди жуда кўп бўлган, мардлик ва фидойилик, зукколик ва гузаллик туркий аёлларнинг қониди, табиатида азалдан мавжудлигини илмий нуқтаи назардан асословчи докторлик диссертациясини (1990) ҳимоя қилди. Мазкур талқинотнинг асосий мазмуни 1997 йил чоп этилган "Туроннинг алп қизлари" монографиясида ёрқин акс эттирилган.

Илм йўлида риёзат чекиш, талабаларга ўзи севган мавзуларда завқланиб маърузалар қилиш устозимиз умрининг мазмунига айланиб қолган.

Ёшлик йилларида эзгу мақсадлар йўлида гоҳ мактабга, гоҳ далага от миниб шамолдек елиб юрган бу жасоратли аёл ҳамон маърифатнинг оппоқ "оти"га миниб нурли йўлдан бормоқда.

Зиёда МАШАРИПОВА,
Низомий номидаги
ТДПнинг ўзбек
классик адабиёти
кафедраси катта
ўқитувчиси

ЭЛ АРДОҚЛАГАН ИНСОН

ганлигини куриб, бунга эришши йўли узун ва машаққатли эканлигига амин бўлдим.

Бу гал Усом акани кўргани келганимда зимдан разм солдим, устоз билан бир пиёла чой устида суҳбатлашиб, келиб-кетувчиларни кузатдим. Уни сураб келган дусту биродарлари кўчоқ очиб куришар экан, юзларидаги самимий, меҳрни куриб қувондим. Меҳмонлар билан хушҳаққат суҳбатлашган Усом аканинг нур ёғилиб турган юзига қараб, унинг биз, ўқувчиларига берган уғитларини, бошидан ўтган яхши-ёмон кўнларини, узундан узоқ ҳикояларини эсладим.

Усом ака, 1914 йилда Тошкент вилоятининг Бустонлик туманидаги Хум-

ёвуз, энг кўп қўрбонлар келтирган, минглаб юртдошларимизнинг ёстигини қуриган, иккинчи жаҳон уруши Усом аканинг қўлидаги китобини қуролга айлантиришга мажбур этди. Уруш якунига санокли ойлар қолганда қаттиқ жароҳатланди...

Урушдан қайтган Усом ака яна ўзи севган касбида ишлашни давом эттириб, 19-урта мактабга биринчи бори ишга келган бўлса, худди шу маскандан нафақага чиқди. Ўзининг бутун умри давомида ёш авлодни тарбиялаб, илму фан, ҳунарга ургатиб, мустақил ҳаётга тайёрлаб келди.

Меҳрибон устознинг уғитларини, берган сабоқларини, панд-насиҳатларини

Матёқуб Қўшжонов, Суворон Мели
АБДУЛЛА ОРИПОВШЕЪРИЙ
КАРВОН

Элимизнинг ардоқли шоири — Абдулла Орипов ижоди қирқ йилдан ошибдики, нозик қалблар ҳайрати, зукко танқидчилар сўзига сабаб бўлиб келмоқда. Яқинда “Маънавият” нашриётида Матёқуб Қўшжонов ва Суворон Мелининг “Абдулла Орипов” китоби чоп этилди. Таниқли мунаққидлар ушбу китобда Абдулла Орипов ҳақида янги сўз айтишга журъат этганлар.

“Чорак асрим, бир карвон бизга ҳамроҳ. Биз ҳам унга ҳамроҳмиз. У узининг гоҳ шод, гоҳ ҳазин, гоҳ мағрур, гоҳ шикаста кунгирогини чалиб бораётир. Бу шеърий карвоннинг исми шарифи — Абдулла Орипов”.

Қурганлар, XX аср ўзбек шеъриятида “Абдулла Орипов даври”нинг бошланиши ҳақида ҳали ҳамон жушиб эслашади. Бугун ҳақиқий маънода унинг шеърлари кириб бормаган хонадон юртимизда қолмаган ҳисоб. Атак-чечак қилиб ўқиш-ёзишни энди урганган етти ёшли бола-кайдан тортиб, теран бир салобатга эришган етмиш ёшли кишигача Абдулла Ориповни билди, танийди. Унинг шеърларида қадрлон бир яқинлик курадилар.

М. Қўшжонов бу яқинлик сирини шоир дунёга келган, устан оила, муҳит билан боғлиқликда курсатиб беришга интилса, С. Мели Абдулла Орипов ижоди намуналари таҳлили орқали курсатиб беришни мақсад қилади.

Китоб булимлари номланишига эътибор берайлик: “Ориф бобо ҳузурда”, “Истеъдоднинг тугилиши”, “Узимники эрур шу созим”, “Озор нидосининг изҳори”, “Меҳр билан азиздир инсон”, “Вафо талқини”, “Муҳаббат ва улим”, “Олий бахтим шеърийат”, “Шекспирнинг рухлоши ёки Кунгил — сунгги бекат”, “Чигатойда тугилган тўртлик”, “Тилла балиқча фожиаси”, “Юксак фазоларда учрашув ёки зукко мезбон”, “Лирик фожелик”, “Найнинг ноласи — кимнинг ноласи”, “Соҳибқирон” драмаси...”

Абдулла Орипов ижоди, олайлик, биргина “Тилла балиқча” шеъри ҳамон турлича талқинга, баҳс-мунозарара сабаб бўлиб келаётир.

Ёки “Чигатойда тугилган тўртлик”, “Ўзбекистон”, “Йиллар армони”, “Мен нечун севаман Ўзбекистонни”, “Ишонч куприклари”... ни олинг. Абдулла Ориповга хос оҳанг, Абдулла Ориповга хос тизим билан терилган бу дурдоналар — “шеърий карвон кунгироқлари” ҳали-ҳамон ҳайратлар кузгатиб жирингламоқда.

Узни излаган, сўзни севган, келажакни кузлаганларга мулжалланган бу китоб Абдулла Орипов ҳақидаги биринчи ва охиригиси ҳам эмас!

Хусан НИШОНОВ

ЯНГИ ДАРСЛИКЛАР БИЛАН ТАНИШИНГ!

2000-2001 ўқув йилида 1—11-синфларда (таълим етти тилда) фойдаланиш учун шу йилнинг февраль-март ойларида нашрдан чиққан янги дарсликлар ҳақида “Маърифат” газетасининг 25-сониди (29.03.2000) эълон берган эдик. Бугунги кунга келиб “Ўқитувчи” нашриётининг ўзида илгари эълон қилинган дарсликларга қўшимча равишда янги дарсликлар нашр этилди.

Мактаб ўқувчиларини ушбу рўйхатда қайд этилган дарсликлар билан тўлиқ таъминлаш педагогик жамоаларнинг ташкилотчилиги, маъсулиятчилиги, ташаббускорлигига боғлиқ. Айниқса, ўқувчилар, ота-оналар орасида тарғибот ишларини олиб бориш, янги нашр этилган дарсликлар, ўқув адабиётларини ҳозирданок сотиб олишни уюштириш, бунинг учун мактаб кутубхоналари қошида кўча дўконлар ташкил қилиш лозим.

Янги дарсликлар билан мактаб кутубхона захирасини бойитишга маҳалла, ҳомий ташкилотлар, ота-оналар маблағлари ҳамда педагогик жамоаларнинг тadbirkorлиги асосида излаб топилган маблағларни ўринли жалб этиш муҳим аҳамият касб этади.

Қуйида 2000-2001 ўқув йили нашр режасига киритилган ва 2000 йил апрель ойи мобайнида чоп этилган дарсликлар рўйхати ҳамда “Ўқитувчи” нашриётида шу кунда мавжуд дарсликлар рўйхатини эътиборингизга ҳавола этаймиз.

Соғлом авлод йилида мактаб ўқувчиларига миллий ғоя ва миллий истиқлол мафкураси талаблари даражасида таълим беришнинг асосий воситаси бўлиши дарсликлар, ўқув қўлланмаларини ўз вақтида сотиб олишга шошилиниг.

ХТВнинг дарсликлар ва мактаб ҳужжатлари бўлими

“ЎҚИТУВЧИ” НАШРИЁТИДА 2000-2001 ЎҚУВ ЙИЛИДА ЧОП ЭТИЛГАН 2—11-СИНФ ДАРСЛИКЛАРИ РЎЙХАТИ

(2000 йилнинг 25 апрель ҳолатига)

5-синф учун

1. Н.Каримов

Адабиёт

7-синф учун

1. Ҳ.Неъматов

Она тили

2. Д.Шодиев

Физика

3. П.Фулумов

Туркистон табиий географияси

8-синф учун

1. Н.Ғайбуллаев

Геометрия

“Ўқитувчи” нашриёти омборхонасида мавжуд мактаб дарсликлари ва ўқув қўлланмалари рўйхати

Буюр.№	Муаллифи	Номи	Чак. нархи	Наш. нархи
477	Н.Бикбаева	Математика даф №1, 2 с (лот.)	20	15
478	Н.Бикбаева	Математика даф №2, 2 с (лот.)	20	15
2044	Р.Толипова	Рус.язык, 2-синф (лот.)	244	183
2035	Н.Бикбаева	Математика, 2-синф (лот.)	362	272
2039	К.Қосимова	Она тили, 2-синф (лот.)	192	144
2891	Х.Эгамов	Ўзингиз қуринг ва ясанг, 2-синф (лот.)	27	20
479	М.Фулумов	Ҳуснихат, 3-синф (лот.)	20	15
498	А.Григорьянц	Табиатшунослик, 3-синф (лот.)	264	198
2036	М.Умарова	Ўқиш китоби, 3-синф (лот.)	371	278
2040	Н.Бикбаева	Математика, 3-синф (лот.)	440	330
26	А.Григорьянц	Қўндалик қўзатиш дафтари, 4-синф (лот.)	110	83
11	Т.Қурбонов	Одобнома, 4-синф (лот.)	184	138
2041	Н.Бикбаева	Математика, 4-синф (лот.)	369	277
37	Ж.Иқромов	Математика, 5-синф (лот.)	364	273
2	Т.Пошшаҳўжаева	Меҳнат таълими, 5-синф (лот.)	24	18
2034	М.Худойберганова	Инглиз тили, 5-синф (лот.)	403	302
249	Н.Шахмаев	Физика, 6-синф (лот.)	241	181
197	Ж.Иқромов	Математика, 6-синф (лот.)	437	328
2046	А.Саъдуллаев	Ўзбекистон тарихи, 6-синф (лот.)	263	197

2048	Қ.Йўлдошев	Адабиёт, 6-синф (лот.)	397	298
22	Р.Толипова	Рус тили, 6-синф (лот.)	320	240
215	Ў.Пратов	Ботаника, 6-синф (лот.)	282	212
2047	А.Фулумов	Она тили, 6-синф (лот.)	233	175
246	А.Абдулқосимов	География, 6-синф (лот.)	309	232
74	С.Булатов	Ганчкорлик, 5-синф (лот.)	16	12
2917	Перышкин	Физика, 7-синф (кирил.)	51	38
35	Ш.Алимов	Алгебра, 7-синф (кирил.)	74	56
2052	А.Муҳаммаджонов	Ўзбекистон тарихи, 7-синф (лот.)	455	341
41	Ёқубов	Русский язык, 7-синф (кирил.)	78	59
2877	Д.Шодиев	Физика, 7-синф (кирил.)	61	46
2065	Қ.Неъматов	Она тили, 7-синф (лот.)	180	135
2066	Қ.Йўлдошев	Адабиёт, 7-синф (лот.)	527	395
24	Д.Шодиев	Физика, 7-синф (лот.)	307	230
2	П.Фулумов	Туркистон табиий географияси, 7-синф (лот.)	335	251
13	С.Булатов	Ганчкорлик, 7-синф (кирил.)	16	12
8	Н.Ғайбуллаев	Геометрия, 8-синф (кирил.)	288	216
42	Ж.Жалолов	Инглиз тили, 9-синф (кирил.)	105	79
208	Ж.Раҳимов	Ўзбекистон тарихи, 9-синф (кирил.)	370	278
59	А.Каримова	Русский язык, 9-синф (кирил.)	73	55
2985	С.Тешабоев	Анорганик кимё, 9-синф (кирил.)	377	283
327	Б.Тўхлиев	Ўзбек адабиёти, 9-синф (кирил.)	407	305
2863	О.Азизов	Русский язык, 10-синф (кирил.)	69	52
2923	Н.Шахмаев	Физика, 11-синф (кирил.)	124	93
2004	Раҳимов	Ҳайвонот оламига беш саёҳат (лот.)		900
2990	Ҳасанов	Эртақлар оламига саёҳат (лот.)		397
2981	Тюриков	100 саволга 100 жавоб (кирил.)		166
2982	Тюриков	100 вопросов и ответов (рус.)		200
30	Негневская	Учебник английского языка, 1 класс		125
2011	Сариқов	Иқтисодиёт ва бизнес асослари		210
199	Йўлдошев	Иқтисодий билим асослари (кирил.)		353

Ҳазрат Навоийнинг “Мажолис ун-нафоис”и, Бобур Мирзонинг “Бобурнома”си ёки русларнинг Белинский, Толстойнинг танқидий мақола, битикларини олинг, булар гарчи илмийликка яқин, илмий, соф бадиий асар деган истилоҳга тўла мос эмасалар-да, завқу шавқ билан ўқиладики, ҳеч қайси ба-

диий асардан кам эмас. Бунинг сабаби, улар чуқур эҳтирос, юксак пардалардаги пафос билан ёзилгандир.

Моҳир ёзувчи, драматург ва публицист Абдуқаҳҳор Иброҳимовнинг “Бизким, ўзбеклар...” китоби шундай пафос билан ёзилган. Бу эҳтирос, бу кайфият саҳифадан саҳифага ўтган сайин ўқувчи шуурига ҳам кўчиб ўтаверади. Бунда ижодкор маҳорати билан бирга танланган мавзу, мақсад ҳам катта аҳамиятга эга.

“Охират — у дунёдаги жаннатларни Оллоҳ таоло яратиб қўйган бўлса, бу ёруғ жаҳондаги — ҳаёти дунёдаги жаннатларни Унинг азму иродаси, марҳамати ила Унинг бадалари ўз ақлу заковати ва меҳнати билан яратгандирлар. Бизким, ўзбеклар бу дунёда яратган жаннат бу Ўзбекистонимиздир. Ўзбекистонни мўъжизалар диёри, жаннатдек мамлакат дейдилар. Бу Ватан осмондан таппатийёр ҳолда ўзича ерга тушиб қолгани йўқ. У тинимсиз ва фидоко-

рона меҳнат билан, халқимиз даҳоси билан бунёд этилган”.

Келтирган парчамиздан англашиладики, ёзувчи жаннат юртимиз — Ўзбекистон, ўзбеклар ҳақида, уларнинг келиб чиқиши, тарихи, маданияти, бутуни ҳақида ҳикоя қилади, келажакни юзасидан қайғуради.

Миллий ифтихор туйғуси тарбиясига хизмат қилувчи мақкур беш фаслдан иборат китобда Ватанимиз тарихига, тарихий маълумотларга илмий нуқтаи назар билан бирга ёзувчи, илгор зиёли кўзи билан қараб ёндошилгани тўғрисида асар анча ўқишли чиққан. Ёзувчи Сўз қудратини нозик ҳис қилади. Фахрия ва эътирофларни “Бизким, ўзбеклар...” жумласи билан бошлайдики, бу Темур бобомизнинг машҳур лутфларини эслади: “Бизким, мулки Турон...”.

Китобда барча учун қизиқарли ва зарур бўлган қўлаб маълумотлар берилган. Шулардан бири: “Алишер Навоий 26 минг ўттиз бешта, Александр Пушкин 21 минг

193 та, Улям Шекспир 20 мингдан ортиқ, Мигель де Сервантес 18 мингдан ортиқ, Абдурахмон Жомий 17 минг 600 та, Абдулла Тўқай 14 мингдан ортиқ сўзни ўз бадиий ва илмий асарларида ишлатганлар...”

... Чиндан-да, бизким, ўзбекларнинг тафаккур уммони буюқдир, сўзимизда, сўзларимизда шу уммоннинг томчилари ифодаланади, уммонимиз бе-мисл бўлгани учун ҳам сўзларимиз кўп, буни Навоий бобомиз ҳам исботлаб ўтганлар, шу боис биз миннатдор авлод вакили сифатида ул мухтарам зотни тилга олиб ўтдик”.

Айни бутунги кунимизда айниқса зарур бўлган “Бизким, ўзбеклар...” Миллий давлатчилигимиз асослари ҳақида мулоҳазалар” китоби “Шарқ” нашриёт-матбаа концернида 10 минг нусхада чоп этилди. Муҳаррир: Б.Эшпўлатов.

Хусан МАҲМАРАЙИМ
Ўғли

БИРЛАШГАН МИЛЛАТЛАР ТАШКИЛОТИ ФАОЛИЯТИДА ТАЪЛИМГА ДОИР МУҲИМ САНАЛАР

1948 йил, декабрь. БМТ Бош Ассамблеяси "Инсон ҳуқуқлари умумжаҳон декларацияси"ни қабул қилди. Унда — Таълим барча инсонларнинг асосий ҳуқуқи, дея эътироф этилди.

1959 йил, ноябрь. БМТ Бош Ассамблеясининг "Бола ҳуқуқлари тўғрисида Декларация"си қабул қилинди. Таълим олиш ҳар бир боланинг ҳуқуқи сифатида эътироф этилди.

1960-1966 йиллар. ЮНЕСКО (БМТнинг таълим, фан ва маданият йўналишлари бўйича иш олиб борувчи тармоғи) томонидан болаларнинг бепул ва умумий бошланғич таълим олишларини таъминлаш юзасидан 4 та йирик ҳудудий конференция ўтказилди: Карачида (1960 й.), Аддис-Абебада (1961 й.), Сантьягода (1962 й.) ва Триполида (1966 й.).

1969 йил, январь. Кишиларнинг ирқий ҳамда ижтимоий келиб чиқишидан қатъи назар, таълим олиш ҳуқуқларини кафолатловчи "Ирқий камситишнинг ҳар қандай шаклларида чек қўйиш тўғрисида Халқаро Конвенция" кучга кирди.

1976 йил, январь. Барча учун баробар таълим олиш ҳуқуқини кафолатловчи "Иқтисодий, ижтимоий ва маданий ҳуқуқлар тўғрисидаги Халқаро Пакт" кучга кирди.

1979 йил, январь. Бола ҳуқуқлари Декларацияси тамойилларини мустаҳкамлаш ҳамда болаларнинг муҳим эҳтиёжларини қондиришга алоҳида эътибор қаратиш мақсадида Халқаро болалар йили эълон қилинди.

1980 йил. ЮНЕСКО томонидан 1960-1966 йилларда ўтказилган йирик ҳудудий конференцияларда ўртага қўйилган мақсад — 1980 йилгача умумий бошланғич таълим олинишига тўла эришиш вазифаси ууддалади. Латин Америкаси ва Осиёда икки баробар ва Африкада уч ҳисса юқори натижалар қайд этилган бўлса-да, 6 ёшдан 11 ёшгача бўлган болалар ривожланиётган мамлакатларда 30 фоизгача, ривожланган давлатларда 8 фоизгача мактабларга жалб этилмай қолди.

1981 йил, сентябрь. Хотин-қизларнинг таълим олиш ва бошқа муносабатларда ҳуқуқлари поймол этилишига чек қўйишга ундовчи "Хотин-қизлар билан муносабатда уларни камситишнинг ҳар қандай шаклларида барҳам бериш ҳақида Конвенция" кучга кирди.

1982 йил. Қарзлар билан боғлиқ танглик (кризис) бошланди. Бир қанча давлатлар қарзларини тўлаб боришни вақтинча тўхтатишини эълон қилгач, савдо-сотиқ банклари ривожланаётган давлатларга заёмларини чиқаришдан воз кечди. Халқаро валюта фонди ва Халқаро банк бу давлатларда муомалада бўлган маблағларини қайта тақсимлаш билан молиявий тузатишларни талаб қила бошлади. Асосий "зарба" давлат хизмати секторига, жумладан, таълим тизимига таъсир этди.

ЮНИСЕФнинг «Таълим» — йиллик ахборот журналидан олинди.

(Давоми бор.)

Эрталаб улар "Ньюком" қаҳвахонасидан чиқишди, бу ерда мистер Дедалуснинг қули қалтираб, чашкаси ликопчагача урилиб, қаттиқ жаранглаб кетди. Стивен стулни қимирлатиб, йўталиб, бу хижолатли аҳволни — кечаги ичкиликбозликнинг шармандали оқибатини билдирмасликка уринди. Хурланишларнинг эса кети қуринмасди: мистер Дедалус узица меҳр қурғизмоқчи бўлган бозордаги савдогарлар уни масҳаралаб кулишар, буфетчи хотинлар илжайишиб майна қилишар, отасининг дуслари бири қуйиб, бири олиб кўпиртириб макташарди. Улар Стивенга сен худди қуйиб қуйгандай бобонга ухшайсан дейишди, мистер Дедалус маъқуллади, ухшашга ухшайдию, фақат Стивен ундай чиройли эмас, деди. Улар узок тортишувдан сўнг мистер Дедалусни нутқидан қорқлик эканини билса бўлади, деган ҳулосага келишди ва уни Ли дарёси Лиффи' дарёсидан чиройли эканини тан олишга мажбур қилишди. Уларнинг биттаси Стивеннинг лотинчадан билимини синаб қурмоқчи бўлиб, "Дилектус"дан бир неча иборани таржима қил-чи, деб туриб олди ва қани айт-чи: "Tempora mutantur nos et mutamur in illis" тўғрими ёки "Tempora mutantur et nos mutamur in illis"ми, деб сўради. Мистер Дедалус Жонни Кэшмен деб қақирган тийрак эзма қария ундан қаерда қизлар чиройли — Дублиндами ё Коркдами, деб сўрайвериб безорини чиқарди.

— Хой, у сен уйлаганларданмас, — деди мистер Дедалус. — Тиргалавермасанг-чи унга. У жиддий, ақлли бола, у ҳеч қачон бундай бўлмагур нарсаларга бошини қотирмайди.

— Ҳа-а, ундай бўлса, демек, у отасининг угли эмас экан-да, — деди эзма қария.

— Бунисини бироқ мен билмадим, — деди мистер Дедалус ишшайиб.

— Сенинг отанг, — деди эзма қария Стивенга, — ёшлигида Коркдаги қизларни қийратарди. Сен бунди билмасмидинг?

Стивен бошини солди, майхонанинг кафел ётқизилган ерига термилди.

— Бошини қотирмасанг-чи, — деди мистер Дедалус. — Қуй уни, уз ҳолига.

— Нега бошини қотиртирарканман? Бобоси тенги одам бўлсам. Ҳақиқатан ҳам мен бобо бўлман сенга, тўғрими, — деди қария Стивенга. — Сен шуни биласанми?

— Йўқ, — деди Стивен.

— Наҳотки, — деди эзма қария. — Сандз Уэллдеда иккита тойчоғим-неварам бор. Хуш? Сенингча, менинг ёшим нечада? Мен сенинг бобонгни яхши эслайман, қизил камзул кийиб, тулки овлашга чиқарди. У пайтлари сен ҳали дунёга келмаган эдинг. Унинг дунёга келиши бировнинг хаёлида ҳам йўқ эди, — деди мистер Дедалус.

— Булмасам-чи! — маъқуллади эзма қария. — Биласанми, мен ҳатто сенинг бобонгнинг отасини, Жон Стивен Дедалусниям танирдим. Ашаддий дуэлчи эди-да, узиям! Хуш? Хотира қалай? Қойилмисан? А?

— Айтганларингга қараганда уч йўқ, турт авлодни биларкансан, — деди суҳбатдошлардан бири. — Ҳадемай, Жонни Кэшмен, юзни ураркан-да.

— Мен сизларга ёшимни айттайми, — деди эзма қария. — Мен роппа-роса йигирма еттидаман.

— Турри, Жонни, — деди мистер Дедалус. — Узингни тетик ҳис этаётган бўлсанг, демек, ҳали ёшсан-да. Қани, олдиқим, аввал шу тагида қолганини тинчтайлик, кейин бошқасини очамиз. Хой бола! Тим, Том, исминг нимаиди сенинг, шунақасидан яна бир шиша келтир. Назаримда, масалан, мен ун саккиз ёшдан, менга шундай туюлади, мана шу углим эса мендан икки қарра ёш, хуш, шундай бўлгандан сўнг у қандай қилиб менинг олимга туша оларди!

— Ҳарқалай, от урнини той босар, деб бежиз айтишмаган, сенинг урнингга муносиб улинг, — деди ҳалигина гапга қушилган киши.

— Гап бунда эмас, жин урсин! — қичқирди мистер Дедалус. — Мендай қушқай айтолмайди у, авжияним мен жуда юқори пардага олиб чиқиб қўяман, овда эса менинг олдимга тушишга йўл бўлсин унга, ахир, мен билан тулки тутишга ҳар кимнинг ҳам юраги бетлайвермайди, эҳе, уттиз йил бурун керрилик болалар билан овлардик-да тулкини! Улар овнинг маънисига боришарди, маънисига!

— Бироқ у сени мана бу билан енгади, мана бу билан, — деди эзма қария бошини бармоғи билан нуқиб ва бир кутаришда қалаҳини бушатди.

— Уям отасидай тартиб-интизомли инсон бўлади, деб умид қиламиз, бундан бошқа нима ҳам дердик, — жавоб қилди мистер Дедалус.

— Бундан ортиқ тилак буладими, ахир, — деди эзма қария.

— Худога шукр қилсак арзийди, Жон-

ни, — деди мистер Дедалус, — ҳарқалай шунча йил умр берди, бироқ бировга озор етказган жойимиз йўқ.

— Аксинча, қанча яхши ишларга бош қушлик, Саймон, — гурурланиб қушиб қуйди эзма қария. — Узингга шукр, яратган эгам, умримизга умр қушганингга, ёмонликни раво қурмаганингга қуллуқ.

Стивен учта қалаҳнинг баравар кутарилганини кўрди, отаси ва унинг икки кекса ошнаси узларининг ёшлиги учун ичишди. Тақдирми ё феъл-атворми, ишқилиб, аллақандай жарлик Стивенни улардан ажратиб турарди. Стивеннинг уй-ҳаёллари уларникидан қура аламлироқ ва тийракроқ туюларди: унинг совуқ ақли уларнинг тортишувлари, севинч ва андуҳларини, навиҳол ер устидаги тафтиз ойдай ёритиб турарди. У вужудида бир пайтлар отаси ва унинг ошналари ҳис этган ҳаёт ва ёшлик шавқини ҳис этмасди. Дустона гурунлар қувончи, эркак кишига ҳос метиндай соғлиқ ва фарзандлик туйғуси унга бегона эди. Унинг қалбида бирор-бир илнж қилт этмас, совуқ, кескин ва меҳрдан холи, шунчаки табиий майлдан бошқа ҳеч вақо йўқ эди. Унинг болалиги барҳам топган ёки гойиб бўлган, у билан бирга олдий қувончларга мойил кунгли ҳам ҳамма нарсдан безган ва у ҳаётда, мисоли осмондаги сарсари суник ой тардишдай, саргардон кезарди.

Толмадингми қукда, ой? Рангинг

синик, бенаво.

Фалак тоқидан ерга қарайсан

гамгин, маъюс.

Сайр этасан, танҳо...

У ичида Шеллининг сатрларини такрорлади. Инсонга ҳос норасоликни одам боласига насиб этмайдиган олиймаҳом қудратга қарши қуйгани уни ҳушига келтирди ва у узининг шахсий, иложсиз ва ожиз ғам-андуҳларини унутди.

Стивеннинг онаси, укаси ва амакивачча-

Жеймс Жойс

МУСАВВИРНИНГ ЁШЛИКДАГИ ШАМОЙИЛИ

Роман

ларидан бири кимсасиз Фостер-плейснинг бурчагида кутиб турадиган бўлишди, Стивен эса отаси билан зиналардан кутарилиб, соқчи-шотланд юриб турган устунлар ёқалаб кетишди. Улар ҳайхотдай залга киришиб, кассанинг дарчаси олдида келишганда Стивен чунтагидан Ирландия банки директори номига ёзилган, биттаси уттиз, иккинчиси уч фунгли узининг чекларини чиқарди. Кассир чекларга бериладиган суммани, унинг стипендиясини ва эзма ишига мукофотни — ҳаммасини қушиб, муомалада пул ўрнида юрадиган банкнотлар ва жарангланган танга пул билан қаққон санаб узатди. Стивен ясама хотиржамлик билан уларни олиб алоҳида-алоҳида чунтагига тиқиштирди ва отаси билан гаплашаётган, уни қутлаб, порлоқ келажак тиламоқчи бўлаётган очикқунгил кассирга энли тусиқ устидан итоаткорона қўл қўзди. Уларнинг овози Стивеннинг жинини қўзғитди ва у бетоқат бўлиб, типирчилай бошлади. Бироқ кассир, бошқаларни куттириб қуйиб, замон узғариб бораётганини, ҳозир энг муҳими, агар чунтак кутарса, албатта, фарзандга яхши билим бериш эканини жаврай кетди. Мистер Дедалус кетишга шошилмасди, у кассадан имиллаб узоклашаркан бир атрофга аланглар, бир шипга қарар, тоқатсизланаётган Стивенга ҳозир улар эски Ирланд парламентининг биносидан туришганини, жамоа палатаси шу ерда бўлганини уқтирарди.

— Ажаб замонлар эди-да! — деди мистер Дедалус оғзидан бол томиб, — у замонларнинг одамлари бошқача эди — Хили-Хадчинсон, Флуд, Генри Граттен, Чарльз Кендл Буш! — Энди-чи, энди, зодагонман деб утиришибди бари тимирскиланиб! Ана сенга ирланд халқининг дохийлари! Биласанми Стивен, бу бойваччаларни ҳатто қабристондаям ҳақиқий ирландлар билан ёнма-ён ётишини тасаввурга сиғдириб бўлмайди. Эҳ, жигарим Стивен, бу нима, бу бир қушқайда айтилади-ку: "Саратонда қуклам ҳавоси", деб, шунинг узгинаси.

Банк теваарагида кузнинг изгиринли шамоли эсарди. Улар лой йулакнинг четида туришар, уччаласининг ҳам юзлари совуқдан қукариб кетган, қушлари ёшланарди. Стивен онасининг энгил кийинганини кўрди ва бир неча кун олдин Бернардо магазини витринасида йигирма гиния турадиган елкага ташлаб юриладиган аёллар камзулини қурганини эслади.

— Хуш, пулниям олдик, — деди мистер Дедалус.

— Энди бирор жойга кириб овқатлансак яхши буларди, — деди Стивен. — Қаерга борамиз.

— Овқатланамизми? — деди мистер Дедалус. — Маъқул, ҳарқалай, бу ёмон фикр эмас. — Арзонроқ жойга кирақолайлик, — деди миссис Дедалус.

— Камбағалбоп жойга-я?

— Ҳа, бирор олдийроқ жойга.

— Кетдик, — деди Стивен тоқатсизланиб. — Қимматми, арзонми — нима энди. Стивен уларнинг олдида тушиб, майда нотекис қадам ташлаб борар ва узица жилмаярди. Улар Стивендан орқада қолиб кетмасликка ҳаракат қилишиб қадамларини тезлатишди ва унинг қичаб юраётганига қулимсирашди.

— Ҳовлиқмасанг-чи, — деди отаси. — Ёв қувайтими, кап-катта йигитга ярашмайди бундай шошқалоқлик. Улоқдан қуруқ қолаймизми, бунча югуриб!

Улар булар-булмас кунгилхушликларга пул сарфлаб юриб куннинг қандай утганини сезишмади, Стивеннинг қўлидаги мукофот пули ҳаш-паш дегунча тугаб битди. Шаҳардан уйга турли-туман ширинликлар, конфету қуритилган мева-чевалар солинган катта қўтиларни кутариб келишди. Ҳар кунни Стивен бутун оила учун тайёрланган таомлар рўйхатини тузар, кечқурунлари улар уч ёки турт киши бўлиб, "Инго-мара" ё "Лионлик нозанин"ни томоша қилиш учун театрга отланишарди. У калта камзулининг чунтагига ҳамроҳлари учун вена шоколадидан солиб олар, шимининг чунтагиде эса бир сиқим қумуш ва мис тангалар шикирлаб юрарди. У ҳаммага совға харид қилар, узининг хонасини қайта бошдан безашга киришиб кетар, аллақандай лойиҳалар устида бош қотирар, жавондаги китобларнинг жойини алмаштира, нарх-наволар ёзилган маълумотномаларни урганар, оиланинг ҳар бир аъзоси зиммасига аниқ вазифа юкланадиган янгича қатъий тартиб урнатмоқчи буларди. Узица оиладаги ҳар бир кишига зарур пайтда қарз берадиган ёрдам кассаси ташкил қилиб ва тушадиган фойдаларнинг ҳисоб-китобини қилишдан беҳад завқланиб, қарз улаша бошлади. Бу машғулотлар жонига теккач, у оёғига қоньки тангиб олиб, шаҳар бўйлаб сангиди. Охир-оқибат барча эрмакларидан безди. Қирмизи сир бўёқ тунаку қўтида қотганча қолиб кетди, деворга қопланган тахта бўялмади, чала-чулла урилган сувоқ эса қучиб туша бошлади.

Бу орала оила турмуши аста-секин уз маромига тушиб кетди. Онаси энди уни исрофгарчиликка йўл қўйгани учун қойимасди. Узи ҳам бурунги, мактабда пайтидаги ҳаёт йўсинига қайтиб, жорий этган янгича тартиблари эса бошлаган жойида қолиб кетди. Қарз берадиган кассаси жуда катта камомад билан ёпилди. Узи учун тузган янгича яшаш тартиб-қоида эса амалга ошмади.

Булар барчаси бориб турган беҳуда ҳаракатлар эди! У теваарагидаги ҳаётнинг бутана оқимида қарши тартиб ва файзу тароватни узиди мужассам этган бир мустаҳкам тугон тикламоқчи ва ахлоқ қоидалари ҳамда фойдалли машғулотлар кумагида янгича оилавий муносабатларни жорий этиб, узини безовта қилган вужуддаги қучли тўғённи босмоқчи бўлди. Барча уринишлари бекор кетди. Бутана оқим ҳам ичкаридан, ҳам ташқаридан тўғонни бузиб, бостириб кирди: бу икки оқим вайрон бўлган тугон устида шиддат билан тўқнашиб, унинг умид ва режаларини гарқ қилди.

Энди узининг ночорлигига унинг ақли етиб турарди. Туғишганларининг яқинига ҳам олдингидай бемалол ёндашиб боролмайдиган бўлиб қолди, узини хижолатга солиб қўйган булар-булмас ишларини, орттирган беҳуда ташвишларини ёдидан чиқаролмас, бу қилгиларни уни онаси, укаси ва сингилларига бегонасирашиб қўйган эди. Узининг улар билан қондошлигини ҳис этмас, назарида аллақандай сир уларни боғлаб тургандай, гуё у бу оилга асранди фарзанд, укаси, сингиллари эса у билан шунчаки бир қуракдан, сўт эмишгану аслида бегоналардай эди.

(Давоми бор.)

Изоҳлар:

1. Ли — Коркдан оқиб ўтадиган дарё.

Лиффи — Дублиндан оқиб ўтадиган дарё.

2. "Дилектус" — латинча ҳикматли сўзлар тўплами.

3. "Вақт ўзгаради ва биз ҳам у билан бирга ўзгариб борамиз" (лотинча). Биринчиси тўғри.

4. Керри графлиги Ирландиянинг жануби-ғарбида жойлашган. Питер Финли Даниинг "Мистер Дули тинчлик пайтда ва урушда" (1898) номи романи орқали керрилик болакай машҳур бўлиб кетган. Романда енгилмак машаққатларнинг образи берилган.

5. Перси Биши Шеллининг "Ойга" (1820) шеъридан парча.

6. "Иттифоқ" тўғрисидаги ҳужжат (1801) орқали Ирландиянинг озод парламенти йўқ қилинган, парламент биноси эса 1802 йили Ирландия банкига сотилган эди.

7. Ирландия мустақиллиги учун курашган, эркин савдо ва сиёсий ислохотларни талаб қилиб чиққан таниқли ирланд давлат арбоблари, иқтисодчи ва ҳуқуқшунослари.

(Давоми. Боши газетамизнинг ўтган сонларида.)

АҚШ президенти Билл Клинтоннинг Россияга ташрифи 3-5 июнга режалаштирилаяпти, деб маълум қилди Россия ташқи ишлар вазири Игорь Иванов.

* * *

Хабаровскдаги 5-сонли канализацион насос станциясидаги авария оқибатида Амур дарёсига 150 тоннадан зиёд ахлат тушган. "Ташланган чиқиндилар нафақат экологик, балки эпидемик хавф туғдирди", - деди Хабаровск бош санитар врачлари Р. Либерова.

* * *

ЕР ЮЗИДА

АҚШ давлат котиби М.Олбрайт давлат департаментида ҳужжатлар билан ишлашда хавфсизлик кучайтирилишини эълон қилди. Бунга яқинда ўта махфий информация сақланган компьютернинг йўқолганлиги сабаб бўлди.

* * *

Душанба куни кечқурун Вашингтондаги ҳайвонот боғи ҳудудида рўй берган отишмалар оқибатида 6 бола ярадор бўлган. Бошидан жароҳат олган 12 ёшли ўсмир дунёдан кўз юмди. Бунга ўспиринлардан ташкил топган иккала гуруҳ орасидаги келишмовчилик сабаб бўлган.

* * *

Гуйган (Жанубий Хитой) шахрининг хокими муовини Ли Чэнлун жуда катта миқдорда пора олганликда айбланиб, олий жазога ҳукм қилинди.

* * *

Россияда 1,5 миллионга яқин аёллар соғлиқ учун хавфли бўлган ша-роитларда меҳнат қилишади. Ҳар йили икки мингдан зиёд аёл касб касаллигига дучор бўлмоқда.

ТАЛАБАЛАР ҲУКУМАТ ЭЪТИБОРИДА

Хитой Халқ Республикаси Маориф вазирлигининг маълумот беришича, 1999 йил 1 сентябрдан бошлаб Хитойда ўқиётган чет эллик талабаларнинг стипендиялари оширилган. Тўлиқ ўқув режаси бўйича ўқиётган талабалар стипендияси бир ойга 550 дан то 800 юангача, магистратура босқичи талабалари учун бир ойга 650 дан то 1100 юангача, докторлик илмий даражадаги талабалар учун бир ойга 750 дан то 1400 юангача кўтарилган.

1950 йилдан то 1998 йилгача бўлган давр оралиғида Хитой дунёнинг 160 дан ортиқ давлатларидан 310 мингга яқин талабаларни ўқишга қабул қилган. Улардан тахминан 300 мингга яқини охириги 20 йил — Хитой тараққиётининг авж палласида турли йўналишлар бўйича таълим олганлар.

50 йил давомида 150 дан ортиқ давлатлардан келган 77 мингдан зиёд хорижлик талабалар Хитой ҳукумат стипендиясини олишга муваффақ бўлганлар.

Хитой тили, фан ва техниканинг турли тармоқлари бўйича таҳсил олган талабалар Хитой ва бошқа давлатлар ўртасидаги маданий алмашув ва ҳамкорликнинг ривожига муҳим аҳамият касб этмоқдалар.

Хитой ҳукумати хорижлик стипендия соҳиблари учун бепул ўқиш, бепул турар жой билан таъминлаш ва бепул тиббий ёр-

дам олиш каби имтиёзлар яратиб қўйган. Маълумотларга кўра, 1990 йилдан бери хорижлик талабалар стипендияси 4 марта оширилган.

Шу ўринда Хитой ва Ўзбекистон ўртасидаги таълим соҳасида эришилган бир қатор ютуқларни айтиб ўтиш жоиздир. Ўзбекистон Давлат жаҳон тиллари университетида ўтган йили ташкил топган халқаро журналистика факультетидаги Хитой тили марказининг очилишида Хитой Халқ Республикасининг Ўзбекистондаги элчихонаси жонбозлиги таъсирчан лойиқдир. Янги факультетда илк бор очилган ушбу марказ университетдаги иккинчи хитой тили маркази бўлишига қарамай (биринчиси таржимонлик факультетида), турли адабиётлар ва техник жиҳозлар билан таъминланган. Бу марказнинг очилишида халқаро журналистика факультетининг хитой тили катта ўқитувчиси, хитойлик мутахассис, профессор Лин Ке алоҳида фоалият кўрсатмоқда.

Талабалар ушбу марказда Хитой телевидениесининг 10 дан ортиқ каналларини тўғридан-тўғри кўриш имкониятига эга. Шундай қўлай имкониятларга эга бўлган бўлажак халқаро журналистлардан етук мутахассислар етишиб чиқади, деган умид-дамиз.

Аслзода номини кўтариб ва ўзини шу номга муносиб тутиб юриш ўта масъулиятлидир. Биров бу номни оқлайди, биров йўқ. Масалан, аждодларидан князь, герцог, граф, баронесса каби унвонларни мерос қилиб олган айрим Олмония фуқаролари ҳозирда оддий хизматкор, қишлоқ театридаги эпизодик артист бўлиб ишлашади ёки умуман «оддий» одамлар билан меҳнат биржасига навбатда туришади. Ҳа, вақтнинг оқилона оқими уларнинг аждодлар номи билан кун кўришларига йўл қўймайди.

Граф Карл-Эдуард фон Бисмарк булардан мустасно. Қаттиққўл канцлер — Бисмаркнинг чевараси давлат тақдирини ҳал қилмасда, ҳозирги аристократлардан фарқли ўлароқ,

Британия бош вазири Уинстон Черчилл ҳам «юқтириб олган» экан.

Бу гап ростми ёки ёлғонми билмадигу, лекин ҳозирги граф фон Бисмаркка бу қўл келганга ўхшайди. Имконият туғилди дегунча, у реклама мақсадида шуни эслатиб ўтади. Бу миш-миш қайсидир жиҳатдан Карл-Эдуардга Америка бозорларига кириб, АҚШнинг 420 та тамаки дўконлари билан шартнома тузишига ёрдам берди, десак янглиш бўлмас.

Яхшигина даромадлар унга ёш аристократларга хос яшашга йўл қўяди. Граф Бисмарк иштирок этмаган ҳали бирон-бир анжуман йўқ: хоҳ у киборлар тўйи ёки туғилган куни бўлсин, хоҳ маданий ва санъат соҳасидаги энг оламшумул воқеа бўлсин, граф у ерда

лер портрети мавжуд сигараларга логонусха чизиб берган. Лекин келинпошша шунча тили билсада, эрининг она тили — олмончада гаплаша олмас экан. У миллиати белгиялик бўлган қайнонаси билан французчада, умр йўлдоши билан, ўзи айтишича «севги изҳор қиладиган энг зўр тил» — инглиз тилида гаплашаркан.

Тижоратчи ва ўйин-кулуга иштиёқманд граф фон Бисмаркда кутилмаганда сиёсатга қизиқиш пайдо бўлди. Яқинда, уни Лауенберг туман кўмитаси раиси этиб сайлашди. Карл-Эдуарднинг нияти ҳам шу. Ўзи айтишича, у тижорат, оила масъулиятларидан ташқари сиёсий масъулиятни ҳам бўйнига олмоқчи.

Ўтган Рождество байрамини

БИСМАРК АВЛОДЛАРИНИНГ АЪМОЛИ

ота-бобосидан қолган меросини кўкка совурмасдан, балки, ўзининг тиришқоқ меҳнати билан анча кўпайтирди. 38 ёшли граф катта қисми азаддан Бисмарклар сулоласига тегишли бўлган 5800 гектар ўрмон хўжалигини бошқаради. Унинг қарамоғида ботаника боғи ва капалаклар коллекцияси билан машҳур музей бор. Ўрмонда мулклар ва уларнинг ташқарисида бир қанча меҳмонхона, ресторанлар мавжуд. Карл-Эдуард аждодларидек кўчмас мулк савдо-сотиғи билан шуғулланмади. У умуман графларга ҳос бўлмаган иш — спиртли ичимликлар ва бобоси — Бисмаркнинг сурати туширилган сигаралар билан савдо қилади.

Қаттиққўл канцлер Отто фон Бисмарк, албатта, сигарага алоқаси бўлса-да, лекин тижорий жиҳатдан эмас, балки истеъмолчи сифатида — у ҳар куни шундай ажал уруғидан камида 12 донга тутатар эди. Сиёсий миш-мишларга қараганда бу «касалик»ни ундан собиқ

ҳозирю нозир.

У ўзининг қиммат тезюар ли-музинлар ва яхталарга қизиқиши билан машҳур. Ана шу хоббилари унга Монакода швейцариялик бой маклернинг гўзал қизи Целани кутиб олишга ёрдам берди (айтгандай, улар 3 йил бурун турмуш қуришган. Бу Карл-Эдуарднинг иккинчи уйланиши эди. Биринчи рафиқаси — «Мисс Америка 1985» Лаура Херринг билан тўйдан озмунча вақт ўтгач ажрашган. Айтишларича, гўзал хоним на ақл-фаросати ва на хўжалик юритиши билан мақтана олган экан).

Графнинг ҳозирги рафиқаси эса, «эндигина» 28 ёшга тўлган бўлсада, Бостондаги университетни имтиёзли тугатган, 4 тилда бемалол гаплаша олади, санъатдан анчагина хабардор. У расмлар, гобелен ва бошқа антиквариатлардан иборат бой коллекцияси бўлган севишганларнинг турар жойи — Фридрихсру қасрида бадиий тартиб ўрнатди, бундан ташқари, хўжайинига ёрдам бериш мақсадида, қаттиққўл канц-

Бисмарклар жуфтлиги қариндошлари ва яқин дўстлари билан дастурхон атрофида ўтказишди. Базми-жамшид якунида графиня Бисмарк қаср эгалари яқин йиллар ичида амалга оширишни истаётган уч асосий ниятларини топишни меҳмонлардан сўрайди. Шунда, ҳамма ибтидоси бир хил бўлган тахминларни айта кетишади: яна дунё бўйлаб саёҳатми? Дам олиш учун Қариб оролларида вилла сотиб олишми? Энг қиммат, янги лимузин эгаси бўлмоқми? Африка тамаки бозорини забт этишми?

«Ҳаммаси сиз ўйлаганчалик мураккаб эмас, — жавоб берди Целя. — Аввал биз ўғил кўришни хоҳлаймиз, кейин яна ўғил. Учинчи ниятимиз эса, қиз кўрмоқ».

Ҳақиқатдан ҳам, ўтган асрда алоҳида князликларни Олмон давлатига бирлаштирган қаттиққўл канцлер ворисларига ҳозирда фақатгина фарзанд етишмаяпти.

ҲАЙДОВЧИНИНГ БОШИ БОШ-ДА!

Лондондаги Университет коллежи олимлари бош мия фаолиятини ойдинлаштиришга тегишли антиқа кашфиёт қилдилар. Лондон такси ҳайдовчиларининг мияларини текширувдан ўтказгач, олимлар уларда баъзи бир ғайриоддий ўзгаришларнинг мавжудлигини кўрдилар. Аниқланишича, такси ҳайдовчиларида гиппокампус (фазо, макондаги ориентацияга «жавоб берадиган» ва маълумот қабул қилишда жуда муҳим бўлган мия бўлаги) бир неча

марта каттарган бўлар экан! Тадқиқотчилардан бири — Элеонора Магуайрнинг фикрича, афтидан такси ҳайдовчиси каби навигаторлик иш фаолияти билан миядаги муайян ўзгаришлар орасида бевосита алоқа борга ўхшайди: мия каттариб, улкан шаҳарнинг хаёлий харитасини ёдда сақлаб қолишга мослашади. Олимлар бу кашфиёт амнезия ёки соғлиғини тиклашга оид янги метод ва дастурлар ишлаб чиқишга ёрдам беради, деган умиддалар.

Саҳифани хориж материаллари асосида
Жамшид САЪДИНОВ тайёрлади.

«АМАЛИЁТ»ЧИ КИССАВУР

Питер журналистик тергов агентлиги турли жинойтчилар қидируви мутахассислиги бўйича шуғулланиб, ҳудудий милиция оғирини енгил қилади. Бу сафар эса ушбу ташкилотнинг ўзи жинойтчи тузоғига алинди.

Антон Ш. исмли кимса агентликка келиб, ўзини Санкт-Петербург Давлат университети журналистика факультетининг талабаси сифатида таништиради ва уни амалиётга олишларини сўрайди. Уни қабул қилишди. Уч-тўрт кун ўтар-ўтмас Антон биринчи топириқни олади: Ўғирлик содир бўлган шаҳардаги бир магазинга бориб, тегишли маълумот йиғиб келиш керак эди. Амалиётчимиз кетди-ю ... ташкилотдан изи йўқолди. Ана ўшанда «талаба» «амалиёт» ўтказган бўлиб бош муҳаррири ичида ойлик маоши бор қопчиги йўқолганини билади.

Журналист - изқуварлар номини оқлаган ҳолда «амалиётчи» ни топиб, қўлга олишди. Маълум бўлишича, Антон «тажрибали» киссавер ва «фаолиятчи» учун кўп марта жинойти жавобгарликка тортилган экан. Питерга Киев шаҳридан келган Антон ўз она шаҳрида ўтган йили кузда Украина президентлигида номзодлардан бирининг уйини ўғирлаётганда қўлга тушиб, бир неча ой қамоқда ётган экан!

Бироқ, агентлик хошимлари бужини дўр тузатади, қабилида иш тутиб, Антонни милицияга топишмай, балки матбуот конференцияси қаҳириб, одамлар «қаҳрамон»ни кўриб, ундан узоқроқ юришлари учун ўғрини маҳаллий телеканаллар орқали кўрсатишди. «Талаба»нинг ўзи эса, йиғлай-йиғлай журналистлардан кечирим сўраб, «тузалиш»ини вағда қилди.

Ривоят қилишларича, ҳиндистонлик новвойлар она замин сайқали — Самарқандга ташриф буюришганда, бу ернинг нонларини кўриб, мафтун бўлиб қолишибди. Қипқизил, юза қисми сеганалик, кунжутлик ширмоё нонлардан татиб кўришга ҳам истиҳола қилгандек суқланиб қараб қолишибди.

Ва ҳудди шундай нонни ўзлари ҳам ёпмоқликни дилларига тугиб, Самарқанднинг уни, суви, тузи ва ҳаттоки хамиртурушидан ҳам олиб, Ҳиндистонга равона бўлишибди. Самарқандлик новвойлар қай тариқа кўрсатма беришган бўлса, ҳудди шундоқ усулда хамир қоришибди, тандирга ёпишибди. Лекин, тайёр бўлган нонлар ўлар орзу қилгандек чиқмабди. Шунда новвойлар Самарқандга бориб, эътирозларини баён қилишибди.

— Нима учун ўхшамаган, биласизми? У ерда Самарқанднинг ҳавоси йўқ, — дейишибди ярим ҳазил, ярим-чин оҳангга самарқандлик новвойлар.

Бу — бир ривоят, қай даражада росту қай даражада ҳақиқатга мос эмас, бизга

қоронғу. Лекин Самарқанд нонларининг довруғи дунё ўзра таралган рост. Шаҳардаги Сиеб, Боғишамол бозорларига нимадир харид қилишни устас кўрган киши нонларини кўз-кўз қилаётган новвойлар олдида бефарқ ўтолмайди. Ҳеч қурса, икки донд нон харид қилади.

Самарқанд — зиёратгоҳ шаҳар. Дунёнинг турли қитъаларидан қадами бу ерга етган сай-

САМАРҚАНД НОНЛАРИ

ёҳлар, қадимий обидаларни томоша айлаб, ҳайратдан оғизлари очилса, бу ерлик новвойлар кўлида тайёрланган нонларни кўриб, офарин айтишади.

Шаҳар автостанцияси кучоғига нон тўлдириб олган уй бекаларининг сертакаллуфлик билан "Нон берайми?" деб, илтифот қилишлари кишини беихтиёр ўзига тортади.

Ўзини Жамила Фатмиева деб таништирган жувон Самарқанд туманидаги "Зарафшон" жамоа ҳўжалиғида исти-

Qadriyat

қомат қилар экан. Салкам 20 йилдирки, у турмуш ўртоғи Пардабой Фафоров билан нон ёпиб, элга улугъ неъматни тортиқ этиб келаркан.

— Нон ёпишимизда ҳеч қандай сир йўқ. Ун, сув, хамиртуруш, бор масаллиқ шу. Аммо хамирга кўпроқ ишлов бериш керак. Сўнгра, хамир зувалачалар ҳолида оширилади. Табиий оловда пишиб чиққач, юза қисмини ялтиратиш учун ёғлаймиз. Кунжут, сеганалар нонимизни янада хуштаъм ва иштаҳаочар қилади.

"Даромади қалай?" деган саволимга, новвой Жамилахон тўғри ва очиқ-ойдин жавоб қилди:

— Бир қоп ундан, 95-96 та нон чиқади. Бу баъзан сотилишга қараб 8, баъзан 11 минг сўм пулга айланади. Ишқилиб, даромади чакки эмас. Рўзгоримиздан қут-барака аримайди.

Нонингизни ёнаверинг, новвойлар. Зеро, сиз пиширган нонлар тирикликнинг энг азиз ва муқаддас ризқидир.

Хулқар ТҶИМАНОВА

Anglash

ЗАМИН — ҚЎЛИДА ГЎДАК КЎТАРИБ ТУРГАН АЁЛ

Сиз буюк рассом Рафаэлнинг "Мадонна" номли асарини кўрганмисиз? Бу тасвирий санъатнинг ноёб дурдонаси "Сикст Мадонна"си номи билан ҳам машҳурдир. Суратга қараган одам беихтиёр Илоҳий она қиёфасидаги ифодалардан титроққа тушади. Бу чехрадаги самимийликдан ҳайратланади. Илоҳий Онанинг майин табассуми ҳалокатга гирифтор бўлаётган оламни асраб қоладиган даражада кучли. У ўзининг нафосатли қўлларида жажжи чақалоқни кўтариб олган. Буюк рассом уни булутлар устидан юриб келаётган ҳолатда тасвирлаган.

Она юриб келар экан, икки томонидан ўзига чексиз бир қувонч билан, меҳр билан термулиб турганларга табассум улашаётганга ўхшайди. Бу суратни томоша қилар экансиз, Габриэла Мистралнинг "Ер кўлида гўдак кўтариб турган аёлга ўхшайди", деган сўзларининг ҳақлиғига амин бўласиз. Бу суратни томоша қилганингиздан кейин ҳамма нарса — тоғлар, дарёлар, дарахтлар кўзингизга кўлида гўдак кўтариб турган она каби беғубор ва қудратли кўринади.

Мангуликка даҳлдор санъат асарлари орасида Глазуновнинг "Нотаниш қиз сурати" ҳам ажралиб туради. Сурат бир қарашда оддий. Ҳашаматли каретадан сизга бошини кибор кишиларга хос виқор билан кўтариб турган, соҳибжамол қизни кўрасиз. Чехраси ҳам сиз ҳар қуни кўриб юрган чехралардан ортиқ эмас. Аммо яхшироқ тикилсангиз мана шу сирли ва мағрур қиёфада кимгадир итоат этиш истаги борлигини англайсиз. Рассомнинг истёдоди эса мана шу истакни ҳаммага ҳам сезилавермайдиган даражада, энг нозик бўёқлар билан тасвирлай олганидир.

КҶЙ (21 март — 20 апрель). Ушбу ҳафта саёҳат билан бошланади. Сешанба ва пайшанба кунлари баракали меҳнат қиласиз. Чоршанба куни моддий аҳволингиз яхшиланади. Жума куни муҳим амалий учрашув бўлиши кутилмоқда. Яшанба куни яхши харид қиласиз.

СИГИР (21 апрель — 21 май). Душанба кунги амалий музокаралар муваффақиятли якунланади. Шахсий ҳаётингиз билан боғлиқ кичик муаммоларни чоршанба ва жума кунлари ҳал этмаганингиз маъқул. Дўстларингиз билан шанба куни кутилаётган учрашув узок вақт ёдингизда қолади.

ЭГИЗАКЛАР (22 май — 21 июнь). Душанба ва чоршанба кунлари барча ўйлаган ниятларингиз амалга ошади. Сешанба куни ҳамёнингизга пул тушади. Шанба куни эса ажойиб инсон билан танишасиз. Яшанба кунги сафарлар муваффақиятли якунланади.

ҚИСҚИЧБАҚА (22 июнь — 23 июль). Сешанба куни кўзлаган режангизда асқотадиган муҳим маълумотни қўлга киритасиз. Моддий аҳволингиз чоршанба куни яхшиланади. Ҳафтанинг иккинчи ярмида саломатлигингиз билан боғлиқ муаммолар юзага келиши мумкин. Шанба куни эса оилавий келишмовчиликдан кайфиятингиз тушиб кетади.

АРСЛОН (24 июль — 23 август). Душанба куни иш жойингизда низо келиб чиқиши эҳтимолдан холи эмас. Чоршанба ва пайшанба кунлари ижод билан шуғулланишни маслаҳат берамиз. Жума куни жароҳат олмай десангиз, жисмоний ишларни бажарганда эҳтиёт бўлинг.

БОШОҚ (24 август — 23 сентябрь). Барча муносабатларда сешанба муваффақиятли кундир. Чоршанба куни шахсий ҳаётингиз билан боғлиқ муаммоларнинг юзага келиши келажак ҳақида ўйлашга ундайди. Жума куни алданиб қолишдан эҳтиёт бўлинг. Дам олиш кунларини ажойиб даврада ўтказасиз.

ҚАЙМОҚЛИ ВА СУТЛИ МУЗҚАЙМОҚ

Кастрюлкадаги уч стакан иситилган қаймоқ ёки сутга биру чорак стакан шакар, уч донд тухумнинг фақат саригини аралаштириб, ванилин қўшасиз-да, оловга қўясиз. Қайнаш давомида ёғоч куракча билан доим кавлаб турасиз. Масаллиқ бироз қуйилиб, кўпиги йўқолгач кост-

рюлкани оловдан олиб, элакдан сузиб ўтказасиз. Совиган масаллиқни холодильникдаги музқаймоқ қотирилайдиган идишга солиб, холодильникнинг музхонасига қўясиз.

С. ҲАСАНОВА

СОЧ ЎСТИРИШНИ ХОҲЛАСАНГИЗ

Аёллар гўзалликка, хушрўйликка алоҳида аҳамият беришади.

Аёллар ва қизлар ҳусну латофатдан ташқари, кўркем, сержило сочларига эътибор беришлари табиий. Чунки соч қизлар ҳуснига-ҳусн, чиройига-чирой бағишлай оладиган кўркемдир. Сочларингиз соғлом ва чиройли бўлса, бир ҳуснга ўн ҳусн қўшади. Соч бошингизни чангдан, қуёш нуридан, совуқдан асрайди. Мутахассисларнинг фикрича сочни юмшоқ сувда ювиш фойдали, сувни қайнатиб озгина истеъмол содаси ёки сирка қўшиб ювсангиз соч силлиқлашади. Ҳафтада 2-3 марта лимон суви солиб ювсан-

гиз соч соғлом ривожланади.

Соч қалин бўлиши учун — 5 ош қошиқ ўсимлик ёғини қиздириб яримта лимон сувига аралаштиринг. Аралашмани ҳар ойда 3-4 марта ётиш олдида соч тагига бир текис суртиб, эрталаб ювсангиз соч илдизи бақувват бўлади. Сочим яхши ўссин десангиз бош ювишингиздан 1 соат олдин сабзи сувига лимон сувини аралаштириб сочингизга суринг. Кексаларимиз сочни гуруч ювилган сувда ювиш фойдали дейдилар.

Бу соч илдизини мустаҳкамлайди.

Барнохон ШЕРБОЕВА

Зирани қадимий гиёҳшунослик китобларида "камун" деб атаганлар.

Қора нави ич кетишини тўхтатади. Бошқа нави эса сурги вазифасини бажаради. Ранги қора, яшил, сариқ, жигарранг, оқ ва кулранг бўлади.

Европалықлар дори сифатида овқатга солиб ейдилар. Пишлоқни зира билан хушбўй қиладилар ва сақлайдилар. Араблар асал ва мурча қўшиб, бел қувватини оширувчи дори тайёрлайдилар.

У бод ҳайдайди, совуқликни қувади, меъда ва жигарга куч беради, иштаҳани очади. Яна ҳиқичоқ касалининг олинини олади, талоқ ҳамда қон қетишини тузатади, белга қувват беради. Она сутини кўпайтиради, бадбўй ҳидни бартараф қилади.

Паррандалар, айниқса, кабутарлар зира ҳидини севадилар. Агар кабутар инига озгина солиб қўйсангиз, ёт кабутарлар тезгина ўша жойга ўрганиб қолишади.

Ҳашаротлар эса ҳидидан қочадилар. Ивтилган

ЗИРА ҲАҚИДА БИЛАСИЗМИ?

ёки қайнатилган суви билан юз ювилса, юзнинг рангини очади. Қатиққа аралаштириб юзга суркалса, латофатли ва юмшоқ қилади.

Зира балғамни йўқотади, қалтироқ ва юз фалажы касалликларини даволашда нафи тегади. Аммо, кўп истеъмол қилинса, киши озади ва рангу-рухсори сарғаяди. Баданни қиздиради, овқатнинг тез ҳазм бўлишига кўмаклашади, қориннинг дам бўлишини йўқотади. Суви бурундан қон кетишини тўхтатади, кўзга томизилса, унинг қизиллигини бартараф қилади, сувда қайнатиб, ўша сув билан оғзингизни чайқасангиз, тиш оғригини қолдиради. Сиркада ивитиби, сўнг ўша сиркадан ичилса, нафас сиқадиган касалга ва хафаконга наф қилади. Агар донларини туз билан чайнаб ютсангиз меъда совуқлигини йўқотади. Асалга қўшиб есангиз пуштни кўпайтиради. Сиркага қўшиб есангиз камайтиради.

Сурайё ШАЙХОВА

ТАРОЗИ (24 сентябрь — 23 октябрь). Яқин кишингиз душанба куни кўнглингизни кўтаради. Сешанба куни катта кучқувват билан ишга киришасиз. Чоршанба-пайшанба кунлари ажойиб натижаларни қўлга киритишингиз руҳингизни кўтариб юборади.

ЧАЁН (24 октябрь — 22 ноябрь). Душанба куни янги дўстлар орттирасиз. Қўшимча даромад ишлаб олиш имконияти чоршанба куни юзага келади. Жума куни эҳтиросга берилиб кетишдан ўзингизни тийинг. Дам олиш кунлари уй юмушларини бажарганингиз маъқул.

ЁЙ (23 ноябрь — 21 декабрь). Мазкур ҳафтада сизни ташвишга солаётган масалани ҳал этиш учун сафарларга боришингиз ва кўп асабингизни сарфлашингизга тўғри келади. Яқин кунларда эса меҳнат фаоллигингиз натижасида ажойиб натижаларни қўлга киритасиз.

ТОҒ ЭЧКИСИ (22 декабрь — 20 январь). Ушбу ҳафтанинг бошида ўзингизда руҳий ва жисмоний ҳорғинлиқни ҳис этасиз. Шу сабабли ишингиз бироз юришмайди. Яшанба куни кутилмаган учрашувдан кўнглингиз кўтарилади.

ҚОВҒА (21 январь — 19 февраль). Сешанба куни олисдан муҳим масала бўйича кўнғироқ қилишлари мумкин. Яқин кишингиз пайшанба куни ўзига эътибор беришингизни талаб қилади. Касбингиз билан боғлиқ юмушларни бажариш учун жума қўлай кундир. Дам олиш кунлари ишқий саргузашт кутилмоқда.

БАЛИҚ (20 февраль — 20 март). Мазкур ҳафтада эски қараларингиздан қутулиш имконияти бор. Ҳафтанинг иккинчи ярмида қувончли дамларни бошингиздан кечирасиз. Сизни тақдиротлар, премьералар, шоуларга таклиф этишади.

ОСАКАДА 8 ВАЗНДА

Оғир атлетикачи ҳамюртлари-миздан 8 нафари ўз вазн тоифаларида Осиё чемпионати мусобақаларига қизгин тайёргарликни бошлаб юборди. Япониянинг Осака шаҳрида 2-6 май кунлари бўлиб ўтадиган қитъа чемпионатида Ўзбекистон шарафини ҳимоя қилувчи спортчиларга ҳозирданок катта ишонч ва умид билдирилмоқда.

ВОЛЕЙБОЛЧИ
ҚИЗЛАР
БЕЛЛАШУВИ

Самарқанд вилоят жисмоний-тарбия ва спорт кўмитаси қошидаги БЎСМ ва Темирйўл туманидаги 51-мактабнинг спорт саройларида Ўзбекистон Республикаси ХТВнинг Болалар-ўсмирлар спорт мактабларининг VI спартакиадаси дастуридаги 1983-84 йилларда туғилган қизлар ўртасида волейбол мусобақаси бўлиб ўтди. Икки гуруҳга бўлиниб ўтказилган саралаш ўйинларида ғолиб чиққан Тошкент шаҳри ва Фарғона вилояти жамоалари финалда учрашдилар. Финалда пойтахтликлар 3:0 ҳисобида ғалаба қозонишди. 3-4-ўрин учун бўлган баҳсларда самарқандликлар наманганликларни 3:0 ҳисоби билан доғда қолдиришди.

Ғолиб ва совриндорларга ҳамда энг яхши ўйинчиларга ХТВ ва Самарқанд вилояти халқ таълими бошқармасининг фахрий ёрлик, эсдалик совғалари топширилди. Мусобақа қатнашчилари гўзал Самарқанднинг тарихий қадамжолари ҳамда сўлим масканларини зиёрат қилдилар.

Мамажон АХМЕДОВ,
хизмат кўрсатган спорт
устози

“ЙЎЛЛАНМА”ЛАР УЧУН

Қўшма Штатларда КОНКАКАФ минтақасидан Сидней олимпиадасига йўлланма олиш учун ҳал қилувчи беллашувлар бошланди. Мусобақаларнинг биринчи турида номдор олимпия терма жамоалари — Гватемала ва АҚШ олимпия футболчилари муваффақият қозонди. Ғолиблар шу йил 1 майда аниқлансада, йўлланмалар учун ҳар бир спортчиға етарлича “ваъда”лар олдиндан бериб қўйилган.

“СЎРОВ”ЛАР ЖАВОБ
БЕРАДИ

Англия футбол ассоциацияси мавсумнинг энг яхши ўйинчисини аниқлашга киришди. Номзодлар ичида “Лидс”, “Манчестер-Юнайтед”, “Ньюкасл” каби клубларнинг ёрқин юлдузлари бор. Ҳозирча рўйхатнинг бошланишида энг ёш легионер Гарри Кьюэлл эълон этилган бўлиб, “Энг яхши футболчи ким?” деган саволга ўтказилажак сўровлар аниқ жавоб бериши мумкин.

ИРОДА + МУВАФФАҚИЯТ

Ўзбекистон кашфиётига айланиб бораётган теннисчимиз Ирода Тўлаганова Францияда ўтказилган Кангес-Сурмер челенжерда ягона ғолиб сифатида эътироф этилди. Мусобақаларда 4-рақамли теннисчи бўлиб қатнашган қиз аслида биринчи эканлигини амалда исботлаб, 25 минг долларлик бош мукофотни қўлга киритди. Ушбу ғалаба Иродага FED CUP — жаҳон чемпионати сари эшикларни очиб берди.

* 2000 yil — Sog'lom avlod yili * 2000 yil — Sog'lom avlod yili * 2000 yil — Sog'lom avlod yili

* 2000 yil — Sog'lom avlod yili * 2000 yil — Sog'lom avlod yili * 2000 yil — Sog'lom avlod yili * 2000 yil — Sog'lom avlod yili * 2000 yil — Sog'lom avlod yili * 2000 yil — Sog'lom avlod yili

Ўзбекистон “Ёшлик” кўнгили спорт жамияти Марказий кенгашининг кенгайтирилган йиғилиши 1999 йилда амалга оширилган иш якунлари ҳамда 2000 йилда жисмоний тарбия ва спортни оммалаштириш вазифаларига бағишланди.

Марказий кенгаш раиси М.Хайдаров раёсат йиғилишини очиб, кун тартибидagi масалаларни муҳокама қилишда фаол иштирок этишга даъват этди.

Кун тартибидagi бош масала — ўтган йил якунлари ва бу йилги вазифалар юзасидан марказий кенгаш ташкилий-оммавий ишлар бошқармаси

ОММАВИЙЛИК — МАҲОРАТ КАЛИТИ

бошлиғи Р.Кенжаев маърузаси эшитилди.

Нотик Халқ таълими вазирлиги, Давлат спорт кўмитаси, футбол федерацияси, Соғлиқни сақлаш вазирлиги ва бошқа ташкилотлар билан ҳамжиҳатликда жисмоний тарбия — соғломлаштириш ва спорт ишларини оммалаштириш юзасидан олиб бориладиган ишларга атрофдаги тўхталиб ўтди.

Ўтган йили жамият томонидан 90 га яқин республика ва 140 дан ортиқ вилоят миқёсидаги мусобақалар ўтказилиб, уларда 3 миллион 200 мингдан ортиқ ўқувчи иштирок этди.

Йил мобайнида 361 минг 743 нафар оммавий разрядли ва 2168 нафар биринчи разрядли спортчи ва спорт усталлигига номзод тайёрланди. Бундан ташқари 188 нафар ўқувчи спорт устаси, 17 киши халқаро тоифадаги спорт устаси нормативларини бажарди. Жамият спортчиларидан М.Қодирова, З.Очилов, И.Кенжаев, Ф.Зокоров, И.Гумеров, А.Уриновлар халқаро турнирлар, Осиё биринчилиги мусобақаларида совринли ўринларни олиб, жамият шарафини ёқлашди. Е.Пискунова, И.Воробьева, Г.Хубиевалар бу йил Сиднейда ўтадиган олимпиадада қатнашиш ҳуқуқини олишди.

Жамият спортчилари республика биринчилиги мусобақаларида 138 та олтин, 181 та кумуш, 174 та бронза медалларини олишган бўлса, халқаро мусобақаларда 36 та олтин, 29 та кумуш, 33 та бронза медали соҳиби бўлишди. Бу

кўрсаткичлар 1998 йилдаги нисбатан анча юқоридир.

Вазирлар Маҳкамасининг жисмоний тарбия ва спортни ривожлантиришга оид қарорлари ва Халқ таълими вазирлигининг мазкур масалалар юзасидан буйруқ ва тадбирларига амал қилган марказий ва маҳаллий кенгашлар халқ таълими органлари билан ҳамкорликда ўқувчилар ва ходимларни соғломлаштириш, оммавий жисмоний тарбия ишларига алоҳида эътибор берганликлари маърузада таҳлил қилиб берилди. Бинобарин, кўпчилик ўқувчиларида соғломлаштириш, умумий

тури билан шугулланаётган. Бу кўрсаткич аввалги йилдагидан сал кам 10 фоиз юқоридир.

Маърузада юқори тоифадаги спортчиларни тайёрлашда Тошкент шаҳри, Самарқанд, Бухоро, Навоий, Андижон вилоятларидаги спорт мактаблари яхши натижаларга эришганликлари таъкидлаб ўтилди. Айни пайтда Сурхондарё, Қашқадарё, Фарғона, Наманган вилоятлари ва Қорақалпоғистон Республикасидаги қатор болалар-ўсмирлар спорт мактабларида йил мобайнида бирорта ҳам юқори малакадаги спортчи тайёрланмаганлиги танқид қилинди.

Раёсат йиғилишида, шу

нингдек, жойларда малакали тренер кадрлар етишмаслиги ҳақида қўнчоқлик билан гапирилди.

Шунингдек, моддий базанинг йўқлиги, аксарият болалар спорт мактаблари машғулотларини умумтаълим мактабларида ўтказишга мажбур қилинганлиги таъкидланди. Бинобарин, юқори малакали спортчилар тайёрлаш учун тегишли мусобақалар ўтказиш зарурлиги, маблағ етишмаслиги бунга тўғон қўлаётганлиги ҳам айтиб ўтилди.

Раёсат йиғилишида муҳокама қилинган бош масала — ўтган йил якунлари ва навбатдаги вазифалар юзасидан қабул қилинган қарорда йўл қўйилган камчилик ва нуқсонларга барҳам бериш, моддий базани мустаҳкамлаш, кадрлар малакасини ошириш, спортни кенг оммалаштириш юзасидан ташаббус кўрсатиб ишлашга эришиш зарурлиги қайд этиб ўтилди.

Раёсат йиғилишида Ўзбекистон Республикаси Халқ таълими вазирлигининг 1996 йил 26 январдаги 1-1-сонли “Андижон вилоятидаги болалар-ўсмирлар спорт мактаблари ва бўлимларида футболни ривожлантириш бўйича буйруқнинг бажарилиши” тўғрисида ҳамда “Ёшлик” КСЖ Тошкент шаҳар кенгашига қарашли БЎСМларида спортнинг ўйин турларини ривожлантиришнинг ахлоқи ҳақидаги масала ҳам муҳокама этилди.

Мазкур масалалар юзасидан тегишли қарорлар қабул қилинди.

Sport tashkilotlari hayoti

жисмоний тайёргарлик гуруҳлари ишлаб турибди. Спортнинг енгил атлетика, миллий кураш, футбол, волейбол, баскетбол, миллий халқ ўйинлари ва бошқа турлари бўйича спорт шўъбалари тармоғи кенгайди. Шу йилнинг 1 январигача бўлган маълумотларга кўра, ўқувчиларнинг 30 фоизга яқин қисми ушбу спорт турлари билан шугулланмоқда.

Ўтган йили жисмоний тарбия жамоаларида “Кувноқ стартап”, “Футбол гўнчалари”, “Спорт фестивали”, “Соғломжон-полвонжон” сингари оммавий мусобақалар, “Югурувчилар кўни”, “Хотира турнири” ва бошқа спорт тадбирлари ўтказилди.

Халқ таълими вазирлиги тизимидagi умумтаълим мактаб ўқувчиларининг V спартакиадасида спортнинг 15 тури бўйича мусобақа ташкил этилди.

Ҳозирги кунда халқ таълими тизимида 367 та болалар-ўсмирлар спорт мактаблари ишлаб турибди. Уларда спортнинг 39 тури бўйича тўғрақлар фаолият кўрсатмоқда. Мазкур тўғрақларда 210 мингдан ортиқ ўқувчи спортнинг у ёки бу

АФСОНаВИЙ
Полвон
ИЗДОШЛАРИ
МАЙДОНДА

Нукусдаги “Спартак” ўйингоҳида афсонавий Сапалак полвон хотирасига бағишланган ўзбек кураши бўйича халқаро турнир ўтказилди. Унда 1977-1982 йилларда туғилган Марказий Осиё ва Мустақил Давлатлар Ҳамдўстлигидан келган полвонлар 5 вазн тоифасида ҳамда мутлақ вазн бўйича беллашдилар.

— 1930-1960 йиллар орасида Сапалак полвон Шомуродов ўн икки карра Ўзбекистон ҳамда бир неча бор Марказий Осиёнинг мутлақ чемпиони номига сазовор бўлганлиги билан машҳур, — деди Қорақалпоғистон Республикаси Кураш федерацияси президенти Бахтиёр Кўчқоров. — Илк халқаро мусобақадан кўзланган мақсадимиз “Хотира ва Кадрлаш” куни арафасида енгилмас полвонимизни кураш майдонида ёд этиш, ўзбек курашининг Қорақалпоғистонда ҳам ривожини жадаллаштириб, халқ орасида тарғиб ва ташвиқот қилиш, унинг оммавийлигини таъминлашдан иборат. Қолаверса, бу билан МДХ ўртасида спорт соҳасидаги алоқаларни янада мустаҳкамлаш борасида салмоқли қадам қўйган бўламиз.

Халқаро мусобақа ғолиблари қимматбаҳо совринлар соҳиби бўлишди.

ХОТИРА ТУРНИРИ

Яқинда пойтахтимизнинг Мирзо Улуғбек туманида спорт мураббиси Александр Конеев хотирасига бағишлаб спортнинг футбол тури бўйича мусобақа ўтказилди.

Уч кун давом этган ушбу қизиқарли учрашувларда туман мактаб ўқувчиларидан ташкил топган жамоалар ажойиб ўйинлар намойиш этиб, мухлислар эътиборини қозондилар.

Мусобақада 11 та мактаб жамоаси қатнашди. Қизгин беллашувларда биринчи ўринни 222-ўрта мактабнинг Бахтиёр Шаматов мураббийлигидаги “Наврўз” футбол жамоаси қўлга киритди.

Иккинчи ўрин 35-ўрта мактаб ўқувчиларига насиб этди. Ғолиблар Ўзбекистон Республикаси Давлат жисмоний тарбия ва спорт кўмитасининг биринчи даражали дипломи ва қимматбаҳо совғалар билан тақдирландилар.

Мазкур турнир туман халқ таълими бўлими ҳомийлигида ўтказилди.

Н.ОТАМУРДОВ

ҚАШҚАДАРЁЛИК ПОЛВОНЛАР ҒОЛИБ

17-23 апрель кунлари республика Халқ таълими вазирлиги тасарруфидаги болалар ва ўсмирлар спорт мактаблари тарбияланувчилари ўртасида теннис ва миллий кураш бўйича республика биринчилиги учун мусобақалар ўтказилди. Мусобақалар Қарши марказий теннис кортида ва Қарши иқтисодиёт ва муҳандислик олийгоҳи спорт залида бўлиб ўтди.

Миллий кураш ва теннис мусобақаларида умумий ҳисобда қашқадарёлик ёш спортчилар ғолиб бўлишди.

Миллий кураш бўйича 42 килограмм вазнда Бекзод Қудратов, 46 килограмм вазнда Бердиёр Хушвақтов, 50 килограмм вазнда Акрам Воситов, 60 килограмм вазнда Акрам Сувонов, 71 килограмм вазнда Баҳодир Чориев, 76 килограмм вазнда Паҳлавон Қудратовлар республика чемпиони деган фахрли номга сазовор бўлишди.

Теннис мусобақаларида омад қашқадарёлик ёш ракетка усталарига қулиб боқди. Валерий Авдонин биринчи, Алёша Номозов иккинчи ўринларни баъд этишди.

Ф.ҚОСИМОВА

ПАРВОЗИНГДА ДАВОМ ЭТ “ПАРВИЗ”

Шарқона яккакураш турларидан бири — каратэ бўйича халқаро мусобақаларда вакилларимиз Ватанимиз шаънини муносиб ҳимоя қилиб келаётган. Ушбу ютуқларнинг қўлга киритилишида Бекободадаги “Парвиз” клубининг ҳам улуши катта. Россиянинг Тольятти шаҳрида 29 апрелдан 2 майга қадар каратэ бўйича МДХ кубоги учун кечадиган баҳсларда Ўзбекистонимиз шарафини “Парвиз” клубининг 8 ёшдан 45 ёшгача бўлган 14 нафар моҳир спортчилари ўз вазн тоифалари бўйича ҳимоя қилишди.

— Клубимиз ташкил этилганига эндигина олти ой булди, — деди жамоа президенти, “Соғлом авлод учун” ордени совриндори Абдумунин Абдумавлонов “Туркистон-пресс” муҳбири билан суҳбатда. — Шу қисқа вақт мобайнида 120 та медаллар шодасини қўлга киритдик. Умумжамоа ҳисобида эришган ютуқларимиз ҳам чакки эмас. Яқинда Самарқандда ўтказилган Осиё чемпионатида иккинчи, Ўзбекистон чемпионатида учинчи, Қаршида кечган “Наврўз” турнирида иккинчи ўрин насиб этди. Айни чоғда ака-ука жаҳон чемпионлари учовлон — Парвиз (8 ёш), Фаррух (10 ёш), Аъзам (12 ёш) Абдумавлоновлар мана шу клуб машғулотларида камол топаётган.

А.Абдумавлоновнинг таъкидлашича, МДХ кубоги учун беллашувларда ёш каратэчилар қатори фахрийлардан Адҳам Юнусов, Бурхон Раҳмонов ҳамда узи қўмитэ (якка олишув) бўйича гиламга чиқишади. Лекин клуб аъзолари халқаро мусобақаларга фақат ўз ота-оналарининг маблағи ҳисобига боришга мажбур бўлаётган. Бу борада тегишли ташкилотлар томонидан каратэчиларга иқтисодий ёрдам берилса, ҳомийлар топишда кумаклашилса, айни муддао буларди. Албатта, биз бу ишонччи оқлаб, халқаро беллашувларда Ватанимиз байроғини доимо юксак кўтарамиз, дея сўзини якунлади клуб президенти.

“Туркистон-пресс”

Сафар БАҲНОЕВ

БУ КУНЛАРГА...

Бу кунларга не кўйларда етиб келдик,
Не кўйларда, не ўйларда етиб келдик.
Биз бормиз деб жар ёқалаб, жарлар солиб,
Саҳролардан, музликлардан ўтиб келдик.
Ўтиб келдик, бошлар эгик, тиллар кесик,
Қонлар кечиб, этик ечиб, йитиб келдик.
Болта сопи ўзимиздан чиққан онлар,
Тарихимиз товукдайин титиб келдик.
Бошимизни силаганда бадниятлар,
Англамадик, ўзимиздан кетиб келдик.
Кетиб келдик, кетиб келдик, гуруримиз —
Қонга тўлган юрагини ситиб келдик.
Дуч келганда тилу дилин сотганларга,
Уйғон дея нафрат ўқин отиб келдик.
Косамизни тўлдирганда ёлғон-яшиқ,
Сабр тилаб Боботоғдай қотиб келдик.
Марду майдон ярашади мард деганга,
Майдон кўрмай деворимиз ситиб келдик.
Уйқусираб, босинқираб, суянч излаб,
Кўркув босиб, қад ростламай ётиб келдик.
Бу кунларга не кўйларда етиб келдик,
Йитиб келдик, ётиб келдик, ютиб келдик.
Омон бўлсин бу кунларнинг ботирлари,
Шотирларнинг бор-йўғидан ўтиб келдик.
Кўп кўрдиг-ей, кўргуликлар кўрманасин,
Кўра-кўра кўзларимиз қотиб келдик.
Нур излаган нурсиз қолмас тунларда ҳам
Ўзбек сўзин юракларга битиб келдик.
Кўрганимиз бу кунлардан узуримиз,
Хузуримиз, руҳларни ёд этиб келдик.
Биз бормиз деб, борлигимиз завқин туйиб,
Давраларга қаддимизни тутиб келдик.

ЯХШИЛИКНИ БИЛГАНЛАРГА...

Ҳар дақиқа яшаш учун талашиб ўтар,
Бу дунёнинг савдолари қалашиб ўтар,
Ким нур ташиб,
Кимлар бўлса гап ташиб ўтар,
Яхшилиқни билганларга раҳматлар бўлсин,
Яхшилиқни билмаганга минг бора лаънат.
Озорлидан, яширмайман, беозорлар бор,

Ko'ngil bitiklari

Касби-кори ўтмай қолган дилозорлар бор.
Меҳринг иниб, захрин сочган тикан-хорлар бор,
Яхшилиқни билганларга раҳматлар бўлсин,
Яхшилиқни билмаганга минг бора лаънат.
Ҳаёт деган тулпор елиб толмай борадур,
Сахий бўлсанг ташвишини солмай борадур.
Экканингни пайхон қилган юзи қорадур,
Яхшилиқни билганларга раҳматлар бўлсин,
Яхшилиқни билмаганга минг бора лаънат.
Азал-азал қаддин баланд тутган чинорлар,
Қор-ёмғирга ўз танасин тутган чинорлар,
Асрлардан асрларга ўтган чинорлар,
Яхшилиқни билганларга раҳматлар бўлсин,
Яхшилиқни билмаганга минг бора лаънат.
Токи бор экан бу оламда майда одамлар,
Юрагида яшаб келар ҳасад-аламлар,
Тўлғанади кўринса гар собит қадамлар,
Яхшилиқни билганларга раҳматлар бўлсин,
Яхшилиқни билмаганга минг бора лаънат.
Яхшилиқнинг қанотлари орзу-ҳавасдир,
Кучоқ очса, бағринг бутун илиқ нафасдир.
Дастурхонга оёқ босган бадкор, баднафсдир.
Яхшилиқни билганларга раҳматлар бўлсин,
Яхшилиқни билмаганга минг бора лаънат.
Дарё оқар, тош отганлар қирғоқда қолар,
Юрак-бағри ўтда ёниб, қийноқда қолар.
Етти пушти сийлов эмас, сўроқда қолар,
Яхшилиқни билганларга раҳматлар бўлсин,
Яхшилиқни билмаганга минг бора лаънат.
Жўмард элим сен ўзингни доим баланд тут,
Боболаринг руҳларини дилга пайванд тут.
Кўксинг кўрғон, кўргонингни асра, Ватан тут,
Яхшилиқни билганларга раҳматлар бўлсин,
Яхшилиқни билмаганга минг бора лаънат.
Кўчтарларинг қафтларингда кўкарсин, унсин,
Илиқ нафас, тафтларингдан кўкарсин, унсин.
Нон-тузингдан юз ўгирган унмасин, сўнсин,
Яхшилиқни билганларга раҳматлар бўлсин,
Яхшилиқни билмаганга минг бора лаънат.
Бу дунёда шукрона кўп, ношукрлар бор,
Ботирлар кўп, шотирлар кўп, жонхузулар бор,
Илинж билан яшаб келган олчоқ, сурлар бор,
Яхшилиқни билганларга раҳматлар бўлсин,
Яхшилиқни билмаганга минг бора лаънат.

УМР

Азахона. Дуои фотиҳага келган одамлар Оқсоқол бобонинг ибратли ҳаёт йўлига ҳавас қилишиб, ўзларига ҳам шундай узоқ умр ва беозор ўлимни ният қилишар эди. Ахир, бир асру икки йил умр кўриш ҳаммага ҳам насиб қилавермайди-да. Бобонинг бутун умри ҳалол меҳнат билан ўтди. Тўпланганлар унинг соддалиги билан боғлиқ кўп воқеаларни эслашди. Шулардан бири нафақага чиққандагиси.

Оқсоқол бобо нафақага чиққандан сўнг икки ойлик пулини почтачи олиб келибди. Бобо эса пулни олишдан қатъий бош тортди. "Муқаддас китобларда меҳнат, пешона тери билан топилмаган пул ҳаром, дейилган. Кимга берсанг, беравер, мен бунни олмаймаман", дебди. Почтачи

Qatra

худонинг зорини қилибди. Барбир олмабди. Тўғри, кейинчалик кўпчиликнинг тушунтиришлари туфайли ола бошлабди, лекин рўзғорига умуман ишлатмаган экан.

Шу воқеадан кейин кўпчилик бобо устидан мазах қилиб кулиб ҳам юришди. Уша кулганларнинг кўпи оламдан ўтиб ҳам кетди. Ҳалолик туфайли қалб хотиржам бўлади. Шу хотиржамлик соғлиқ ва узоқ умрнинг гарови бўлса, ажаб эмас. Кўпчилик ўзини чин инсоний фазилатлар эгаси қилиб кўрсатишга ҳаракат қилишди. Аслида, иккиюзламчилик, номақбул ишларни амалга ошириш режалари қалбида ҳукмронлик қилади. Ана шу ҳукмронлик инсон қалбини кемиради, умрнинг эгави бўлади. Бокий дунё дарвозалари очилиш фурсати яқинлашган сайин улар беэвталанади, чунки унинг ўтмиши ўзига маълум. Энди улар Оқсоқол бобога ҳавас қилишди, ўзларича уларнинг умрини беришни Яратқандан сўрайдилар. Лекин имкониятни бой берганини, вақтнинг ўтганини билмай қоладилар. Улар ҳеч қачон Оқсоқол бобо бўлиша олмабди.

Қосимжон СОЛИЕВ,
Бешариқ туманидаги 33-мактаб ўқитувчиси

QUTLOV

Ҳурматли ҳамкасбимиз
Зайтуна ҲАМИДУЛИНА!
Сизни таваблуд айёмингиз билан чин дилдан қутлаймиз. Болаларга таълим-тарбия беришдек масъулиятли ишингизда муваффақиятлар тилаймиз. Ҳамиша соғу-саломат бўлинг.

Навоий шаҳар
ХТБ жамоаси

ХАНДАЛАР

Бир бола китоб ўқиб туриб ҳисобчи отасига дебди:
— Дада, "Ревизор" асари комедиями ёки фожеами?
— Болам, ревизор агар ўзимизники бўлса комедия, агар бегона бўлса, унда фожеа.

Ота ўглига дебди: — Ўғлим, қани айт-чи? Нима учун одамда бурун битта, оғиз битта. Қулоқ бўлса иккита?
— Гапларни битта қулоқ билан эшитиб, иккинчисидан чиқариб юбориш учун!

Ота ўглига бақриб деди: — Ҳозироқ доира чалишни тўхтатмасанг, жинни бўлиб қоламан.

Ўғли эса бепарволик билан жавоб берибди: — Адажон, доира чалиб бўлганимга бир соатдан ошди. Қулогингизда жаранги қолибди-да!

Уйга меҳмон келганида меҳмонлар даврасида ўтирган ўғлини ойиси уришиб дебди: — Ўғлим, тилинг йўқми, дастурхоннинг ўртасига қўл узатайсан?

— Ойижон, тилим бор, фақат дастурхоннинг ўртасига етмайди-да!

Баҳриддин ТУРҲУНОВ тайёрлади.

ЭЪЛОН

Тошкент Давлат авиация институти куйидаги лавозимлар учун конкурс эълон қилади:

1. Ижтимоий ва гуманитар фанлар кафедраси бўйича:

— доцент — 4,5 штат бирлик

2. Олий математика ва информатика кафедраси бўйича:

— доцент — 3,75 штат бирлик

3. Физика ва химия кафедраси бўйича:

— доцент — 3,25 штат бирлик

4. Чизма геометрия ва машина графикаси кафедраси бўйича:

— профессор — 0,5 штат бирлик

5. Амалий механика кафедраси бўйича:

— профессор — 1 штат бирлик

— доцент — 2,75 штат бирлик

Конкурсда иштирок этиш учун куйидаги хужжатлар топширилиши лозим:

— Ариза
— Шахсий варақа (сўровнома)
— 2 дона сурат
— Илмий ишлар ва мақолалар рўйхати
— Дипломлардан нусха

Аризалар эълон чиққан кундан бошлаб бир ойгача қабул қилинади.

Манзил: Тошкент шаҳар, Гоголь кўчаси, 77- уй,
ТДАИнинг Фуқаро авиация факультети
ўқув биноси 2 қават (Илмий котиб).

Ma'rifat

ТАЪСИС
ЭТУВЧИЛАР:

Ўзбекистон Халқ таълими вазирлиги, Ўзбекистон Олий ва ўрта махсус таълим вазирлиги, Таълим ва фан ходимлари касба уюшмаси Марказий Кўмитаси.

Бош муҳаррир
Ҳалим САИДОВ

Таҳрир ҳайъати: Йўлдош АХМЕДОВ, Жуманазар БЕКНАЗАРОВ, Икром БҮРИБОЕВ, Шукур ЖОНБОВ, Фахриддин КАРИМОВ (масъул котиб), Курбонбой МАТҚУРБОНОВ, Нўмонжон РАҲИМЖОНОВ, Йўлдош САИДЖОНОВ, Абдусамат РАҲИМОВ (бош муҳаррир ўринбосари), Хўлкар ТҲИМАНОВА, Саъдулла ҲАКИМОВ, Уткир ҲОШИМОВ

«Шарқ» нашриёт матбаа концерни босмахонаси.
Корхона манзили: «Буюк Турон» кўчаси 41-уй

Рақам ва далиллар ҳаққонийлиги учун мақолалар муаллифлари масъулдилар. Фойдаланилмаган мақолаларга жавоб қайтарилмайди. «Маърифат»дан материалларни кўчириб босиш таҳририят рухсати билан амалга оширилиши шарт.

МАНЗИЛИМИЗ: 700083, Тошкент, Матбуотчилар кўчаси, 32.
ТЕЛЕФОНЛАР: масъул котиб — 136-56-42, хатлар ва оммавий ишлар бўлими — 136-54-23.

Газетани IBM компьютерида
Абдурасул НАРМАНОВ ва Малоҳат ТОШОВА
саҳифалади.

Навбатчилар: Шарифа МАДРАҲИМОВА,
Шерали НИШОНОВ

Рўйхатдан ўтиш
тартиби № 20.
ИНДЕКС: 149, 150.

Г-287.
Тиражи 37.728
Г. 1 2 3 4 5 6
Ҳажми 4 босма табоқ.
Офсет усулида
босилган, қоғоз бичими
А-3.

Босишга топшириш
вақти — 20.00.
Топширилди — 20.00.